

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Způsoby šíření nových náboženských hnutí v Japonsku

Ways of spreading japanese new religions

OLOMOUC 2014

Barbora Dohnálková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Hlavním cílem této diplomové práce je představit formy sebe prezentace nových náboženských hnutí v Japonsku, s důrazem na prostředky a témata, kterými se snaží oslovit nové následovníky. Práce se bude skládat ze tří částí. První část bude věnována teoretickému úvodu o nových náboženských hnutích a zaměří se na specifika japonského kontextu. Druhá část představí tři hnutí, konkrétně Sókka gakkai, Tenrikjó a Mahikari. Třetí část bude věnována analýze a představí důvody úspěšnosti nových náboženských hnutí. Dílčími cíli je zasadit vznik nových náboženských hnutí do kontextu a odpovědět na otázku zda jejich úspěšnost je spojena s návazností na japonskou náboženskou tradici nebo s novým přístupem. V analytické části budu hledat společné prvky mezi novými náboženskými hnutími, stejně jako se pokusím najít prvky, kterými se odlišují ta náboženská hnutí, která se rozšířila i do zahraničí.

*„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.“*

Olomouc 7. 5. 2014

.....

Anotace

- Cíle práce:** Cílem této diplomové práce bylo představit způsoby šíření dvou vybraných nových náboženských hnutí – Sóka gakkai a Tenrikjó v historickém a socio-kulturním kontextu a zjistit, zda tato hnutí používají stejné propagační témata a techniky.
- Způsob naplnění cílů:** Nejdříve je představen kontext japonských nových náboženských hnutí obecně, následuje krátké představení dějin a učení obou hnutí. Na tuto teoretickou část navazuje analýza propagačních materiálů přístupných na internetu.
- Klíčová slova:** Japonská nová náboženská hnutí, Sóka gakkai, Tenrikjó, propagace, způsoby šíření
- Počet stran:** 100
- Počet znaků:** 213 126
- Počet titulů použité literatury:** 56

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní doktorce Nymburské za její laskavé a podnětné vedení této práce. Její připomínky mi byly během psaní velmi nápomocné. Také bych chtěla poděkovat zástupcům SGI Česká republika, hlavně paní Júko, za vřelé přijetí v jejich středu.

Dále bych chtěla poděkovat mé rodině za to, že mě během celého studia podporovala, protože jim vděčím za mnohé. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Dominikovi, bez něhož bych do cílové rovinky nedorazila, a Anetce, která mi byla velkou pomocnicí a podporou (nejen) v průběhu tvorby této práce.

Na závěr bych chtěla poděkovat mým vysokoškolským pedagogům, které jsem měla tu čest potkat, protože mě nesmírně obohatili a inspirovali.

Obsah

Zadání diplomové práce.....	2
Anotace.....	4
Poděkování.....	5
Ediční poznámka.....	9
Úvod.....	10
1 Japonská nová náboženská hnutí.....	12
1.1 Náboženství v Japonsku.....	12
1.2 Historie nových náboženských hnutí.....	14
1.2.1 Poslední léta tokugawského šógunátu a počátek období Meidži.....	15
1.2.2 První desetiletí 20. století.....	18
1.2.3 Období po 2. světové válce.....	22
1.2.4 Období vzniku nových nových náboženství.....	25
1.3 Charakteristika.....	27
2 Sóka Gakkai.....	32
2.1 Dějiny hnutí.....	32
2.2 Učení Sóka gakkai.....	36
2.3 Náboženská praxe.....	39
2.4 Politická sféra.....	41
2.5 Nábor nových členů.....	44
2.6 Proces vstupu do Sóka Gakkai.....	46
2.7 Sóka gakkai v zahraničí.....	47
2.8 SGI Česká republika.....	50
3 Tenrikjó.....	52
3.1 Založení hnutí a život Nakajamy Miki.....	52
3.2 Historie hnutí.....	55
3.3 Šíření hnutí do zahraničí.....	61
3.4 Učení hnutí.....	63
3.5 Náboženská praxe.....	68
4 Analýza propagačních materiálů.....	71
4.1 Sóka gakkai.....	71
4.1.1 Sóka gakkai – oficiální internetové stránky.....	71
4.1.2 SGI – oficiální internetové stránky.....	73
4.1.3 SGI Česká republika – oficiální internetové stránky.....	76
4.1.4 YouTube kanál Soka Gakkai International (SGI).....	78
4.1.5 Facebookový profil Soka Gakkai International.....	79
4.2 Tenrikjó.....	81
4.2.1 Tenrikjó – oficiální internetové stránky.....	81
4.2.2 Tenrikjó – oficiální internetové stránky – anglická verze.....	83
4.2.3 YouTube – kanál DOYUSHAVIDEO.....	85
4.2.4 Facebookový profil - Tenrikjó Dojuša (天理教道友社).....	86
4.3 Shrnutí.....	87
Závěr.....	91
Bibliografie.....	95
Internetové zdroje.....	100

Ediční poznámka

V této diplomové práci jsou japonské termíny odlišeny kurzívou a jsou uvedeny v české transkripci. Při prvním výskytu japonského termínu vztahujícího se k tematice nových náboženských hnutí je v závorkách uvedena jeho podoba v čínských znacích. Hepburnova transkripce je zachována pouze v bibliografických údajích a v oficiálních názvech (například Soka Gakkai International). U japonských jmen jsem zvolila v Japonsku běžné pořadí, příjmení následované osobním jménem.

V textu se kvůli přehlednosti objevuje zkrácená citace v závorkách. Jedinou výjimkou jsou citace internetových zdrojů, které jsou kvůli přehlednosti textu uvedeny v poznámce pod čarou. Kompletní citace na konci diplomové práce jsou dle citační normy ČSN ISO 690:2011.

Úvod

Náboženství patří k jevům, se kterými přichází do kontaktu velmi často každý z nás. Ať už ve formě zpěvů a průvodů hnutí Haré Kršna na ulicích, nebo skrze debaty o stavbě mešit v českých městech. Přesto je pojem náboženství jedním z těch termínů, které všichni z nás samozřejmě používají, ale jejichž významy tušíme spíše podvědomě. Já problematiku definice náboženství raději přenechám povolanějším odborníkům. Fenomén náboženství, který je tak těžko definovatelný, v lidech často vzbuzuje vášnivé reakce, zájem, nebo jsou k němu také naprosto lhostejní. Musím přiznat, že já patřím mezi ty, které náboženství vždy fascinovalo a právě zájem o *shintó* (神道) mě před lety přivedl ke studiu japanistiky, které můj zájem ještě prohloubilo.

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala japonská nová náboženství a jejich způsoby šíření. Nová náboženská hnutí jsou aktuálním a stále poněkud kontroverzním tématem, ke kterému badatelé přistupují z různých východisek. Setkáme se s psychologickým, historickým, sociologickým, ale také teologickým přístupem. Neexistuje ani obecně uznávaná terminologie pro tuto oblast studia. Můžeme se setkat s termíny jako sekta, kult, ale také kvazináboženství a mnohými dalšími¹. V této práci budu synonymně používat termíny nová náboženská hnutí a nová náboženství.

Mezi badateli nepanuje shoda ani v definici tohoto náboženského fenoménu. Ve své práci vycházím z definice Dušana Lužného, který fenomén nových náboženských hnutí spojuje s procesem modernizace a radikální globalizace kultury a společnosti.² V japonském kontextu to znamená náboženství, která vznikla hlavně od konce 19. století do současnosti.³ Avšak neřadím do této kategorie takzvaná hnutí nové spirituality (*šin reisei undó*, 新靈性運動), která se zaměřují na individualizované duchovní prožitky a zpravidla nevytvářejí náboženské organizace. (Lužný 1997: 27 - 29)

---

1 Více viz Václavík 2007.

2 O vlivu globalizace na náboženství viz Lužný 2010.

3 Jedním z prvních japonských nových náboženských hnutí je Tenrikjó (天理教), které vzniklo již v 1. polovině 19. století.

Hlavním cílem této diplomové práce je představit formy sebe prezentace nových náboženských hnutí v Japonsku. Důraz bude kladen na prostředky a témata, kterými se snaží oslovit nové následovníky. Hlavní otázkou práce je, zda je možné vysledovat souvislost mezi tématy a formami propagace a úspěšností šíření hnutí. Je jejich úspěšnost podmíněna navázáním na japonskou náboženskou tradici, nebo tato hnutí naopak přináší nové prvky, které zaplnily mezeru na japonském duchovním trhu?

První kapitola představuje japonská nová náboženská hnutí v historickém socio-kulturním kontextu, obeznámí čtenáře s širokým kontextem vzniku a fungování nových náboženských hnutí v Japonsku. V této části se tedy nebudu zaměřovat na žádné konkrétní směry, nebo hnutí, ale pokusím se nastínit situaci obecně. Dílčím cílem této kapitoly je zjistit, zda japonská nová náboženská hnutí vykazují společné prvky, přestože se odkazují k rozdílným náboženským zdrojům.

V druhé části se od obecného úvodu přesunu ke dvěma konkrétním hnutím, totiž Sóka gakkai a Tenrikjó. Původně jsem měla v úmyslu zahrnout do této části také Mahikari, ale v průběhu tvorby práce jsem ji kvůli rozsahu vyřadila. Tato hnutí byla vybrána podle několika kritérií. Ke splnění cílů této práce bylo nutné vybrat hnutí, která vychází z rozdílných ideových základů a vznikla v jiném období. V případě Sóka gakkai lze hovořit o výrazném vlivu šintó, v Tenrikjó převládají prvky buddhismu Ničirenovy školy. U těchto hnutí vždy představím kontext jejich vzniku a dějiny hnutí, jejich základní nauku, prostředky a způsoby, které používají k propagaci svého hnutí.

Jelikož je pro nová náboženská hnutí typické, že nově začala ke své propagaci využívat nová média, rozhodla jsem se vzorek vybrat z materiálů přístupných na internetu. Hlavně tedy představím témata a podobu propagace na oficiálních stránkách hnutí, následovat budou dvě v současném světě nejrozšířenější média, totiž nejrozšířenější server pro sdílení videoklipů YouTube a světově nejznámější sociální síť Facebook. Analýzou způsobu sebe prezentace a propagace hnutí na těchto internetových stránkách na závěr představím témata a převládající formy prezentace hnutí, které na závěr porovnam.

Téma nových náboženských hnutí je velmi široké a poskytuje mnoho možností k výzkumu. Tato práce si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem popsat japonská nová náboženská hnutí, ani hnutí Sóka gakkai a Tenrikjó, spíše se snaží poukázat na jeden rozměr možného studia.

1 Japonská nová náboženská hnutí

1.1 Náboženství v Japonsku

Pokud se chceme zabývat japonskými novými náboženstvími, je důležité si uvědomit, jaký vliv na podobu současné situace má sociokulturní kontext a také dějiny náboženství v Japonsku. Nejstarší doloženou náboženskou tradicí bylo uctívání kami⁴, ze kterého se později vyvinulo šintó. První doklad o praxi uctívání *kami* lze nalézt v kronikách *Kodžiki* (712) a *Nihonšoki* (720),⁵ ale právě z těchto dokumentů je dobře patrné, že se nejednalo o systematizovanou formu uctívání. Nicméně z prvních dokladů lze vyvodit, že uctívání *kami* bylo velmi úzce provázáno se zemědělským cyklem a kultem plodnosti. (Matsumae 2006: 317–358) Šintó nebylo nikdy v dějinách jednotným hnutím, ale vždy se skládalo z mnoha směrů, které se poměrně výrazně odlišovaly.⁶ (Williams 2005: 15–22) Zvláštní situace nastala, když bylo šintó začleněno do ultranacionalistické ideologie, což okupační správa⁷ po druhé světové válce označila termínem státní šintó.⁸

V dějinách Japonska hrál důležitou roli také buddhismus. Ten do Japonska přes korejská království pronikal postupně, nicméně nejvýznamnější byl rok 552 (případně 538), kdy král korejského království Päkče daroval císaři sošku Buddhy Šákjamuniho a svitky se sútrami. Buddhistické učení bylo v Japonsku poměrně rychle přijato a začalo se rozšiřovat do celé země. (Reischauer 2008: 15) Období Nara (710–792) je potom obdobím velkého rozkvětu buddhismu, kdy se do Japonska dostalo několik směrů buddhismu, mezi nimiž bylo nejvýznamnějších šest narských škol (*nanto rokušú* 南都六宗). Kterými byly: Ricu (律), Kuša (俱者), Džódžicu (情実), Hossó (法相), Kegon (華嚴) a Sanron (三論). V následujícím období Heian (794–1185) vznikly v Japonsku dvě důležité školy ezoterického buddhismu. Mnich Saičó (767-822) založil školu Tendai (天

---

4 *Kami* je termín označující božstvo, sílu, nebo esenci. Více o *kami* viz Shimode 2001, Williams 2005, Gall 1999 a Matsunaga 1998.

5 Jedná se o nejstarší japonské prameny pojednávající o starověké mytologii. Avšak motivace vzniku těchto děl byla spíše politická, což dosvědčuje protichůdnost jednotlivých obsažených mýtů. (Reischauer 2008: 10)

6 Jednalo se například o lidové šintó, kněžské šintó, Fukko šintó a Ise šintó.

7 Po kapitulaci Japonska 2. 9. 1945 ve 2. světové válce dohlížela na vývoj Japonska americká okupační správa. (Reischauer 2008: 269-270)

8 Původně vznikl anglický termín *state shinto*, ke kterému byl dodatečně vytvořen japonský ekvivalent *kokka šintó* (国家神道). Více viz Hardacre 1989 a Jansen 2002.

台) a mnich Kúikai (774-835) představil nová učení pod názvem Šingon.(真言). Obě tyto školy se od etablovaných škol odlišovaly tím, že hlásaly možnost probuzení během jediného života. (Kubovčáková 2011: 238–255) V období Kamakura (1185-1333) mezi lidem zaznamenaly velký úspěch školy Čisté země, kterých v Japonsku vzniklo hned několik. Neméně důležitými směry byl také Ničirenův buddhismus a zenové školy Rinzai (臨在) a Sótó (曹洞). (Kazuo 2008: 544–556) Všechny tyto směry vedle sebe bez výraznějších problémů koexistovaly. Během období Edo (1600 – 1868) pak měli všichni Japonci povinnost registrovat se v buddhistickém chrámu, tento způsob evidence obyvatel byl označován termínem *dannadera* (檀那寺). (Hall 1991: 15–30)

Nelze opomenout ani konfuciánství, které začalo do Japonska pronikat od poloviny 6. století. Avšak přestože mělo konfuciánství velký vliv na způsob fungování japonské společnosti, nikdy nebyla vytvořena organizovaná struktura. Největší vliv měl konfucianismus na japonskou morálku, japonská společnost převzala systém uspořádání společnosti a ideál synovské oddanosti, který měl za důsledek harmonickou společnost.

Posledním z velkých náboženství bylo křesťanství. První misii vedl František Xaverský v roce 1549. Křesťanství se v Japonsku začalo rychle šířit, situace se změnila, až když v roce 1587 Tojotomi Hidejoši vydal nařízení pro křesťanské misionáře k odjezdu z Japonska. Oficiálně byl tento zákon zrušen až v roce 1873, ale křesťanství v Japonsku nikdy nezískalo velký vliv. (Reischauer 2008: 28-162)

Na rozdíl od jednotlivých jasně vymezených náboženských tradic, což je situace známá z evropské kultury, v Japonsku se k náboženství uplatňoval spíše synkretický přístup, což umožňovalo ovlivňování a prolínání jednotlivých tradic. O propojení můžeme hovořit hlavně v případě buddhismu a *šintó*, jehož výsledek bývá označován termínem *šinbucu šúgó* (神仏習合).⁹ Tento přístup je charakteristický pro náboženství v Japonsku a úzce souvisí také s tím, že Japonci nevnímají náboženskou příslušnost jako exkluzivní záležitost,¹⁰ naopak pro japonskou religiozitu je typická mnohonásobná náboženská příslušnost. Výzkum náboženství je v japonském kontextu problematický

9 Ale v některých obdobích byla jednotlivá náboženství státním aparátem prosazována. Zatímco v období šógunátu Tokugawa to byl buddhismus, naopak v období Meidži (1868 – 1912) bylo prosazováno šintó a proběhlo formální oddělení buddhismu a šintó, v japonštině *šinbucu bunri* (神仏分離). Komplexy chrámů a svatyní, které byly do té doby společné, byly násilně rozděleny. Avšak důležité je, že motivace tohoto rozdělení nebyla náboženská, ale ideologická.

10 První náboženství, které na japonských ostrovech od svých následovníků vyžadovalo výhradní uctívání, byl Ničirenův buddhismus, následovalo až křesťanství.

také proto, že samotný pojem náboženství se v japonštině objevuje až na základě zkušenosti se západní společností a je japonské mentalitě vzdálený. To, co my označujeme jako náboženské rituály (návštěva chrámu či svatyně, očistné rituály), Japonci vnímají jako tradici či zvyk. (Fisker-Nielsen 2012: 6)

1.2 Historie nových náboženských hnutí

V japonštině se pro nová náboženská hnutí používají termíny *šinkó šúkjó* (新興宗教) a *šin šúkjó* (新宗教). *Šinkó šúkjó* v překladu znamená nově vzniklé náboženství, ale podle odborníka na japonská nová náboženská hnutí Trevora Astleye nese termín *šinkó* negativní konotaci, a proto se vyznavači nových náboženství od tohoto termínu distancují. Pojem *šin šúkjó* znamená nová náboženství a jedná se o první termín na světě, který označil fenomén nových náboženství, a anglické *new religion*, potažmo i české *nová náboženství*, jsou kalky japonského termínu. V současnosti jsou oba termíny považovány za synonyma, ale v 50. a 60. letech byly tyto termíny rozlišovány. Zatímco *šin šúkjó* se používalo pro hnutí vzniklá v 19. století, *šinkó šúkjó* označovalo náboženství, která vznikla v meziválečném a poválečném období. Pro japonská nová náboženská hnutí existuje ještě výraz – *šin šin šúkjó* (新新宗教、新々宗教), který se dá přeložit jako nová nová náboženství a který se používá pro označení hnutí založených v 70. letech a později. (Havlíček 2011: 319) Někteří sociologové náboženství v souvislosti s hnutími založenými v globalizovaném světě plném informačních technologií používají termín *šin šin šin šúkjó* (新新新宗教), tedy nová nová nová náboženství.

Nová náboženská hnutí začala v Japonsku vznikat v 19. století, výrazněji v jeho druhé polovině, což souviselo s koncem šógunátu Tokugawa (1600–1868). (Havlíček 2011: 317) Nová náboženství v Japonsku ve velkém počtu vznikala především v obdobích, která se vyznačovala společenskou krizí, jakými byla právě poslední léta tokugawského šógunátu, začátek období Meidži a období po konci 2. světové války. (McFarland 1958: 227)

Přestože termín nová náboženská hnutí vyvolává představu, že se jedná o hnutí s novou a původní naukou, označení nová nevyjadřuje původnost těchto hnutí, jako spíše období vzniku. (Havlíček 2011: 318) Japonská nová náboženská hnutí jsou totiž výrazně synkretická. V jejich nauce většinou lze nalézt velké množství prvků, které jsou převzaty z náboženství, která už v Japonsku byla v té době etablovaná (v japonštině

kisei šúkjó, 既成宗教). Nicméně tento rys protíná japonskou kulturu v mnoha směrech. (McFarland 1958: 228)

Jednotliví badatelé, kteří se fenoménem nových náboženských hnutí zabývají, mají odlišné názory na otázku, od kdy se dá o nových náboženských hnutích hovořit. Podle profesora Hiróa Takagiho, který se specializuje na nová náboženství, to je možné v případech, kdy hnutí vznikla, nebo zaznamenala velký rozvoj v jednom z těchto období:

- konec šógunátu Tokugawa a začátek období Meidži,
- začátek období Šówa (1926–1989),
- konec 2. světové války (1945). (Van Straelen 1962: 229-230)

Čtvrtým obdobím výrazného nárůstu počtu japonských nových náboženství je období rychlého japonského růstu, zhruba od šedesátých či sedmdesátých let.

Při studiu prvních tří období nalezneme mnoho společných faktorů, mezi které patří například ekonomická a společenská nejistota. Mnozí lidé podle Van Straelena častěji vyhledávají to náboženství, od kterého očekávají, že jim poskytne vysvětlení současného stavu a záruky zlepšení situace. Tito lidé se pak obracejí častěji k novým náboženským hnutím, protože mají pocit, že zavedená náboženství nedisponují odpověďmi na aktuální problémy. (Van Straelen 1962: 229-230)

1.2.1 Poslední léta tokugawského šógunátu a počátek období Meidži

Konec šógunátu Tokugawa s sebou přinesl konec společnosti, jak ji lidé znali. Počátek období Meidži byl dobou zásadních změn, které trvale ovlivnily vývoj japonské společnosti. Poprvé se v Japonsku začalo hovořit o lidských právech, společnost se otevřela západnímu vlivu. Místo proklamovaného návratu k teokracii¹¹ se Japonsko proměnilo v konstituční monarchii. Myslitelé hlásali, že je potřeba provést velké sociální změny, aby Japonsko překročilo svoji zaostalost a přiblížilo se západním mocnostem. Je tedy patrné, že počátek období Meidži byl obdobím velkých reforem a novátorského úsilí. Místo deklarovaného návratu k japonské národní podstatě se

---

¹¹ Přestože Japonsko oficiálně bylo teokratickým státem, jemuž vládl císař, který byl podle japonské mytologie potomkem sluneční bohyně Amaterasu a tedy žijícím božstvím, císař měl skutečnou moc v průběhu japonských dějin jen krátce, řízení země leželo převážně v rukou oligarchů či regentů. Více viz Dohnálková 2011.

společnost ocitla před novými výzvami. Ve stejném období se do Japonska vrací také křesťanští misionáři¹², kteří přesto, že v tomto období stále platil zákaz křesťanství, získávali stále více následovníků. Avšak nakonec rychlý postup křesťanství zase ustoupil do pozadí. To souviselo s rozšířením západních věd, hlavně teorie darwinismu, a filozofie. (Kasahara 2001: 348–359)

Zatímco oficiální propaganda v tomto období zdůrazňovala důležitost národních principů a budoucího blaha národa, mezi lidem se stále více šířily myšlenky individualismu. Tyto dva přístupy se doplňovaly a prostupovaly mnoho aspektů společnosti, jedním z nich bylo i náboženství. Vedle sebe koexistovaly etablovaná náboženství a Japonsku opětovně představené křesťanství, stejně jako ideologie nacionalismu a náboženského universalismu. (Kasahara 2001: 330)

Pro širokou společnost ovšem tyto změny byly příliš rychlé, a proto se brzy objevila reakce ze strany mladých buddhistických aktivistů, kteří žádali, aby se Japonsko navrátilo ke svému národnímu odkazu, aby byl kladen větší důraz na blaho japonského národa. Základnu tohoto přístupu tvořilo několik skupin intelektuálů z různých náboženských skupin, jejichž ideje byly rozšiřovány časopisem *Nippondžin* (日本人), tedy Japonci. Přestože jejich nejčastějším terčem bylo právě křesťanství, jejich snahou bylo poukázat hlavně na změny v oblasti politické a sociální, nikoliv náboženské. (Kasahara 2001: 360-361)

Počátek období Meidži se vyznačoval hlavně tím, že zatímco filosofové a myslitelé diskutovali o náboženství v teoretické rovině, běžní lidé se ocitli v novém typu společnosti vznikající pod vlivem průmyslové revoluce, který jim byl cizí a vyvolával v nich pocit nejisté budoucnosti. Dalším důležitým faktorem byla válka s Čínou, která byla předzvěstí budoucího směřování Japonska. Tato nová společnost tak stavěla Japonce před mnoho nových výzev a požadavků, což v mnohých vyvolávalo pocity beznaděje a vyústilo v hledání odpovědí na otázky týkající se společenských změn a alternativního společenského uspořádání. Mnohým lidem se zdálo, že již etablovaná náboženství nejsou na novou situaci připravena, a tak se raději utíkali k novým náboženstvím. Jednalo se hlavně o hnutí, která vznikla na konci období Edo, a až do této doby stála mimo zájem většinové společnosti. Není bez zajímavosti, že většina

---

¹² Postupně se do Japonska vrátili katoličtí misionáři, brzy je následovali i protestantští a pravoslavní misionáři.

těchto nových náboženství vycházela hlavně z učení a tradice *šintó*, které bylo lidem známé a blízké. (Kasahara 2001: 370-373) Je proto možné, že tato hnutí byla mezi lidmi tolik úspěšná právě díky této inspiraci, protože lidé v učení viděli známé prvky, které jim pomohly se s učením identifikovat. Na druhou stranu byly v učení důležité i ty prvky, které ho vůči etablovanému *šintó* vymezovaly, protože právě to dávalo lidem naději, že v učení hnutí naleznou uspokojivé odpovědi na jejich aktuální problémy a nejistoty, což etablované *šintó* z jejich úhlu pohledu neumělo.

Mezi těmito hnutími bylo možné najít taková, která se věnovala věštění a magii, v některých případech doprovázených dokonce obscénními rituály, jiná zase hlásala jednoduchá učení o čistotě srdce. (Kasahara 2001: 370-373) Náboženství, která vznikla v tomto období, svým následovníkům slibovala uzdravení, napravení rodinné situace, ale například také materiální zaopatření. Mezi ideály často patřila rodinná solidarita a ctnosti jako upřímnost, šetrnost, harmonie či pracovitost, a v neposlední řadě také synovská úcta k zakladateli hnutí. (Hardacre 1986: 3–6)

Významným společným rysem náboženství vzniklých v 19. století byl podobný světonázor, hlavně ve vztahu popisu vztahů já (ega), těla, společnosti a universa. Japonská nová náboženství nahlíží na všechny tyto roviny jako na jednotliviny kompaktního systému, kdy změna v jedné rovině ovlivní stejným způsobem i jiné roviny systému. (Hardacre 1986: 3–12) Příkladem může být například chápání nemoci v učení Sóna gakkai jako tělesného projevu pochybení, případně nečistoty na duchovní úrovni. Tento princip samozřejmě zůstane zachován, i pokud dojde ke zlepšení v některé rovině, zlepšení se projeví ve všech rovinách. Helen Hardacre, americká japanoložka, dokonce považuje tuto podobnost za nejdůležitější společný rys japonských nových náboženských hnutí a vidí v ní odpověď na otázku, jak je možné, že japonská nová náboženství jsou si tak podobná ve vzorcích chování, když doktrínálně se tolik odlišují. Podle Hardacre tento společný rys pramení z uspořádání společnosti na začátku 19. století, kdy nejdůležitější byly vztahy mezi duchovními autoritami, venkovskými elitami, které se snažily zvrátit stále se zhoršující úpadek, a oficiální autoritu feudálních knížectví *han*. V následujícím období do tohoto modelu sice byly dosazeny nové instituce, ale jinak zůstal prakticky stejný. U nových náboženství se projevuje tak, že problém je vždy nutné začlenit do širšího kontextu a přiřadit patřičný rámeček. (Hardacre 1986: 3–12) Tento přístup je charakteristický například pro Reijúkai (霊友会), Riššó

kóseikai (立正佼成会), Buššo gonenkai kjódan (佛所護念会教団). Tento princip, a tedy i světonázor japonských nových náboženských hnutí, však odpovídá japonským kulturním vzorcům, není tedy ze své podstaty inovativní. Velmi častým jevem bylo také to, že nová náboženství zažila krátké období popularity a brzy poté zanikla. Jednou z výjimek je Tenrikjó, které se těšilo velké popularitě v 80. letech 19. století.¹³ Tomuto hnutí zde nebudu věnovat více prostoru, protože se jím později budu zabírat samostatně. (Kasahara 2001: 370-373)

Dalším oblíbeným náboženstvím tohoto období bylo Konkókjó (金光教). Toto náboženství vzniklo z šintoistické tradice uctívání božstva nazývaného Konkó, někdy také Kondžin, které představuje skrytý aspekt všeho života. Toto božstvo bylo v šintoistickém panteonu vnímáno jako mocný panovník budící velký obdiv a respekt. (Kasahara 2001: 372) Zakladatel hnutí, Kawate (1814-1883), byl běžný rolník, který v roce 1859 prožil posednutí tímto božstvem a později se stal prostředníkem mezi božstvem a lidmi. Rituály a náboženské praktiky hnutí vycházejí z tradice *šintó*, ale v Konkókjó je důraz kladen na duchovní život vyznavače, kdy je zdůrazňována důležitost čistoty srdce během uctívání. Od následovníků je vyžadován monoteistický přístup. Hnutí se již od svého založení věnovalo také sociální činnosti, a to hlavně zakládáním nemocnic a knihoven a pomoci nemocným leprou. (Chryssides 2012: 203)

1.2.2 První desetiletí 20. století

Ekonomická a společenská situace se v Japonsku postupně uklidnila, ale přesto i první desetiletí 20. století přinesla nové duchovní otázky. Společně s nárůstem individualismu se prohlubuje potřeba duchovního naplnění. Hlavně u mladé generace sílí pocit beznaděje proudící například z neschopnosti zodpovězení otázky po smyslu lidského života. Tento stav duchovního soužení a agonie, v japonštině označován *hanmon* (煩悶), je právě jedním z charakteristických rysů počátku 20. století. Z toho je patrné, že náboženská situace se v Japonsku velmi proměnila. Tyto změny se projevíly hlavně dlouhým hledáním pravého náboženství, mnoho Japonců tehdy prošlo velkým množstvím různých náboženských směrů, ve kterých se snažilo najít odpovědi na své otázky. V tomto období se Japonci utíkali hlavně k mystickým hnutím¹⁴, případně

---

¹³ Tomuto hnutí zde nebudu věnovat více prostoru, protože se jím později budu zabírat samostatně.

¹⁴ Hlavně se jednalo o křesťanskou mystiku.

náboženským směrům založeným na osobních duchovních prožitcích člověka.¹⁵ Vyznavači etablovaných náboženství často zapojovali do své duchovní praxe nové prvky. V rámci buddhismu se věřící více zaměřili na potřebu zcela se odevzdat Buddhovi, protože je nekonečně laskavý, zatímco lidský život je pomíjivý a plný nedokonalosti. Duchovní praktiky tohoto směru se velmi podobaly křesťanským, jednalo se hlavně o kontemplace a prosebné modlitby. Velkou obrodu zažil i Ničirenův buddhismus. Na druhou stranu bylo, především mezi japonskými intelektuály, také časté hledat odpovědi v moderní západní filozofii.¹⁶ (Kasahara 2001: 375-383)

Pro náboženskou situaci tohoto období je charakteristický velký výskyt osob, které se prohlašovaly za proroky, nebo dokonce spasitele světa. Častým společným rysem těchto lidí bylo to, že se jednalo o bývalé křesťany, což se také projevovalo v jejich učení, ve kterém propojovali buddhistická učení (nejčastěji o buddhovské podstatě všech bytostí, v japonštině buššó) s křesťanskou představou Spasitele. Přestože takzvaní proroci kolem sebe shromažďovali následovníky, v naprosté většině případů jejich hnutí nemělo příliš dlouhé trvání, řádově se jednalo o několik měsíců, maximálně let. (Kasahara 2001: 386)

V období Meidži (1868–1912) a v období Taišó (1912–1926) byla pozice nových náboženských hnutí velmi složitá. Podle ústavy Meidži sice byla deklarovaná náboženská svoboda, ale ta byla omezena povinnostmi poddaných vůči císařství. (Havlíček 2011: 321) Ve společnosti převažovaly tendence vymezující se vůči náboženským tradicím, které byly vnímány jako cizí, a to nejen vůči křesťanství¹⁷, ale například také vůči buddhismu. Celkově se, poprvé v dějinách Japonska, objevují snahy o oddělení náboženství od jiných sfér společenského života.¹⁸ (Kasahara 2001: 362-364) Nejen, že na působení nových náboženství nahlížela vláda oligarchů s neskryvanou nevolí. Ale bylo také těžké překonat zvyky zakořeněné v japonské společnosti, mezi které patřilo například uctívání předků a tradice buddhistického pohřbu. A hlavně tyto zvyky ztěžovaly prohlášení nezávislosti nového náboženství. (Hardecree 1986: 5–6)

Zvláštní pozici měla ideologie později označená jako státní šintó, které bylo

---

15 Například pietismus.

16 V Japonsku byli oblíbeni hlavně Tolstoj, Nietzsche a Kirkegaard.

17 Křesťanství bylo z pohledu Japonců problematické hlavně proto, že nebylo slučitelné s vlastenectvím a následovníci tak nemohli být zároveň křesťané a dobří poddaní císaře.

18 Například bylo na základě reformy vzdělávacího systému (1886) zakázáno hovořit o náboženství ve školách.

v těchto obdobích dokonce oficiálně podporováno. Všechny ostatní směry byly ze strany státu omezovány. Do státem podporovaného šintó bylo oficiálně zařazeno 13 škol šintó (*kjóha šintó* 教派神道), které mohly díky tomuto statutu ve své činnosti dále pokračovat. Není bez zajímavosti, že mezi tyto školy patřila také některá nová náboženská hnutí, například Tenrikjó, Konkókjó nebo Kurozumikjó (黒住教). Z toho je zřejmé, že nová náboženství neměla nezávislý status již od počátku své existence, ale mnohá z nich vznikla jako odnože etablovaných náboženství, nebo se tak nějakou dobu prezentovala. Oficiální podoba šintó ale byla pojímána jako nenáboženský světonázor, součást národních institucí, nikoliv jako náboženství. (Havlíček 2011: 321)

V roce 1900 situace dokonce zašla tak daleko, že Zákon o bezpečnostní policii¹⁹, v japonštině *Čian keisacuhó* (治安警察法), zakázal vznik nových organizací, což mělo za důsledek, že nová náboženská hnutí se registrovala pod již existujícími náboženskými skupinami. Jenom tak se hnutí vyhnula perzekuci ze strany státu a mohla svobodně působit. Hnutí, která se uchýlila k tomuto kroku, bývají někdy nazývána jako kvazi náboženství, v japonštině *ruidži šúkjó* (類似宗教). Toto byl například případ hnutí Šinnjó-en (真如苑), které bylo až do poválečného období registrováno jako součást buddhistického hnutí Šingošú daigoha (真言宗醍醐派). V malé míře se situace začala měnit po roce 1940, kdy vešel v platnost Zákon o náboženských hnutích (*Šúkjó dantaihó*, 宗教団体会法), který poprvé v dějinách Japonska legálně ukotvuje existenci nových náboženství. Ta se mohla nechat registrovat, s čímž bylo spojeno osvobození od daní, ale na druhé straně takto získané informace mohly být použity ke stíhání a perzekuci hnutí. Nebylo ani nijak výjimečné, že vláda po takto registrovaných organizacích žádala podporu oficiální ideologie a svého jednání. Proto úplné uvolnění náboženské situace proběhlo až po roce 1945. A také z tohoto důvodu se po válce objevil velký počet nových hnutí. (Staemmler 2011: 18-26)

Počátek období Taišó byl spojen řadou paradoxů, mezi které patřil například rozvoj a prosperita Japonska v oblastech průmyslu a obchodu, na druhou stranu ale velmi nízká podpora vzdělávání a ostatních sociálních a kulturních institucí. Tato neutěšená společenská situace také úzce souvisí s všeobecnou nedůvěrou ke všem zavedeným náboženstvím, včetně křesťanství. Nově vznikající náboženství tohoto

---

¹⁹ 5. odstavec tohoto zákona také zakazoval participaci náboženských specialistů v politické sféře, a to dokonce i na úrovni členství v politické straně. (Staemmler 2011: 26)

období jsou různého druhu a učení, ale měla několik společných prvků. Duchovno je často propojováno se společenskými, hlavně ekonomickými, tématy a problémy. Dokonce lze tvrdit, že mnoho nových náboženských hnutí do učení zahrnulo téměř komunistické myšlenky. Důležité také je, že do popředí se dostává intuitivní a osobní víra na úkor organizovaných náboženství s jasně definovanými dogmaty. Proto velké množství nových hnutí vycházelo z nauky a tradice *šintó*, pro které je charakteristická právě velká intuitivnost, stejně jako nestrukturalizované společenství. Nová náboženství tohoto období se často vyznačují výraznou rétorikou a projevují se jako velmi živelné komunity s velkými očekáváními. (Kasahara 2001: 394 - 397)

Kromě nových náboženských hnutí ožívaly některé buddhistické školy, hlavně Ničirenův buddhismus a (Šinranova) škola Džódo šinšú. V Ničirenově buddhismu byl v tomto období kladen stále větší důraz na vlastenectví, následovníci školy Džódo šinšú (浄土真宗) pak zase zdůrazňovali různé slabosti a nedokonalosti lidí a odvolávali se na nekončící soucit buddhů. Křesťanské skupiny byly velmi různorodé, ale hlavně mezi skupinami mladých převažovalo pojetí individuálního náboženství. Obecně potom lze říci, že pro tehdejší představu duchovní cesty byla nezbytně nutná aktualizace náboženství vycházející z potřeb jednotlivých členů. V mnoha případech přicházela o svoji pozici víra, kterou téměř nahradila představa lásky. A právě tato reakce na novou společenskou situaci v případě organizovaných a ustálených náboženství chybí, což mělo za následek úpadek zájmu o tato náboženství. (Kasahara 2001: 398-404)

Na počátku 20. století byl převažující motivací pro větší aktivitu v náboženském hnutí zájem o politickou a sociální situaci. Ale protože v té době začaly převládat krajně pravicové ideologie a militarismus, politická angažovanost byla téměř nemožná. Proto lidé volili jinou formu seberealizace a náboženství jim umožňovalo alespoň nějakým způsobem realizovat svoje představy o správném způsobu fungování společnosti. (Staemmler 2011: 18)

Období po 1. světové válce bylo pro Japonce obdobím společenské nejistoty. Na jedné straně sice Japonsko zažívalo období ekonomické prosperity, které ale střídala období paniky a krize.²⁰ Dále Japonsko procházelo obdobím průmyslové revoluce. A právě v těchto chvílích hrálo křesťanství skrze svoji sociální činnost ve společnosti

---

²⁰ Mezi nejvýznamnější události patřilo velké zemětřesení v oblasti Kantó v roce 1923 a velká finanční panika z roku 1927. (Kasahara 2001: 404)

důležitou roli. Buddhismus byl rozdělen na mnoho proudů, největší rozkvět zažívaly skupiny stojící mimo organizace. Přestože náboženská situace Japonska byla v tomto období velmi rozmanitá, zástupci všech náboženství se na Kongresu japonských náboženství v roce 1928 shodli na tom, že jedinou cestou z krize je pro Japonsko náboženský idealismus. (Kasahara 2001: 404-407) Avšak sílící militarismus v 30. letech měl za následek zhoršení situaci pro vyznavače nových náboženských hnutí. Ti byli často stíháni a v mnoha případech dokonce opakovaně vězněni. (Havlíček 2011:321)

Charakteristickým představitelem nově vzniklých hnutí je Ómotokjó (大元教), v překladu Velký základ. Toto hnutí nejen, že mělo velký vliv na další nová náboženství, ale dalo by se říci, že mělo vliv na celou japonskou společnost. Ómotokjó založila Degučí Nao (1836-1918), která se prohlašovala za prorokyni, skrze kterou promlouvá božstvo. Učení, které takto bylo lidem předáno, bylo představeno jako pravá podstata života, která přímo souvisela i s životem národa. Velkým přínosem tohoto hnutí byla takzvaná demokratizace náboženství, představitelé hnutí²¹ totiž tvrdili, že všichni lidé mají schopnost osobně se spojit s nadpřirozenou sférou. Ómoto bylo také prvním japonským náboženstvím, které odhalilo velkou moc masových médií a využilo ji ve svůj prospěch.²² Z těchto důvodů hnutí získalo velký počet nových členů, dokonce na konci 20. let začalo své učení šířit i do nejbližších asijských zemí, mezi které patřil například Tchaj-wan, Korea a severovýchod Číny. Avšak tohoto vlivu si všimla také vláda a v roce 1935 byl velký počet představitelů a členů hnutí odsouzen. Dokonce byly zničeny centrální budovy a svatyně hnutí.²³ Tento krok zřejmě souvisel také se stále vzrůstajícím vlivem hnutí na společnost. Přestože hnutí přetrvalo do současnosti, již nikdy nezískalo takový vliv na japonskou společnost. (Matsuoka 2007: 24–27)

1.2.3 Období po 2. světové válce

Převratným obdobím pro celou japonskou společnost bylo období po 2. světové válce. Krátce po válce byla společenská situace v Japonsku neutěšená. Lidé trpěli nedostatkem financí, jídla, ale mnozí během války přišli i o své domovy.²⁴ Ale velice

---

21 V hnutí hrál významnou roli také příbuzný Degučí Nao, Degučí Ónisaburó (1871-1948). (Matsuoka 2007: 24–27)

22 Hnutí se na dva roky stalo vlastníkem předních ósackých novin. Nakonec je muselo kvůli nátlaku ze strany politiků prodat. (Matsuoka 2007: 24–27)

23 Některé zdroje dokonce hovoří o největším potlačení náboženské svobody v moderních japonských dějinách. (Matsuoka 2007: 24–27)

24 Zvláštní situaci potom zažívali repatriovaní Japonci, kteří se do vlasti vrátili někdy i po více než

rychle se situace zlepšila. Společnost se v následujících desetiletích proměnila ze zemědělské na industriální, mezi další charakteristický proces tohoto období patřila výrazná urbanizace. (Reischauer 2008: 269-291) Nejvýznamnější změnou byl rozpad tradiční rodiny ie (家)²⁵. Mladé rodiny se ekonomicky osamostatnily a založily si vlastní domácnost bez povinnosti komukoliv se odpovídat., na konci šedesátých let také výrazně klesla porodnost. Zanikl i model vesnické komunity, která se rozpadla v důsledku proměny zemědělské společnosti na městskou společnost. Tato společnost byla vystavěna na novém žebříčku hodnot, což se projevilo například i tím, že rychle stoupala vzdělanost obyvatel. Ekonomická situace Japonska byla poměrně uspokojivá, evropského standardu země dosáhla již v polovině 70. let. (Reischauer 2008: 280-287) Z tohoto shrnutí je patrné, že japonská společnost prošla hlubokou proměnou, která souvisela se zavedením nových institucí.

I o poválečném období by se tedy dalo hovořit jako o období krize, které se vyznačovalo společenskou a ekonomickou nejistotou. Navíc velké množství lidí se potýkalo s válečnými traumaty, ať už se jednalo o samotný zážitek války, nebo o ztrátu blízkých. Někdy se dokonce hovoří o tom, že Japonsko od tohoto období prožívalo morální vakuum. Japonci také museli čelit tomu, že se japonský císař zřekl svého božství. Do té doby byla na japonských školách vyučována mytologie šintó jako reálná historie, proto by se dalo říci, že prohlášení císaře proměnilo také do té doby jasně dané vnímání světa. Samozřejmě jak velký vliv mělo toto prohlášení na život běžných Japonců, lze jen odhadovat. (Staemmler 2011: 19)

Nová náboženská hnutí pak v tomto poválečném období nabízela svým stoupencům náhradu tradiční rodinné a vesnické komunity a poskytovala jim tak vědomí sounáležitosti se skupinou. Mezi další možné důvody vysvětlující velký rozmach náboženství v poválečném období patří příslib blahobytu a zdraví, což bylo pro mnohé Japonce v období nejisté ekonomické situace velmi lákavé. Během následujících 20 let tak nejúspěšnější hnutí²⁶ postavila velká sídla, v některých případech i komplexy pro stoupence, ve kterých nechyběly ani školy a nemocnice. (Havlíček 2011: 322)

---

padesáti letech.

25 Systém *ie* se skládal ze široké rodiny, kterou spravoval muž, hlava rodu. Byla to důležitá ekonomická, společenská a administrativní jednotka. (Reischauer 2008: 90)

26 Mezi ně patřila například Sóka gakkai, Riššó kóseikai, Tenrikjó, Ómotkjó a Konkókjó. (Havlíček 2011: 322)

I v předchozích obdobích bylo běžné, že se nová náboženství podíleli na životě společnosti rozličnou sociální činností, ale po 2. světové válce se tato činnost výrazně rozšířila. Tento trend je patrný hlavně u hnutí, která již nějakou dobu existovala, a projevoval se tím, že nová náboženství začala zřizovat nemocnice, školy, ale také politické instituce a nevládní organizace. (Staemmler 2011: 19)

Kapitulace Japonska ve 2. světové válce byla pro japonská nová náboženská hnutí zlomovým bodem. Jedním z prvních kroků ustanovené americké okupační správy bylo vydání dokumentu *Směrnice (o) šintó* (1945), jehož účelem bylo zrušení státního šintó a zamezení tradičnímu propojení šintó a státu. (Haruhiro 1988: 155) Pro náboženskou sféru bylo stejně důležité i zrušení všech zákazů týkajících se náboženství. (Staemmler 2011: 28) V nové japonské ústavě, která vešla v účinnost 3. května 1947, byla ustanovena odluka náboženství a státu, což způsobilo, že v mnoha případech i dlouho existující hnutí mohla veřejně vyhlásit svoji nezávislost na etablovaných náboženstvích. (McFarland 1958: 227) Náboženství se přímo dotýkaly dva články ústavy, konkrétně článek 20 a článek 89.²⁷

Tento vývoj byl definitivně stvrzen zákonem z roku 1951 o náboženských právnických osobách (*Šúkjó hódžinhó*, 宗教法人法)²⁸, který náboženským hnutím nejen zajistil osvobození od daní²⁹, ale zároveň zavedl právní subjektivitu náboženských organizací. (Havlíček 2011: 322) To znamená, že náboženská hnutí mohou vlastnit majetek a nakládat s financemi dle vlastního uvážení, v hranicích platných zákonů mají právo provádět náboženské úkony a zapojovat se do společenského dění. (Staemmler 2011: 30) V roce 1951 vznikla také Asociace nových náboženských hnutí (*Šin šúkjó dantai no rengókai*, 新宗教団体の連合会), která hnutí sdružovala. (Staemmler 2011: 20)

---

27 Článek 20. – Náboženská svoboda Náboženská svoboda je zaručena všem. Žádná náboženská skupina neobdrží podporu od státu, ani nebude užívat politickou moc. Žádný člověk nebude nucen provádět náboženské úkony, nebo se účastnit náboženských oslav, rituálů či událostí. Stát stejně jako jeho instituce nebudou vykonávat náboženskou výuku ani žádnou jinou náboženskou činnost.

Článek 89. – Zákaz užívání veřejného vlastnictví

Žádné veřejné peníze nebo jiný majetek nebudou vynakládány nebo přiděleny k užívání, ku prospěchu nebo udržování jakýchkoliv náboženských institucí nebo asociací, ani pro žádnou charitativní, vzdělávací nebo jinak prospěšnou iniciativu, která není pod kontrolou veřejné moci.

Japonská ústava [online]. Dostupné z:

http://www.soumu.go.jp/senkyo/kokumin_touhyou/common/pdf/kenpou.pdf [cit. 9. 4. 2014].

28 Tento zákon prošel pouze několika revizemi, výraznější zásah proběhl až v reakci na aféru s Óm širikjó (オウム真理教) v roce 1995. (Staemmler 2011: 30)

29 Právě osvobození od daní bylo důvodem, proč se jako náboženství nechávaly registrovat i organizace, které jinak s náboženstvím nijak nesouvisely. Toto je třeba mít neustále na mysli při studiu statistik počtu nových náboženství z tohoto období. (Staemmler 2011: 19)

Tato organizace byla později přejmenována na Asociaci japonských nových náboženských hnutí (*Šin nippon šúkjó dantai rengókai*, 新日本宗教団体連合会³⁰) a tímto termínem je označována i v současnosti. (Havlíček 2011: 322) Dříve postihovaná hnutí, jako například Sóka gakkai, Tenrikjó či Ómotokjó, byla omilostněna a bylo jim umožněno pokračovat v jejich náboženských aktivitách. (Staemmler 2011: 19)

Mezi náboženství nově vzniklá v poválečném období patřilo Agonšú (阿含宗), jehož učení pramení hlavně z buddhistické nauky, a Šinreikjó (神霊教), které vychází z učení buddhismu a taoismu. Vznikla také výrazně synkretická hnutí, mezi něž patřilo například Sekai mahikari bunmei kjódan (世界真光文明教団). Dalším z nových hnutí bylo Šóroku šintó jamatojama (松録神道大和山), které, jak již samotný název napovídá, čerpalo z nauky *šintó*. (Staemmler 2011: 20)

1.2.4 Období vzniku nových nových náboženství

V 70. a 80. letech se situace v zemi výrazně změnila. Japonsko zažilo nevídaný ekonomický růst a tato velká hnutí ustoupila na nějakou dobu do pozadí. Na tehdejší situaci nejrychleji zareagovala vznikající nová nová náboženská hnutí, která přinesla na japonský náboženský trh nová a aktuální témata, což je zároveň asi jeden z důvodů jejich úspěchu. (Havlíček 2011: 322–323) Největší rozdíl od dříve vzniklých nových náboženství tkvěl v tom, že vyspělá japonská společnost už nehledala štěstí a řešení problémů a nestabilní situace, nýbrž na základě objevení limitů vědy a materiální společnosti hledala hluboký smysl života a vhled do podstaty lidské existence. (Staemmler 2011: 21-22) Tato nová nová náboženství často lákala na tajné a mystické rituály a nauka obsahovala vize brzkého konce světa nebo apokalyptického boje. (Havlíček 2011: 322–323) Do této kategorie pak spadají například Čino šóho (千乃正法), Hó no hana sanpógjó (法の華三法行), Wárudo méto (ワールドメート) a Jamagišikai (ヤマガシ会).

Druhou velkou vlnu úspěchu nová nová náboženství zaznamenala v 90. letech po splasknutí japonské ekonomické bubliny. Patřila mezi ně například Óm šinrikjó, Mahikari, God light association (GLA), Agonšú a Kófuku no kagaku. V tomto období poprvé tvořili vysokoškolsky vzdělaní lidé velké procento věřících, což značilo nejen

---

30 Pro tuto organizace se v japonštině také často používá zkrácený název *Šinšúren* (新宗連). (Havlíček 2011: 322)

změnu struktury celé společnosti, ale také změnu témat, na která se nová náboženská hnutí zaměřovala. (Havlíček 2011: 322-323)

Vývoj náboženské situace v Japonsku velmi poznamenal sarinový útok, který v březnu roku 1995 provedla náboženská skupina Óm šinrikjó v tokijském metru. Jedním z důsledků tohoto útoku byl zvýšený dohled státu nad novými náboženskými hnutími. Byl změněn zákon o náboženských právnických osobách a náboženská hnutí musí ministerstvu školství každoročně odevzdávat zprávu o své činnosti. Dalším důsledkem tohoto útoku bylo zhoršení názoru na nová náboženství ze strany veřejnosti. (Havlíček 2011: 323) To se projevilo například rozšířením Anti-kultového hnutí (*Hankaruto undó*, 反カルト運動) a nárůstem počtu internetových stránek a blogů, které se věnují údajným nekalým praktikám jednotlivých hnutí. (Staemmler 2011: 39)

V současnosti oficiální webové stránky Asociace japonských nových náboženských hnutí uvádí 64 členských hnutí. Patří mezi ně velké náboženské skupiny, jako například Riššó kóseikai, která má v současnosti více jak 6 milionů následovníků, ale také menší hnutí. Asociace má vlastní hymnu a slogany, v současnosti se nejvíce zaměřuje na podporu světového míru a humanitární činnost. Organizace se věnuje také publikační činnosti a každý měsíc vydává vlastní noviny *Šinšúkjó šinbun* (新宗教新聞), v překladu *Noviny nových náboženských hnutí*.³¹

---

31 <http://www.shinshuren.or.jp/orglist.php> [staženo 8. 4. 2014].

1.3 Charakteristika

O japonských nových náboženských hnutích nelze smýšlet jako o přesně vymezené kategorii, která má jasně stanovená kritéria určující, zda náboženství do této kategorie patří či nikoliv. Proto, Přestože můžeme identifikovat mnohé rysy, které jsou u velkého množství nových náboženských hnutí rozpoznatelné, je důležité mít na paměti, že tyto rysy nejsou vlastnosti, které musí nové náboženské hnutí nutně mít. V mnoha příkladech budou některé rysy chybět, někdy dokonce budou přesně opačné, ale pokud se snažíme obecně definovat japonská nová náboženská hnutí, musíme se kvůli jejich vysokému počtu takového zjednodušení dopustit. (Havlíček 2011: 319)

Mezi nejčastější společné rysy nových náboženských hnutí patří příslib fyzického zdraví a materiálního bohatství, také slib klidu mysli a nabídka společenské identifikace s komunitou. Podobné jsou i principy, které by k těmto cílům měly vést. Uzdravení bývá často podmiňováno vírou a nejsou ojedinělé všelijaké uzdravovací praktiky a rituály. (McFarland 1958: 227-228) Nauka řady nových náboženských hnutí totiž hlásá, že nemoc je ve své podstatě fyzickým projevem nemoci ducha. (Havlíček 2011: 318) To souvisí právě s představou provázanosti jednotlivých stupňů existence, jak již bylo zmíněno.

McFarland je jedním z badatelů, kteří z výše uvedených charakteristik vyvozují, že japonská nová náboženská hnutí jsou náboženstvími krize. To znamená, že lidé se k těmto hnutím utíkají hlavně tehdy, když mají nějaké problémy a obtíže. Konverze k náboženství má pak tento problém vyřešit. (McFarland 1958: 227-228) To souvisí také s přísliby, které nová náboženství dávají svým členům. U nových náboženských hnutí je oproti etablovaným náboženstvím vidět jistý posun. Zatímco etablovaná náboženství se soustředí na daleké cíle, jako například na zrození v Čisté zemi buddhy Amidy, případně spasení, nová náboženská hnutí se zaměřují hlavně na prospěch v přítomnosti, v současném životě. Jednoduše řečeno svým následovníkům slibují, že díky nim povedou šťastnější a plnohodnotnější život.

Další charakteristikou, kterou se vyznačuje mnoho nových náboženských hnutí, je humanitární činnost. Mnohá hnutí vedou dětské domovy, domovy důchodců, nemocnice a podobná zařízení, která mají pomáhat lidem v nouzi. Poměrně běžné jsou také školy, které vede a financuje nové náboženské hnutí. (Fisker-Nielsen 2012: 7-8)

Například v případě Tenrikjó se jedná o mnoho základních a středních škol, ve městě Tenri v prefektuře Nara hnutí provozuje i univerzitu. Další úroveň humanitární činnosti se pak odehrává na mezinárodní úrovni, kdy se hnutí zasazují o dodržování základních lidských práv a snaží se skrze změnu veřejného mínění nastolit světový mír. Touto činností se vyznačují především Sóka gakkai a Riššó kóseikai, ale obecně se jedná o jeden z nejrozšířenějších rysů. (Fisker-Nielsen 2012: 7-8) Velkým tématem hnutí je také ochrana životního prostředí. (Staemmler 2011: 37)

Pro japonská nová náboženství je typické rovnostářské uspořádání, kdy zvláštní postavení má pouze zakladatel (někdy i nejangažovanější následovníci). Členové hnutí se spolu často setkávají v malých kruzích, v nichž sdílejí nejen společnou víru, ale také události každodenního života.³² Je obvyklé, že u nových náboženství se od vyznavačů většinou neoddělila vrstva náboženských odborníků, ale členové si jsou v rámci hnutí rovni. (Havlíček 2011: 318-319)

Nová náboženská hnutí se často vyznačují tím, že jejich zakladatelé jsou charizmatické osobnosti, které jsou (podle jejich vyznavačů) obdařeny mimořádnými schopnostmi. Mezi ně velmi často patří schopnost komunikovat s božstvy³³ a také schopnost uzdravovat nemocné. (Havlíček 2011: 318) Postavy zakladatelů nových náboženství často spojují i další charakterové rysy. Nejčastěji se jedná o osoby, které v dětství či mládí velmi strádaly, ať už chudobou nebo nemocí. Přesto tyto obtíže dokázaly překonat a vyrostly v sebevědomé dospělé osobnosti. Zakladatelé také svým hnutím připisují božský původ, což zdůvodňují několika možnými způsoby. Buď se jedná o údajné posednutí zakladatele, nebo byl zakladateli božský úmysl zjeven ve vizi či snu, nebo bylo učení božstvem vloženo do mysli zakladatele, který ho pak artikuloval pro dobro všech bytostí. Autorita božstev tak přechází na nová náboženská hnutí a dodává jim v očích jejich následovníků na důvěryhodnosti. Pro japonská nová náboženství je také typické, že často jsou zakladatelkami ženy, příkladem může být hnutí Tenrikjó se zakladatelkou Nakajamou Miki. (Van Straelen 1962: 229-231)

Životní příběhy zakladatelů jsou mezi členy hnutí velmi oblíbené a v tradici hnutí mají vedle učení důležité místo. Často se vyznačují hagiografickým charakterem,

---

32 Více viz MASAKO 2011: 69–88.

33 V některých případech s jedním konkrétním božstvem. Tak tomu bylo například v případě zakladatelky Tenrikjó.

kdy zakladatelům bývají přiřknuty nadpřirozené schopnosti a magické síly. Zakladatelé se nezdálo by vyznačují velkou moudrostí již od dětských let, což se projevuje například schopností si již v raném dětství osvojit texty svatých textů a podobně. Obecně potom životní příběhy zakladatele představují jako postavy, které vždy konají dobro, i když se kvůli tomu musí obětovat. (Staemmler 2011: 33)

Důležitost role zakladatele v těchto hnutích dokládá také způsob, jakým bývá oslovován. V mnoha případech se jednalo přímo o titul Spasitele, v japonštině *Sukuinuši* (救い主, například v případě hnutí Ómotokjó³⁴), někdy je význam zakladatele srovnávaný s významem Ježíše či Konfucia. V případě hnutí Konkókjó se zakladatel nechal oslovovat titulem *ikigami* (生き神) neboli žijící božstvo.³⁵ Mezi další používané tituly patří například *ikibotoke* (生き仏), žijící Buddha, a *ógamisama* (大神様), v češtině velké božstvo. Postavy zakladatelů mají u široké veřejnosti velký úspěch také proto, že používají srozumitelnou řeč, ztotožňují se s jejich starostmi a snaží se jim nabídnout útěchu a útočiště. Na druhou stranu mají na své následovníky vysoké požadavky a jsou velmi přísní na jejich dodržování. (Van Straelen 1958: 232) Často se také vnímání zakladatele během vývoje hnutí radikálně mění, většinou zakladatel na začátku sám sebe označuje jako proroka, ale postupně v hnutí získá status božstva, nebo je mu alespoň prokazována úcta hodná božstva. Příkladem může být zakladatel Sekai kjúseikjó (世界救世教) Mokiči Okada (1882-1955). (Staemmler 2011: 33-34)

V průběhu dějin nových náboženství se setkáme s velkým množstvím hnutí, která byla založena charismatickým vůdcem, velice rychle se rozšířila a získala velký počet následovníků, ale po smrti vůdce se opět rychle rozpadla. Takovýto osud potkal velkou část japonských nových náboženských hnutí. (McFarland 1958: 229) Jindy se do čela hnutí postavil potomek zakladatele, nebo zakladateli blízký následovník. To bylo u některých hnutí spojeno s jednorázovým úbytkem následovníků. Existuje i několik případů, kdy se hnutí po smrti zakladatele kvůli otázce následovnictví rozštěpilo na dvě samostatná hnutí. Příkladem může být hnutí Sekai mahikari bunmei kjódan, ze kterého vznikla hnutí Mahikari, založená dcerou zakladatele Okady, a Suhikari kóha sekai šindan, do jehož čela se postavil blízký Okadův následovník. Samozřejmě, že v některých případech úmrtí zakladatele nemělo na hnutí takový zásadní vliv a proběhlo

---

34 Toto hnutí mělo více zakladatelů, titulem Spasitele byl oslovován pouze jeden.

35 Tento termín byl v minulosti používán pro označení božského původu japonského císaře.

bez výraznějších problémů. (Staemmler 2011: 34)

Přestože je nauka nových náboženských hnutí většinou výrazně synkretická, zároveň je velice jednoduchá. Je tedy přístupná všem lidem bez nutnosti dlouhého studia složitých dogmat. To usnadňuje hlásání univerzálnosti nauky. Jednoduchostí se vyznačuje také většina rituálů. Řada nových náboženských hnutí nežádá po svých následovnicích exkluzivní oddanost, ale připouští možnost uctívání božstev jiných náboženství a účasti na jejich rituálech. (Havlíček 2011: 318–319) Představitelé hnutí sice takovéto jednání považují za nadbytečné, ale protože tato praxe byla v japonských dějinách velmi běžná, své následovníky od ní nezrazují. Výjimkou je např. Sóka gakkai a křesťanství, které od svých následovníků vyžadovalo exkluzivitu uctívání, jak bylo běžné v západním kontextu. Zvláštním případem je také hnutí Gedacukai (解脱会), které své následovníky přímo vyzývá k dodržování náboženských tradic rodiny kvůli harmonické rodinné pospolitosti. (Staemmler 2011: 35)

Ve 20. století nová náboženská hnutí častěji vyhledávaly nižší společenské třídy. Například většina následovníků Tenrikjó byli rolníci, Konkókjó zase vyhledávali hlavně měšťané a obchodníci. Tyto vrstvy lákala nejen srozumitelnost a nenáročnost nauky, ale lákavý pro ně byl také příslib brzkého prospěchu, ať už ve formě bohatství, nebo například uzdravení. (Kasahara 2001: 372) Ve čtvrtém období velkého nárůstu nových náboženství je ale situace jiná. Následovníky hnutí se stávají převážně mladí muži s vysokým vzděláním. Změnu sociálního složení nových náboženských hnutí lze vysvětlit velkou transformací, kterou v průběhu 20. století prošla celá japonská společnost. Do té doby rozčleněné Japonsko se proměnilo ve společnost, ve které výrazně převažovala střední třída. Ve společnosti je kladen stále větší důraz na vzdělání³⁶, proto Japonsko bývá označováno termínem *gakureki šakai* (学歴社会), společnost orientovaná na vzdělání. Po 2. světové válce také dochází k maskulinizaci japonské společnosti, ženy ve městech se stávají manželkami a matkami a mají pouze malý vliv na podobu fungování společnosti.³⁷ Všechny tyto faktory mohou napomoci pochopit fakt, že pro nová náboženství vznikající v 70. letech a později („nová nová náboženství“) je charakteristické, že jejich zakladatelé jsou dobře vzdělaní muži. Je zde viditelný velký kontrast oproti situaci nových náboženských hnutí vzniklých do začátku

³⁶ Vzdělání je považováno za důležitější faktor než například majetek a rasová příslušnost.

³⁷ Tato situace se postupně od 70., 80. let mění. Stále více žen se po rodičovské dovolené vrací do svého zaměstnání. Vyšší procento žen také zastává vysoké funkce.

2. světové války, kdy zakladateli byli zpravidla ženy, nebo sociálně či ekonomicky znevýhodnění muži.³⁸ (Staemmler 2011: 33-38)

Většina nových náboženství založených v 19. století se zpočátku úmyslně nevěnovala rozšiřování svého učení a aktivnímu hledání nových přívrženců. Hnutí se rozšiřovala skrze osobní kontakt následovníků s lidmi v jejich okolí a spíše než učením oslovovala uzdravováním, pomocí a sociální prací. Situace se průběžně začala proměňovat a v současnosti tato náboženství mají misijní programy určené nejen pro Japonsko, ale jejich vyznavači se stále častěji vydávají šířit svou víru i do zámoří, hlavně do Ameriky a Evropy. (Kasahara 2001: 372 - 373)

Pro hnutí, která již mají stabilní základnu následovníků a nějakou dobu ve společnosti působí, je charakteristické, že postupně ztrácejí svůj původní dynamický charakter a také dříve radikální učení se stávají konformnějšími. Někdy se takto do učení, a do hnutí celkově, dostanou konzervativní myšlenky, jako uznání výsadního postavení japonské císařské rodiny, nebo například pojetí dobré ženy jako matky v domácnosti. Druhou možností je potom velká radikalizace hnutí, jak tomu bylo například v případě Óm šinrikjó. (Staemmler 2011: 35)

Nová náboženská hnutí se v posledních desetiletích vyznačují také tím, že ke své propagaci ve velkém používají nová média – a to jak televizi, například pro reklamu, a rádio, tak také internet. (Havlíček 2011: 323) Nicméně většinou se nejednalo o média na národní úrovni, o kterých je známo, že o nových japonských náboženstvích nemají valné mínění a v těchto médiích jsou v pozitivním světle představována jen velice výjimečně. (Fisker-Nielsen 2012: 7)

---

³⁸ V některých případech byla hnutí založena dvěma zakladateli. Jeden má většinou nějaké duchovní dary a doplňuje jej jedinec s organizačními schopnostmi, který má na starosti praktické problémy hnutí. (Staemmler 2011: 34)

2 Sóka Gakkai

2.1 Dějiny hnutí

Počátek hnutí Sóka Gakkai nalezneme v roce 1937, kdy bylo založeno hnutí Sóka kjóiku gakkai (創価教育学会) neboli Vědecká společnost pro výchovu k vnitřním hodnotám, na jehož činnost Sóka gakkai navázalo. Tuto organizaci založil Makiguči Cunesaburó (1871–1944). (Moos 1963: 139) Sóka kjóiku gakkai byla spíše spolkem lidí zabývajících se způsoby vzdělávání a výchovy dětí a mládeže. Náboženské zaměření toto hnutí získalo až postupně. (McLaughlin 2012: 269) Během několika následujících let se hnutí rozrostlo, ale jelikož některé zásady hnutí odporovaly tehdejší státní ideologii, Sóka kjóiku gakkai bylo zakázáno a Makiguči byl společně s dalším významným členem Todou Džóseiem (1900-1958) uvězněn. Makiguči ve vězení v roce 1944 umřel, ale po propuštění Tody v roce 1945 byla činnost hnutí obnovena. V roce 1951 byl Toda po Makigučim zvolen druhým prezidentem hnutí. (Moos 1963:139) V tomto období se následovníky stávali hlavně lidé, kteří stáli na pokraji moderní společnosti a nové situaci se jen těžko přizpůsobovali. Pro ně bylo Sóka kjóiku gakkai jedinou šancí, jak dosáhnout vzdělání, které představovalo cestu k lepšímu životu. (McLaughlin 2012: 277)

Postupně s rozrůstající se členskou základnou se v Sóka gakkai vytvořila komplexní hierarchická organizační struktura hnutí, která nepřipomíná tradiční buddhistické skupiny, ale spíše se podobá moderní korporaci, případně systému armády. V čele Sóka gakkai stojí čestný prezident³⁹ a následuje složitý byrokratický systém v čele s prezidentem, víceprezidenty a vedoucími jednotlivých oddělení. V rámci tohoto dělení se členové rozdělují na základě věku, pohlaví, povolání, místa bydliště a dalších charakteristik. Jednotlivá oddělení se dělí podle těchto charakteristik například na Budoucí divizi (nezletilí členové), Mladí muži (18 – 40 let) a Vdané ženy.⁴⁰

³⁹ V současnosti tuto funkci zastává Ikeda Daisaku.

⁴⁰ Tuto strukturu zachovává i SGI Česká republika, která má divize Muži, Ženy a Mládež. Sóka gakkai připomíná armádní uskupení i jinými rysy. Jedná se především o způsob ochrany majetku hnutí. K tomuto účelu jsou speciálně trénovány jednotky, jejichž úkolem je chránit Sóka gakkai. Jedná se hlavně o Skupinu pro ochranu pevnosti (*Gadžókai* 牙城会) a Skupinu pro vytváření hodnot (*Sókahan* 創価班). Tyto skupiny jsou formovány převážně z divize Mladých mužů a je jim svěřena ochrana celého hnutí. Mají uniformy, což je jasně srozumitelným symbolem jejich poslání. (McLaughlin 2012: 276)

(McLaughlin 2012: 273) Přestože vedení hnutí má pevně danou strukturu, v hnutí je kladen důraz na horizontální vztahy mezi následovníky, nikoliv na vertikální (vztah učitel/mistr – žák), jak je v japonské společnosti běžné. Moos 1963: 140)

Prezident Toda mezi učení Sóka gakkai zařadil i kontroverzní postup známý jako *šaku buku*⁴¹ (折伏), o kterém se často hovoří jako o způsobu násilné konverze (doslova zničení a vykořenění omylu). Toda se odkazoval k tomu, že mnich Ničiren⁴² (1222-1282) za svého života prohlásil, že ignorantí mají být k víře přivedeni použitím tolerantního přesvědčování, ale pokud se jedná o zlomyslné lidi, ti mají být na správnou cestu přivedeni i netolerantními metodami. Tato technika náboru nových členů byla v poválečných letech (cca od 1951) uplatněna například tak, že skupiny mladých lidí byly cíleně trénovány k použití přesvědčovacích metod za cílem účinné konverze. (Moos 1963: 139-140)

Princip *šaku buku* se objevuje i ve starých buddhistických textech, ale zde je vždy doprovázen ještě slovem *šódžu* (摂受), což znamená přijetí, souhlas. Je tedy možné se domnívat, že tato násilná konverze se v japonské buddhistické tradici poprvé objevuje právě v Sóka gakkai. Nicméně tento postup slavil velké úspěchy, jelikož jen mezi lety 1953 a 1962 se počet členů hnutí zvýšil o více jak 3 miliony lidí. (Moos 1963: 140)

Třetím prezidentem Sóka gakkai se v roce 1960 stal Ikeda Daisaku (nar. 1928), který měl na vývoj hnutí velký vliv. Oficiálně založil mezinárodní odnož hnutí Soka Gakkai International⁴³, které v současnosti předsedá. Ve světě založil několik institucí

---

41 Tento způsob konverze se kromě přesvědčovacích metod vyznačoval také velkou vytrvalostí, která měla vést k podvolení se pravosti učení Sóka Gakkai. To zpravidla vypadalo tak, že člen hnutí si vybral nového potencionálního následovníka, velmi často jej vyhledával a při každé příležitosti se mu snažil předat učení hnutí. Takto odhodlaný člen pak nebral žádné ohledy na názory a přání tohoto člověka, naopak ho stále více zahrnoval propagačními materiály a přesvědčoval ho o pravosti učení Sóka gakkai.

42 Ničiren byl buddhistický mnich, který během studia súter zjistil, že Lotosová sútra obsahuje všechna Buddhova učení. Proto Ničiren zavedl praxi *daimoku* (題目), invokace názvu této sútry (Více viz 2.1.2 Učení hnutí), která vyznavače mohla přivést k dosažení buddhovství. Toto pojetí buddhismu mělo zastavit úpadek japonské společnosti a dle mnicha Ničirena bylo jediným pravým buddhismem. Kvůli svým radikálním názorům byl Ničiren perzekuován, avšak založil hnutí Ničirenova škola (*Ničiren šú*, 日蓮宗), někdy označovaná také jako Nová škola lotosu (*Hokke šú*, 法華宗), která se v Japonsku stala důležitým směrem buddhismu. V 20. století pak od tohoto hnutí oddělila Pravá Ničirenova škola (*Ničiren šóšú*, 日蓮正宗), která uctívá Ničirena jako posledního buddhu. (více viz 2.1.2 Učení hnutí) (*Lexikon východní moudrosti*: 310)

43 Více viz 2.1.7 Soka Gakkai International.

hnutí⁴⁴ a dal vzniknout mnoha projektům po celém světě. Stal se důležitým reprezentačním představitelem hnutí a jeho reputace je rozšířená po celém světě. Více ho, i jeho projekty, představím dále v této kapitole. (Moos 1963: 140)

Vzdělání bylo základním prvkem, na kterém bylo hnutí vybudováno. Makiguči Cunesaburó vytvořil školní osnovy pro oba stupně základní školy. A vzdělání se stalo prvním nositelem učení hnutí. Sóka gakkai i v současnosti pokračuje ve vzdělávání, a to na několika úrovních. V Japonsku má hnutí školy pokrývající všechny stupně vzdělání, tedy od mateřských školek až po univerzitu. V současnosti hnutí provozuje také jednu vysokou školu ve Spojených státech amerických, v Kalifornii. (Strauss 1997: 111) Přestože tyto školy byly založeny náboženským hnutím, podle univerzitních představitelů svým studentům poskytují sekulární vzdělání s přístupem k buddhistickým učení. (Seager 2003: 62 – 63) Další vzdělávací aktivity jsou zároveň aktivitami misionářskými, proto se jim budu věnovat později.

Velké rozšíření hnutí úzce souviselo s reinterpetací některých postupů a cílů hnutí a zmírněním extremismu v učení Sóka gakkai. Nejvýznamnější krok v tomto ohledu byl projev Ikedy Daisakua v roce 1970, ve kterém prohlásil, že princip *šaku buku* by měl být chápán jako výzva pro současné věřící k prohloubení osobní víry, nikoliv jako snaha o zisk velkého počtu nových následovníků. (Azumi 1971: 930)

Již od počátku svého fungování bylo hnutí ekonomicky závislé na finančních darech získaných převážně od následovníků hnutí. Ani v současnosti nejsou neobvyklé hmotné dary od členů a někteří vyznavači také ustanoví hnutí za svého dědice. Hnutí za to svým členům poskytuje rozmanité služby. Jednou z nich je například distribuce lístků (*čiketto チケット*). Tyto lístky, které jsou určitým druhem kupónů, lze v okolí tokijského kulturního centra hnutí na některých místech používat k platbě za zboží a služby. Vzhledem k této situaci je někdy uváděno, že tyto lístky by se daly považovat za vlastní měnu Sóka gakkai, což by znamenalo, že hnutí se snaží zasahovat také do ekonomické sféry, a to nejen svých členů, ale všeobecně. (McLaughlin 2012: 275-276)

Hnutí Sóka gakkai se v minulosti kvůli svému působení ve společnosti stalo cílem několika útočných kampaní. Hnutí mělo velký vliv na horníky a situace se dostala až do bodu, kdy na počátku 60. let horníci během stávek skandovali hesla a invokace

---

44 Více viz 2.1.7 Soka Gakkai International.

hnutí. V reakci na tyto události se Japonská asociace pracovníků v uhelných dolech (tzv. *Tanro*) pokusila tento vliv zmenšit. Cílem kampaně bylo poukázat na klamy a nebezpečí učení Sóka gakkai a na fakt, že členství v hnutí nepřináší jeho následovníkům žádné velké výhody. Tato kampaň byla poměrně úspěšná. Další kampaně následovaly po vstupu Sóka gakkai do politiky. (Helton 1965-1966: 241)

Sóka gakkai bylo opakovaně obviňováno z toho, že brání odchodu členů, kteří již nadále nechtějí ke hnutí patřit. Jedno takové obvinění vznesla Asociace japonských nových náboženských hnutí v roce 1966. Mělo se jednat asi o milion členů, kteří v hnutí zůstávali pouze ze strachu z výhrůžek, které by po jejich odchodu následovaly. Tato asociace dále tvrdila, že má důkazy o zločineckém chování členů hnutí. (Helton 1965-1966: 241-242)

Hnutí v roce 1988 přijalo novou vlajku, která se skládá ze tří horizontálních pruhů červené, žluté a modré barvy. Tento symbol se v rámci hnutí velmi ujal a je používán k označování budov hnutí, stejně jako domácností, které se k učení Sóka gakkai hlásí. Hnutí má také velké množství vlastních písní, které jsou pravidelně zpívány na setkáních Sóka gakkai a působí jako silné integrační prvky komunity. Jedná se převážně o pochodové, rytmické písně, které jsou doprovázeny dechovou kapelou a které se od tradiční japonské hudby velmi odlišují. (McLaughlin 2012: 275)

Po dlouhém období neshod uvnitř hnutí, došlo v roce 1991 k úplnému oddělení Ničirenova buddhismu od Sóka gakkai, což ovlivnilo podobu dalších dialogů a spolupráce organizace s jinými náboženskými hnutími, která byla do té doby zcela výjimečná. (Strauss 1997: 108-109) Důvodem rozdělení hnutí na dva proudy byly především spory mezi zastánci tradiční podoby učení a působení hnutí se zastánci modernizace hnutí. (Seager 2003: 61) Konzervativci poukazovali na odklon hnutí od Ničirenova učení a jeho nahrazení politickými a kulturními aktivitami. Kněží Ničirenova buddhismu pojmenovali svoji nově vytvořenou organizaci Šóšinkai (正信会), což by se dalo přeložit jako Společnost pravé víry. I nadále ovšem mezi hnutími panují spory. Navzájem se obviňují z toho, že skupiny jsou založeny na kultu osobnosti⁴⁵, a zpochybňují správnost Ničirenova odkazu v učení. Jedním z důsledků tohoto rozdělení bylo kromě úbytku následovníků také to, že Sóka gakkai přišlo o zdroj *gohonzonů* pro

---

45 U Šóšinkai se má jednat o hlavního kněze Nikkena, v případě Sóka gakkai o Ikedy Daisakua. Proto se také navzájem hanlivě označují jako Nikkenšú (日顕宗) a Ikedakjó (池田教).

nové členy. To se vyřešilo v roce 1993, kdy začala být používána pro výrobu *gohonzonů* pro hnutí transkripce Lotosové sútry z roku 1720, kterou Sóna gakkai obdržela od frakce odtržené od Šóšinkai. (McLaughlin 2012: 291-301)

Dalším důsledkem rozdělení Sóna gakkai na dvě na sobě nezávislá hnutí byla změna termínů, které byly používány k vysvětlení hodnot a učení Sóna gakkai. Jednalo se o více sekularizované pojmy, které na první pohled neměly s buddhismem tolik společného. Například snaha rozpoznat buddhovskou podstatu skrze recitaci *daimoku* začala být nově označována jako realizace lidské revoluce,⁴⁶ což je termín, který vymyslel Ikeda Daisaku a který je používán k označení dějin a účelu hnutí.⁴⁷ (Seager 2003: 62)

Zajímavé je současné vnímání role Sóna gakkai ve společnosti. Hnutí se totiž nevnímá jako součást společnosti, spíše jako její alternativa. To se projevuje například tak, že hnutí funguje na principech moderní společnosti, ale zároveň s odlišnými společenskými pravidly a rozdílným pojetím vedení. Dalo by se tedy říct, že hnutí s majoritní společností koexistuje v symbiotickém vztahu. Z hlediska tohoto přístupu pak Sóna gakkai samo sebe označuje jako přidružený národ. (McLaughlin 2012: 276)

2.2 Učení Sóna gakkai

Přestože Sóna gakkai bývá řazeno do kategorie nových náboženských hnutí, hnutí se vůči této kategorizaci vyhrazuje a označuje ji za nepřesnou. Sóna gakkai se totiž vnímá jako nástupce Ničirenovy školy, jejíž učení bývá v kontextu hnutí označováno za jediný pravý buddhismus. Od ostatních etablovaných náboženských hnutí se Ničirenova škola lišila především tím, že se snažila zprostředkovat buddhismus na osobní úrovni i řemeslníkům a obchodníkům, hlavně se ale odlišovala tím, že kladla důraz na výlučnost svého náboženství. Ničiren označil všechny ostatní náboženské směry za falešné, a trval na tom, že uctívání Lotosové sútry, je jediným pravým učením. Oba tyto rysy jsou typické i pro hnutí Sóna gakkai. (Moos 1963: 139) Hnutí převzalo Ničirenův přístup a své členy zrazuje od následování jiných náboženských směrů,

---

46 Ikeda Daisaku v japonštině používá termín *ningen kakumei* (人間革命), což doslova znamená lidská revoluce. Termín *human revolution* se v současnosti používá také v humanitních vědách pro označení pro náhlý vývoj lidské rasy související se vznikem jazyka a kultury obecně.

47 Ikeda dokonce na toto téma napsal píseň. Viz <http://www.youtube.com/watch?v=gJGNz9g78Y4> [cit. 12. 2. 2014].

protože takové jednání je zbytečné, když Sóna gakkai nabízí jediné pravé učení. (McLaughlin 2012: 270)

Postava Ničirena hraje v Sóna gakkai stále významnou roli. Velká úcta k Ničirenovi v rámci hnutí zašla tak daleko, že Ničiren je považován za vtělení Buddhy Šákjamuniho a jeho spisy jsou kladeny dokonce na vyšší úroveň než sůtry, jejichž obsah je připisován Buddhovi. Úcta k Ničirenovi má vliv i na každodenní život následovníků, jelikož Ničirenovy činy jsou věřícím předkládány jako modelové vzory chování. (McLaughlin 2012: 271-273)

Vliv buddhismu je také patrný na vnímání blízkého vztahu mezi učitelem, v tomto případě čestným předsedou hnutí Ikedou Daisakuem, a jeho následovníky, což je označováno termínem *šitei funi* (師弟不二) neboli jednota učitele a žáka.⁴⁸ Toto pouto vychází z učení o vztahu učitele a žáka, které vysvětluje, jak velmi je učitel důležitý pro duchovní vývoj žáka. Skrze blízký vztah a otevřenost učiteli, žák získává jeho ctnosti a rychleji postupuje na cestě svého duchovního vývoje. (McLaughlin 2012: 302-303)

Tento přístup se v hnutí objevuje až společně s osobností Ikedy Daisakua, na kterou je také přímo navázán. Tento obrat nebyl způsoben častějším setkáváním prezidenta hnutí s jeho členy, ale spíše se jednalo o vědomé podnícení takovéto oddanosti. Následovníci se k oddanosti k Ikedovi vzájemně vybízí, například doporučováním a společnou četbou jeho knih, jeho projevů a básní. Tímto způsobem je oddanost k Ikedovi dále rozšiřována a utvrzována. (McLaughlin 2012: 276)

V učení hnutí Sóna gakkai samozřejmě nalezneme také základní buddhistická učení. Jedná se především o vnímání podstaty světa jako prázdné entity a učení karmického zákona, tedy učení o tom, že každý skutek se k člověku vrátí stejnou vahou. (Seager 2003: 61) Důležitým světovým názorem je také to, že *dharm*⁴⁹ se od roku 1052 nachází v období úpadku⁵⁰ (jap. *mappó*) a v tomto období je nutné přistoupit ke

48 V roce 2002 byl tento princip dokonce zaveden do stanov hnutí jako podstata učení Sóna gakkai.

49 *Dharma* je obsáhlý termín, který v buddhismu nese několik významů. Nejčastěji bývá překládán jako buddhistické učení, nauka nebo zákon. Termín *dharm* v tomto významu je součástí buddhistického útočiště. Mezi jiné významy patří *dharm* jako jev, fenomén.

50 Tradičně jsou po příchodu Buddhy rozlišovány 3 období dharmy. Prvním je *šóbo* (正法) neboli období pravé dharmy, následuje období zdání dharmy, *zóho* (像法), a posledním obdobím předtím, než *dharm* zcela zmizí, je období úpadku dharmy. (McLaughlin 2012, 272) V buddhistické tradici existovalo několik možných periodizací období vývoje dharmy. Mahásannipátasútra neboli Súra velkého shromáždění, předpovídá pět po sobě jdoucích období, která trvají 500 let. A poslední z těchto období je začátkem období úpadku dharmy, které trvá dodnes. Jelikož za datum Buddhovy

zvláštním způsobům buddhistické praxe. Z tohoto přesvědčení vznikly například školy Čisté země, které učí, že v tomto životě již není možné dosáhnout probuzení, ale skrze recitaci *nenbucu*⁵¹ (念仏) a důvěru v buddhu Amidu⁵² je možné se zrodit v jeho Čisté zemi. (Lopez 2003: 231) Sóka gakkai ovšem toto přesvědčení převzalo z nauky Ničereny, a tak věří, že jedinou cestou k probuzení je uctívání Lotosové sútry. (McLaughlin 2012: 272)

Druhým důležitým inspiračním zdrojem pro učení Sóka Gakkai byly myšlenkové proudy z konce 19. a začátku 20. století, které se zaměřovaly na vzdělávání a humanismus a které vycházely z euro-amerického předobrazu. Dalo by se tedy říct, že učení hnutí je vystavěno na post-osvícenském modernismu a Ničirenském buddhismu. (McLaughlin 2012: 271-273)

Prvek komunity je ve hnutí velmi důležitý. To dokazuje například fakt, že podle učení Sóka gakkai je probuzení možné dosáhnout zrealizováním své buddhovské podstaty skrze svoje nejlepší možné jednání pro budování komunity Sóka gakkai. (Seager 2003: 61)

Jedním z největších cílů hnutí je rozšířit tzv. buddhistickou demokracii a mír do celého světa. Buddhistická demokracie úzce souvisí s představou jednoho světa, což znamená sjednocení celého světa pod učením Ničirenova buddhismu a propojení politické sféry s náboženskou. Dosáhnutí buddhistické demokracie musí být učiněno demokraticky a úzce souvisí s šířením Sóka gakkai do celého světa. V takovém zřízení je pečlivě dbáno na zachování lidské důstojnosti. (Helton 1965-1966: 237-243) Nicméně aby bylo možné dosáhnout tohoto cíle, vytvoření humánnější a mírumilovnější společnosti, je potřebné, aby se nejprve změnili její členové. Což se může stát jedině na

---

smrti byl pod vlivem starobylého čínského datování považován rok 949 př. n. l., začátek období úpadku dharmy bylo stanoven na rok 1052. Tento přístup zastával, mimo jiné významné učence, také Ničiren. Toto učení tedy převzalo i Sóka gakkai, které zároveň označuje učení hnutí za jediný pravý zdroj Buddhova učení a pravdy v tomto nepříznivé době. *The Latter Day of the Law* [online]. Dostupné z: http://www.sgi-usa.org/memberresources/resources/buddhist_concepts/bc8_latter_day_of_law.php [cit. 6. 12. 2013].

51 *Nenbucu* je invokace jména Buddhy Amidy, které zní: „*Namu Amida bucu.*“, „*Vzývám tě buddho Amido.*“ Tato invokace je základní duchovní praxí škol Čisté země a pouze skrze upřímnou praxi *nenbucu* může věřící dosáhnout znovuzrození v Čisté zemi. Více viz Baker 2005, Lopez 2003.

52 Buddha Amida, v sanskrtu označovaný Amitábha, je velmi oblíbenou postavou japonského buddhistického panteonu. Jedná se o mytologickou postavu známou hlavně z mahájánového buddhismu. Buddhovi Amidovi je připisováno vytvoření energetického pole známého jako Čistá země nebo Západní ráj, ve kterém mají bytosti zde zrozené ideální podmínky pro svůj duchovní rozvoj. Více viz Atone 2011.

základě duchovní proměny jednotlivců, která je uskutečnitelná následováním učení Soka gakkai. (Seager 2003: 62) Rozšíření buddhismu do celého světa v období úpadky dharmy bývá označováno termínem *kósen rufu* (口銭流布)⁵³ a dlouhou dobu to byl jeden z nejdůležitějších cílů Soka gakkai. Situace se změnila až v 70. letech, kdy prezident Ikeda Daisaku chápání tohoto termínu změnil. Právil, že cílem je dosáhnout stejného rozšíření buddhismu, jako tomu bylo v době života Buddhy Šákjamuniho, tedy aby alespoň třetina světové populace aplikovala buddhistická učení do svého života a aby druhá třetina sympatizovala s hnutím. (Helton 1965-1966: 237-243)

Během 70. let Ikeda Daisaku popsal Ničirenovo učení novými pojmy, které ho měly lépe vystihovat a tak ho přiblížit současnému způsobu myšlení. Ikeda použil tyto tři hodnoty – mír, kulturu a vzdělání. Tato trojice se v následujícím období stala heslem hnutí v Japonsku, stejně jako v mezinárodní organizaci. Mezi mírové aktivity hnutí patří především vydávání publikací a přednášky na toto téma, další mírové snahy se odehrávají na mezinárodní úrovni. Podpora kultury se také odehrává v několika rovinách. Soka gakkai založilo několik muzeí a organizací, které podporují umělce. Nejvýznamnější z nich je *Minšu Ongaku Kjókai*⁵⁴ (民主音楽協会) neboli Asociace lidové hudby. Hnutí ale zároveň vyzývá své členy, aby kulturu vnímali jako pomoc na jejich duchovní cestě. Kultura je totiž vnímána jako jeden z faktorů napomáhající vzniku uvědomělé a humánní společnosti. Z toho důvodu Soka gakkai každý rok pořádá tzv. kulturní festivaly, jichž se členové hnutí účastní. (Seager 2003: 62)

2.3 Náboženská praxe

Učení Soka gakkai se od ostatních škol buddhismu nejvíce odlišuje absencí meditace. Zatímco v tradičních mahájánových školách a školách zenového buddhismu následovníci praktikují meditaci vsedě nebo v chůzi, stoupenci Soka gakkai provádějí recitaci *daimoku* (題目) a úryvků Lotosové sútry před domácím oltářem.⁵⁵ Na něm je vystavený svitek s úryvkem z Lotosové sútry, který je nazýván *gohonzon* (ご本尊) neboli objekt uctívání. (Seager 2003: 61) *Daimoku* se nejvíce podobá praxi invokaci jména Buddhy Amidy ve školách Čisté země popsané výše. (Lopez 2003: 231)

---

53 *Kósen rufu* je oficiálním tématem Soka Gakkai International pro rok 2014.

54 Někdy zkráceně označována jako *Min-on*.

55 Soka gakkai tuto duchovní praxi nevnímá jako meditaci, dokonce se v rámci své propagace vymezuje vůči ostatním směrům meditativního buddhismu.

Daimoku zní: „*Namu mjóho renekjó.*“ (「ナム妙法蓮華教」). Toto zvolání by se dalo přeložit: „*Utíkám se k Lotosové sútře.*“ Věřící věří, že skrze tuto invokaci probouzejí svoji buddhovskou podstatu, která tak může vystoupit napovrch a oni mohou dosáhnout buddhovství. Zároveň tato invokace vyjadřuje přítomnosti buddhovského principu v okolním světě a ve všech lidech, neboť pouze tento princip je pravou přirozeností lidí a vesmíru. Recitace *daimoku* je zároveň projevem soucitu, neboť zpřístupňuje moc této invokace všem bytostem. (Seager 2003: 61)

Recitace tohoto úryvku dvakrát denně, ráno a večer, je považována za svědectví víry. Tato činnost má věřícího zbavit chudoby a má také moc zbavit jej například sporů v domácnosti nebo nemoci. Navíc také zmizí předměty obav věřícího (např. násilné jednání syna, neuróza ženy apod.). (Moos 1963: 141) I praxi uctívání *gohonzonu* zavedl již Ničiren jako uctívání předmětu ztělesňujícího Lotosovou sútru. *Gohonzon* by se dal nejlépe svou funkcí přirovnat k mandale a je nejdůležitějším předmětem na oltářích v centrech Sóka gakkai i v domácnostech jejich členů. (Seager 2003: 61)

Kromě *daimoku* následovníci hnutí ráno a večer zpívají před domácím oltářem úryvky Lotosové sútry. Tento úkon je označován termínem *gongjó* (勤行), což doslova znamená náboženský úkon, a je základní povinností každého člena jej vykonávat, jinak totiž nemůže být považován za následovníka Sóka gakkai. Tyto úryvky jsou z 2. a 16. kapitoly Lotosové sútry, které jsou považovány za samotné jádro sútry. Druhá kapitola pojednává o mahájánovém učení *upaya*, japonsky *hóben* (方便), které představuje cestu k dosažení cíle, většinou chápaného jako probuzení. 16. kapitola se jmenuje Období života. Po zpěvu těchto úryvků věřící ještě několikrát zazpívá *daimoku* a následně chvíli setrvá v tichém rozjímání. (McLaughlin 2012: 271)

Setkání Sóka gakkai se odehrávají vždy první neděli v měsíci v Kulturních centrech hnutí a vyznačují se tím, že členové jsou povzbuzováni ke sdílení svých náboženských zkušeností. Zvláště ceněny jsou ty, které pojednávají o milosti božstva v japonštině označované *gorijaku* (御利益). K tomu, aby člen mohl takovou milost obdržet, je nutné mít víru a dodržovat náboženská pravidla. Tato setkání dávají členům pocit pevné sounáležitosti se skupinou a také blízkého a hlubokého lidského kontaktu, který je opakem současné japonské odosobněné společnosti, ve které lidem chybí blízký kontakt s ostatními. (Moos 1963: 141) V Japonsku v rámci setkání také probíhá

satelitový přenos promluvy prezidenta hnutí do všech center. (McLaughlin 2012: 273)

Kromě setkání v centrech hnutí se členové účastní setkání označovaných jako *zadankai*⁵⁶ (座談会). To jsou setkání lokálních společenství, které se konají vždy v domácnosti některého z členů. Tato setkání začínají recitací úryvků Lotosové sútry a následuje rozprava nad buddhistickým učením a jeho vlivem na každodenní život následovníka. Členové spolu probírají své duchovní prožitky a zkušenosti, ale také třeba svůj osobní život. (Strauss 1997: 108)

Každý člen Sóka gakkai má možnost zapojit se do velkého množství společných aktivit, které jsou prospěšné jeho duchovnímu rozvoji. Patří mezi ně například misie (*šaku buku*), dobrovolnictví (*hinokišin*), nebo i pomoc v sociální oblasti. Od členů hnutí tento druh zapojení není vyžadován, avšak je očekáván. (Moos 1963: 142)

2.4 Politická sféra

Sóka gakkai do japonské politické sféry vstoupila v roce 1956, ale výrazněji zasáhla do voleb až v roce 1959, kdy zaznamenala úspěch jak ve volbách do místních zastupitelstev, tak také do parlamentu. V roce 1962 byla v rámci hnutí vytvořena organizace, která se stala oficiálním politickým zástupcem Sóka gakkai. Nesla název Kómei seidži renmei (公明政治連盟), v překladu Liga pro spravedlivou politiku, a v 70. letech zaznamenalo toto hnutí velké úspěchy, dokonce se stalo třetí největší a nejvlivnější japonskou politickou stranou. Parlamentní frakce vystupovala pod označením Kómeikai (公明会), Skupina pro spravedlnost. (Moos 1963: 137-138)

Vstup frakce Sóka gakkai do politiky není tak překvapující, jak by se zprvu mohlo zdát. Jedním z ideálů mnicha Ničirena totiž bylo sjednocení politiky a náboženství, tzv. óbucu mjógo (王仏冥合). Pokud tedy vezmeme v úvahu Ničirenův buddhismus jako hlavní zdroj učení hnutí, je vstup do politiky pro Sóka gakkai přirozeným krokem. Kómeitó (公明党), nebo-li Strana čisté vlády, která byla zformována v roce 1964 a navazovala na předchozí politická uskupení, vycházela z Ničirenovy představy dokonalého fungování světa a v novinách hnutí, které se jmenují *Seikjó šinbun* (聖教新聞), neboli *Noviny posvátné nauky*, dokonce prezentovali svůj cíl

---

⁵⁶ Tento termín bývá tradičně používán k označení setkání intelektuálů. V začátcích hnutí se používalo k označení rozprav členů hnutí o výchovných metodách a v rámci hnutí se zachovalo pro označení těchto studijních skupin. (McLaughlin 2012: 273).

ustanovit učení Sóna gakkai státním náboženstvím. Ale tato skutečnost byla později představiteli hnutí popřena. (Helton 1965-1966: 231-232)

Kómeitó se od ostatních stran odlišovala kromě svého původu také tím, že nebylo jednoduché určit, zda se jedná o pravicovou, nebo levicovou stranu. To představitelé strany zdůvodňovali tím, že jsou stranou pro všechny, protože jejich náboženství je poselstvem univerzální pravdy, která není vyjádřitelná pojmy ani termíny. Přesto bývá Kómeitó odborníky řazena spíše ke konzervativním stranám.⁵⁷ (Azumi 1971: 917-918)

Mezi volební sliby této strany patřilo zrušení daně z příjmu, zdvojnásobení sociálních dávek a platby odškodného v případě osobních tragédií, hlavně ale představitelé strany proklamovali vyčištění politiky. Tento přístup byl vůdci strany nazýván jako neo-socialismus, protože se vymezoval vůči tradičnímu socialistickému přístupu Socialistické strany (Šakaitó 社会党). (Moos 1963: 138-139) V zahraniční politice Kómeitó prosazovala postupně zrušit Japonsko-americkou smlouvu o vzájemné ochraně.⁵⁸ (Azumi 1971: 918) Tato strana ale neměla žádné konkrétní programy a plány, které měly vést ke zlepšení situace v zemi. Tyto změny měly přirozeně vyplynout z náboženství. (Moos 1963: 138)

Společně s vývojem Sóna gakkai a prvními zkušenostmi Kómeitó v politice dostal její politický program konkrétní podobu. V roce 1965 tak Kómeitó prosazovalo zrušení daní pro ty obyvatele, kteří mají roční příjem nižší než 1 milion jenů, stavbu vládou dotovaných levných bytů, přiděl učebnic a školních obědů a založení většího počtu státních univerzit. (Helton 1965-1966: 237)

Propojením politiky a náboženství se Kómeitó dostalo do situace, kdy sice mělo stálou a loajální podporu od členů hnutí Sóna gakkai, ale na druhou stranu bylo velmi obtížné získat hlasy od nečlenů, kteří mnohdy hnutí považovali za fanatické, netolerantní a autoritářské. (Azumi 1971: 919) Stejně na Kómeitó nahlížela i Asociace japonských nových náboženských hnutí (Šin Nippon šúkjó dantai rengókai 新日本宗教

---

57 Avšak někteří badatelé ji řadí mezi levici. Více viz Helton 1965-1966.

58 Tato smlouva v japonštině označovaná *Nipponkoku to Amerika gaššúkoku to no aida no sógo kjóryoku ojobi anzen hošó džójaku* (日本国とアメリカ合衆国との間の相互協力及び安全保障条約) zajišťovala Japonsku dlouhodobou záruku bezpečnosti pod patronací Spojených států amerických. Na oplátku Japonsko souhlasilo s umístěním amerických vojenských základen na svém území. (Reischauer 2008: 278)

団体連合会), která na činnost Kómeitó poukazovala jako na vstup náboženského tělesa do politiky, což dle jejich názoru bylo porušením japonské ústavy.⁵⁹ (Helton 1965-1966: 241)

V souvislosti s oslovováním nových voličů byla Kómeitó opakovaně japonským tiskem obviňována ze zastrašování a úplatkářství. Kromě toho bylo běžnou agitační praxí této strany obcházení bytů od dveří ke dveřím, což je japonským volebním právem zakázané. K ospravedlnění tohoto chování byla používána argumentace vyššího dobra, které se vymyká zákonům a které je jako jediné schopné přinést lidem štěstí. Na druhou stranu je důležité zdůraznit, že tyto praktiky (hlavně úplatkářství) byly provozovány i ostatními politickými stranami. Ale právě tyto skutečnosti byly na Kómeitó velmi kritizovány. (Helton 1965-1966: 234)

V roce 1969 propukl skandál, když bylo odhaleno, že Kómeitó se aktivně zasazovala o zákaz vydání knihy, která kritizovala Sóka gakkai. Odpůrci hovořili o potlačování svobody slova. Opoziční strany⁶⁰ se snažily prosadit oficiální vyšetřování této kauzy, avšak neúspěšně. Nicméně vyšlo najevo, že okrajově byla zapojena také frakce Liberálně demokratické strany. To mělo za důsledek, že Kómeitó začala být vnímána spíše jako pravicová strana. Hlavně to ale zřejmě urychlilo proces odluky Kómeitó od hnutí Sóka gakkai. Toto rozdělení oznámil v květnu roku 1970 prezident Ikeda Daisaku. Lidé, kteří byli zapojeni v řízení hnutí i politické strany, se zřekli postů a pozic a nadále setrvali buď pouze v Kómeitó, nebo pouze v Sóka gakkai. Ve stejném roce strana vydala nová ustanovení, ve kterých se zavázala být demokratičtější a otevřít stranu i pro nečleny Sóka gakkai. V následujících volbách se Kómeitó vymezila vůči spojení s Liberálně demokratickou stranou. Přes všechny tyto změny zůstala Kómeitó stále stranou volenou hlavně členy hnutí, kteří se i velmi aktivně zapojovali do předvolební kampaně. Oficiální oddělení Kómeitó od Sóka gakkai příliš neovlivnilo volební výsledky, v prvních volbách po oddělení Kómeitó zaznamenalo od předchozích voleb jednoprocentní nárůst preferencí. (Azumi 1971: 921-928)

Nicméně odluka Kómeitó od Sóka gakkai byla změnou pro stranu v tom smyslu, že již nadále nemohla předkládat náboženskou argumentaci. Strana tedy musela začít

---

59 Avšak i v západním světě jsou náboženské politické strany běžné. Vysvětlení tohoto fenoménu viz Lužný 2010.

60 Demokraticko-socialistická strana, Japonská socialistická strana a Japonská komunistická strana.

používat logickou argumentaci a změnit, nebo minimálně reinterpretovat, svoje postoje a cíle. Azumi 1971: 930)

V roce 1998 je strana přejmenována na New Kómeitó, čímž se distancuje od dosavadního směřování, avšak k žádné výrazné změně politických názorů a cílů nedošlo. Dokonce je veřejně známé, že tato politická strana stále udržuje styky s představiteli Sóka gakkai. (Kabashima 2010: 38-39)

2.5 Nábor nových členů

Ikeda Daisaku vnímá jako pravé poslání hnutí, aby jeho členové aktivně přispívali k rozvoji společnosti a zajímali se o otázky globálního významu a dopadu. Toto poslání je vnímáno jako Ničirenův odkaz, protože Ničiren vnímal buddhismus jako prostředek ke zlepšení podmínek běžných lidí. (Strauss 1997: 107)

Přehled o přibývání, ubývání a celkově počtu členů hnutí Sóka gakkai v jednotlivých obdobích je ztížen tím, že hnutí nepočítá jednotlivce, ale celé domácnosti. A to i v případě, že v rodině je vyznavačem Sóka gakkai pouze jediný člověk. Hnutí argumentuje tím, že k tomuto postupu se uchýlilo, protože se k hnutí dříve nebo později přidávají i ostatní členové domácnosti. Vůdci hnutí vnímají za samozřejmé, že věřící chtějí dále rozšiřovat štěstí, které díky své víře zažívají. (Moos 1963: 141) Nepřesnost počítání členů na domácnosti může dokládat také výsledek voleb v roce 1965, kdy Kómeitó získalo 5,1 milionu hlasů, přestože členská základna byla stanovena na 5,4 milionu domácností.⁶¹ Přestože členové hnutí byli vždy pověstní svou volební morálkou, je nutné počítat také s tím, že část členstva volila jiné strany a část nevolila vůbec. Nicméně není pravděpodobné, že by to byl případ poloviny členské základny. Proto je zřejmě oprávněné pochybovat o metodě sčítání členů Sóka gakkai. (Helton 1965-1966: 242)

Misionářská aktivita je vnímána jako běžná součást života věřícího. Nicméně v současnosti se nejedná o systémově řízenou aktivitu. Hnutí Sóka gakkai nemá žádný oficiálně ustanovený misijní program, ve kterém by se zaměřovala na oblasti, kde Ničirenův buddhismus doposud není známý, ale misie se odehrávají v prostředí praktikujících, která se rozšiřují v závislosti na jejich přesunech. Učení Sóka gakkai se

---

⁶¹ Pokud tedy budeme počítat, že v jedné domácnosti žijí dva lidé s volebním právem, vychází počet volících členů Sóka gakkai na více jak 10 milionů. (Helton 1965-1966: 242)

tak například do Spojených států amerických dostalo po 2. světové válce společně s japonskými manželkami amerických vojáků. (Strauss 1997: 107)

Hnutí v současnosti používá k misii několik témat, o kterých hovoří jako o dialozích. Patří mezi ně osvěta ohledně světového míru a základních lidských práv, diskuze o hledání pravdy a humanismu a v neposlední řadě také aktivita zaměřená na vzájemné porozumění mezi náboženskými skupinami. Mírové aktivity byly pro Sóka gakkai charakteristické již od počátku hnutí. Tehdejší prezident hnutí, Toda Džósei, se aktivně zasazoval o odzbrojení atomových zbraní. Každoročně posílal dopisy expertům na tuto problematiku a třikrát⁶² dokonce vystoupil s projevem na Valném shromáždění OSN. (Strauss 1997: 106 – 111) Představitelé hnutí také tvrdí, že opětovné navázání diplomatických styků s Čínskou lidovou republikou je zásluhou prezidenta Ikedy Daisakua, který tuto zemi navštívil v roce 1974. (McLaughlin 2012: 297) Důraz na mírové aktivity ze strany Sóka gakkai bývá často vysvětlován zkušeností Japonců s militaristickou ideologií a atomovými bombami svrženými na Hirošimu a Nagasaki. (Seager 2002: 62)

Hnutí vlastní několik vydavatelství, jejichž publikační činnost je důležitou součástí získávání nových členů. Každý den vychází noviny hnutí *Seikjó Šimbun*. A tyto noviny, společně s další rozsáhlou publikační tvorbou hnutí, členové nabízí svému okolí, aby skrze ně poznalo pravost učení Sóka gakkai. Činnost nabízení novin bývá označována jako *šinbun keimó* (新聞啓蒙), což by se dalo přeložit jako osvětlení novinami. Tato aktivita je v rámci hnutí považována za chvályhodnou, neboť se jedná o jeden ze způsobů rozsáhlé misijní činnosti. Nicméně hnutí využívá k misijní činnosti i nová média, tedy například DVD produkci, populární hudbu a internet. (McLaughlin 2012: 274)

Ikeda Daisaku, v roce 1971 poprvé vstoupil do dialogu s historikem Arnoldem Toynbeenem⁶³ (1889-1975) a objevil tak nový způsob oslovení široké veřejnosti učním a filozofií hnutí Sóka gakkai. Tento jejich dialog byl později vydán jako kniha *Choose Life, Vyber si život*. Ikedova publikační činnost čítá mnoho titulů⁶⁴ a účastnil se dialogů

62 Bylo to v letech 1978, 1982, 1988. (Strauss 1997: 111)

63 Velmi uznávaný britský historik a intelektuál, který měl velký vliv také na zahraniční politiku Spojeného království. Během svého života vyučoval na Londýnské univerzitě a Londýnské škole ekonomie.

64 Jeho nejznámější knihou je *The Human Revolution* o počátcích hnutí. Dále vydal knihy *Choose Peace* a *Before It Is Too Late*, což jsou knihy polemik k současnému způsobu života. Všechna tato

s rozličnými osobami veřejného života a mnoha badateli. (Strauss 1997: 109)

Aby bylo misijní působení hnutí rozšiřováno, byla v roce 1962 ustanovena samostatná organizace s názvem Institut orientální filozofie. Jednou z hlavních činností tohoto institutu je komparativní studium Ničirenova buddhismu a jiných náboženství. (Strauss 1997: 109) Podobnou činností se zabývají i univerzity Sóka gakkai v Japonsku a Spojených státech amerických, stejně jako mnohá výzkumná centra, z nichž je nejvýznamnější Bostonské výzkumné centrum, které bylo v roce 2009 přejmenováno na Ikedovo centrum míru, studia a dialogu (*Ikeda Center for Peace, Learning and Dialogue*). Toto centrum se snaží šířit globální etiku a podněty k šíření míru.⁶⁵ Další důležitou institucí je Todův institut (*Toda Institute*) na Havaii, který navazuje na Todovy mírové aktivity a snaží se prosadit nenásilný způsob řešení konfliktů ve světě.⁶⁶

Všechny misijní aktivity členů Sóka gakkai vycházejí z představy o jednotě všeho. Totiž, že štěstí, ale ani utrpení jednotlivce není oddělitelné od prožitků ostatních. Bódhisattvovské činy členům přinášejí dobrou karmu, což je zachráně od špatných zrození v příštím životě. (Strauss 1997: 108)

Zajímavé je také sledovat vývoj typologie konvertitů k Sóka gakkai. Zatímco do roku 1960 se jednalo především o starší ženy s nižším vzděláním, které často vedly vlastní podnik, po roce 1960 se k hnutí začalo přidávat více mladých, vzdělaných mužů zaměstnaných ve velkých firmách. Tyto rozdíly mohla způsobit motivace a témata převládající v hnutí v tom daném období připojení k Sóka gakkai. Zatímco dříve převažovala motivace materialistická, tedy hlavně prospěch v tomto životě, v pozdějších letech členové u hnutí hledají smysl života a klid mysli. Ovšem to bylo dáno také do jisté míry ekonomickou situací Japonska v jednotlivých obdobích. Zatímco období po 2. světové válce bylo obdobím sociální a ekonomické nejistoty, společnost v 70., 80. letech už byla ekonomicky zajištěná, ale zase byla plná nových nástrah. (Azumi 1971: 922-930)

2.6 Proces vstupu do Sóka Gakkai

Sóka Gakkai je otevřeno všem, kteří mají zájem následovat učení hnutí. Jelikož

---

díla jsou misijními knihami, jejichž cílem je oslovit nové následovníky. Kromě nich vydal Ikeda mnoha dalších publikací. (Strauss 1997: 109)

⁶⁵ Více viz <http://www.ikedacenter.org/> [cit. 3. 5. 2014].

⁶⁶ Více viz <http://www.toda.org> [cit. 3. 5. 2014].

nový následovník se s hnutím většinou setká zprostředkovaně skrze nějakého svého známého, ten ho také uvede do učení hnutí a seznámí s duchovními praxemi Soka gakkai. To probíhá zpravidla tak, že zájemce o vstup do hnutí se začne účastnit malých sezení *zadankai*, na kterých se dozví všechny důležité informace. Tímto způsobem bylo hnutí rozšiřováno již od jeho počátku. (Strauss 1997: 108)

Následně člen Soka gakkai nového zájemce naučí recitovat úryvky Lotosové sútry a zpívat *daimoku*. Tato setkání vyplněná společnou duchovní praxí a rozhovory může trvat poměrně dlouhou dobu, zpravidla několik týdnů, někdy i měsíců. Po tuto dobu má zkušený následovník možnost se s konvertitou sblížit a napomáhat mu na jeho nové cestě. (Strauss 1997: 108)

Samotný vstup do hnutí není nijak náročný. Nejdříve konvertita musí ve svém domově zničit všechny předměty odkazující k jinému náboženství,⁶⁷ které do té doby uctíval, a zřící se všech božstev, ke kterým se utíkal pro pomoc. Jakmile to učiní a začne se pravidelně účastnit akcí hnutí a sepíše svou vůli připojit se k Soka gakkai, stává se z něj právoplatný člen. Dříve v Japonsku bylo běžnou praxí, že na znamení vstupu do hnutí se konvertita zúčastnil krátkého rituálu v nejbližším chrámu Ničerenovy školy. Na jeho konci obdržel účastník *gohonzon*, svitek s citátem z Lotosové sútry, který věřící umístil na svůj domácí oltář, který připravil podle pokynů hnutí. (Moos 1963: 140-141)

Místní skupina, která se pravidelně scházela, pak měla předcházet svou pozorností o jednotlivé členy opuštění hnutí. (Moos 1963: 140-141)

2.7 Soka gakkai v zahraničí

Rozšíření Soka gakkai do zahraničí úzce souvisí s tím, že hlavním poselstvím Ničirenova buddhismu je přinést bytostem na celém světě štěstí a šíření učení hnutí vždy bylo jedním z hlavních cílů Soka gakkai. Představitelé hnutí také tvrdí, že jejich náboženství se rozšíří po celém světě a přinese opět pravý buddhismus přes Čínu do Tibetu a Indie. (Moos 1963: 141-142)

Hnutí Soka Gakkai International je moderní organizace, která se vyznačuje velkou diversitou svých vyznavačů na mnoha úrovních. Nejen, že je toto hnutí velmi multikulturní, ale mezi členy nalezneme všechny věkové a sociální kategorie. Tento fakt

---

⁶⁷ Nejčastěji se jedná o domácí buddhistické a šintoistické oltáře.

je pochopitelný, když se podíváme na způsob šíření učení Sóka gakkai do zahraničí. Vzhledem k rovnostářskému učení, které je pro Sóka gakkai typické, toto hnutí ve Spojených státech amerických brzy získalo velký počet následovníků z řad menšin, v té době se jednalo hlavně o Afro-Američany a Hispánce. Již v této době hrály v rámci mezinárodního hnutí, stejně jako v Japonsku, důležitou roli ženy. Soka Gakkai International bylo také již od počátku otevřeno pro homosexuály. To proto, že v době, kdy byli homosexuálové majoritní společností kvůli své sexuální orientaci diskriminováni, Sóka gakkai je ve svém středu s radostí vítala, protože přistupovala ke všem lidem stejně, bez ohledu na jejich původ nebo právě sexuální orientaci. Homosexuálové dodnes tvoří poměrně početnou skupinu v rámci hnutí. (Seager 2003: 62)

Podpoře rozvoje zahraniční větve Sóka gakkai se tehdejší prezident hnutí Ikeda Daisaku začal věnovat hned v roce 1960, tedy jen několik měsíců od svého zvolení. Toho roku podnikl návštěvu Ameriky, Kanady a Brazílie. V následujícím období ve svých návštěvách zahraničí pokračoval. (McLaughlin 2012: 292) Tyto návštěvy byly velkým impulzem k dalšímu šíření hnutí a počet členů nadále rychle rostl. Stejně jako v Japonsku patřil i v zahraničí mezi hlavní způsoby konverze nových členů princip *šaku buku*, ale kvůli časté kritice od něj bylo postupně v Japonsku i v zahraničí v 70. letech upuštěno. (Seager 2003: 61) Místo něj začal být zdůrazňován jiný způsob konverze zvaný *šódžu*, což znamená konvertovat někoho jemně k buddhismu. Tento přístup je tedy založen na nenásilném přesvědčování v rozhovoru založeném na logické argumentaci. (McLaughlin 2012: 272)

V roce 1995 výkonná rada mezinárodní organizace Sóka Gakkai ustanovila chartu⁶⁸, která stanovila základní záměry a principy, které sdílejí všechny národní odnože hnutí. Tato charta má 10 bodů a zní:

1. *SGI⁶⁹ bude přispívat k míru, kultuře a vzdělávání pro štěstí a blaho celého lidstva, na základě buddhistického respektu k nedotknutelnosti života.*

2. *SGI bude na základě ideálu světoobčana hájit základní lidská práva a nebude nikoho za žádných okolností diskriminovat.*

---

68 <http://www.sgi.org/about-us/sgi-facts.html> [cit. 26. 12. 2013].

69 Zavedená zkratka pro Soka Gakkai International.

3. *SGI bude respektovat a chránit svobodu náboženství a náboženského projevu.*
4. *SGI bude na základě dialogu podporovat porozumění buddhismu Ničirena Daišónina a přispívat tak k individuálnímu štěstí.*
5. *SGI bude skrze své zakládající organizace povzbuzovat své členy, aby jako dobří občané přispívali k prosperitě společnosti.*
6. *SGI bude respektovat nezávislost a autonomii svých zakládajících organizací v souladu s existujícím řádem každé země.*
7. *SGI bude na základě buddhistického ducha a tolerance respektovat jiná náboženství, povede s nimi dialog a bude společně s nimi hledat řešení základních problémů lidstva.*
8. *SGI bude respektovat kulturní odlišnost, podporovat kulturní výměnu a vytvářet tak mezinárodní společnost vzájemného porozumění a harmonie.*
9. *SGI bude na základě buddhistických ideálů symbiózy podporovat ochranu přírody a životního prostředí.*
10. *SGI bude podporovat vzdělávání a to jak hledáním pravdy, tak úsilím o vybudování systému vzdělávání, aby všichni lidé mohli rozvíjet svůj individuální charakter a vést naplněný šťastný život.⁷⁰*

Soka Gakkai International se vždy velmi zaměřovala na propagaci sociálních projektů, hlavně těch, které prosazovaly světový mír a základní lidská práva. V souvislosti s touto činností navázala mezinárodní organizace hnutí vztahy s velkým množstvím sekulárních organizací. Od jednotlivých univerzit až po orgány OSN, kde je Soka gakkai registrovaná jako nevládní organizace. Soka Gakkai International často u sociálních projektů spolupracuje s jinými odnožemi buddhismu, ale také s jinými náboženstvími, například křesťany, hinduisty, konfucianisty a dalšími. (Strauss 1997: 108-109)

V několika posledních letech se Mezinárodní organizace Soka gakkai začala věnovat i ekumenické činnosti. Této činnosti se doposud nejvíce věnuje americká organizace, která již navázala kontakty s jinými buddhistickými skupinami a také

---

⁷⁰ http://www.sokagakkai.cz/soka_gakkai/co_je_soka_gakkai.html [cit. 26. 12. 2013].

s floridskou Mezinárodní konferencí křesťanů a židů. (Strauss 1997: 109-110)

2.8 SGI Česká republika

Učení Soka gakkai se do tehdejšího Československa dostalo společně s příjezdem paní Izucu Júko v roce 1981, která přijela do Prahy za svým budoucím manželem, současným předsedou hnutí. O jedenáct let později, tedy v roce 1992, bylo oficiálně založeno SGI Československo. Kromě paní Izucu přijeli i další zahraniční misionáři a československá skupina se začala pomalu rozrůstat. Po rozdělení Československa se název hnutí změnil na SGI Česká republika, hnutí ve Slovenské republice nebylo založeno.

V současnosti má hnutí 88 členů, dlouhodobě se tento počet pohybuje mezi 80–90 lidmi. SGI Česká republika sídlí v Praze, kde bydlí většina následovníků hnutí. Většinu členů tvoří cizinci, Čechů je v hnutí asi 30 procent. V České republice nyní existuje 6 skupinek, které se pravidelně scházejí k diskuzím a studiu, z toho jsou čtyři v Praze⁷¹, zbylé dvě se nachází ve východních Čechách.

Mezi aktivity hnutí patří pravidelná měsíční setkání, která se konají vždy první neděli v měsíci, kromě toho se pravidelně schází místní skupinky k *zadankai*. I česká větev organizuje zvláštní akce pro muže, ženy a mládež. Důležitou součástí jsou setkání určená pro nové zájemce. Ta se nekonají pravidelně, hnutí flexibilně reaguje na situaci. Hnutí se totiž na šíření učení organizovaně nepodílí, svou nauku šíří prostřednictvím stávajících členů, kteří ve svém běžném životě mluví o svém náboženství s lidmi ze svého okolí.⁷²

Osobně jsem se zúčastnila propagačního setkání, na němž bylo přítomno asi 25 lidí, většina z přítomných ale nebyla na akci Soka gakkai poprvé. Někteří z nových zájemců byli doprovázeni svými známými z řad hnutí.⁷³ Po krátkém úvodu⁷⁴ a úvodním slovu vedoucího divize mládeže jsme shlédli první část krátkého filmu *Our shared*

---

71 V místnosti hnutí, kde jsem se účastnila setkání, visela velká mapa Prahy, kde byly tyto 4 oblasti barevně odlišeny.

72 Kromě tohoto způsobu propagace hnutí občas pořádá přednášky určené pro veřejnost, v současnosti se připravuje přednáška v Brně.

73 Z přítomných členů hnutí byla většina Japonců (asi 6), dále byla přítomná Francouzka, Američanka, Ital a asi dva Češi.

74 V úvodu mě nejvíce zaujalo, že toto setkání bylo označeno v angličtině jako *šaku buku meeting*. Více o termínu *šaku buku* viz 2.1.1 Dějiny hnutí.

*humanity*⁷⁵, po kterém následovalo svědectví o prospěšnosti učení Sóka gakkai od jednoho ze členů a nakonec krátká promluva předsedy SGI Česká republika. Obě promluvy měly několik styčných bodů, oba mluvčí hovořili o benefitech, které jim následování učení hnutí přineslo. Mluvili především o spokojenosti a stabilním pocitu štěstí v současném životě, první mluvčí hovořil také o tom, jak se vyrovnával s nevyléčitelnou nemocí. Na závěr se společně třikrát proneslo *daimoku* před otevřeným *gohonzonem*, následovala společná fotografie, a tím byla oficiální část setkání ukončena. Následovalo pohoštění a možnost neformálního rozhovoru se členy a představiteli hnutí. Ze všech zúčastněných po konci oficiální části odešel pouze jediný člověk, ostatní se zapojili do rozhovoru se členy hnutí. Celé setkání trvalo zhruba dvě a půl hodiny, převážně se ho zúčastnili cizinci. Proto všechny promluvy proběhly v angličtině, v češtině bylo proneseno jen několik úvodních slov.

V místnosti, ve které setkání probíhalo, byl dominantním prvkem *gohonzon*, jinak byly na stěnách rozvěšeny úryvky z Lotosové sútry a citáty Ničirena, nechyběl ani portrét Ikedy Daisakua a výstřižky z novin hnutí, ve kterých byl článek o oslavách 20. výročí založení SGI Česká republika. Pro nově příchozí byly připraveny propagační materiály v češtině.

---

75 O filmu více viz kapitola – 4.1.2 SGI - Oficiální internetové stránky.

3 Tenrikjó

Tenrikjó je jedním z nejstarších a nejrozšířenějších japonských nových náboženských hnutí. Jako jedno z mála nových náboženství bylo schopno překonat mnohé nástrahy, které na tato hnutí číhala v 19. a první polovině 20. století, stejně jako radikální proměnu, která je charakteristická pro vývoj Japonska po 2. světové válce.

3.1 Založení hnutí a život Nakajamy Miki

Stejně jako u mnohých nových náboženských hnutí je i v tradici Tenrikjó životní příběh zakladatelky velmi důležitý. Život zakladatele bývá v japonštině označován termínem *hinagata* (雛形) a pro následovníky je to příklad dokonalého a prospěšného života, kterému se snaží co nejvíce přiblížit. Příhody ze života zakladatelky, Nakajamy Miki⁷⁶ (1798–1887), a dokonalý vzor, který tak stanovila svým následovníkům, je dodnes velmi častým tématem kázání kněžích hnutí.⁷⁷ (Van Straelen 1954: 14) O tom svědčí například fakt, že po smrti Miki byly sepsány její výroky do díla *Dorómi kóki* (泥海古記), což se překládá jako Božské záznamy a příběhy o stvoření tohoto světa (Kontani 199-: 60–125) Nicméně nelze doložit, do jaké míry je životní příběh zakladatelky v tradici hnutí popsán fakticky správně, a jak moc se jedná o hagiografii. Pro účely této práce ovšem tato otázka není zásadní, protože životní příběh zakladatelky, ať už byl jakkoliv upraven, je důležitý pro bližší seznámení s historií a učením Tenrikjó. (Van Straelen 1954: 14)

Nakajama Miki pocházela z bohaté rodiny a byla již ve svých dvanácti⁷⁸ letech provdána do jiné zámožné rodiny, vzala si nejstaršího syna rodiny Nakajama. Povinnosti manželky plnila natolik vzorně a svědomitě, že v jejích 15ti letech jí tchýně přenechala starost o celou domácnost, což bylo velmi neobvyklé. Manžel Miki, Nakajama Zenbei (1788–1853), vedl spíše zahálčivý život a své manželské a rodinné povinnosti tak dobře neplnil. Společně měli sedm dětí, z nichž tři zemřely. (Kasahara 2001: 478–479)

Na sklonku roku 1837 jejich tehdy sedmnáctiletý syn Šúdži začal trpět velkými

---

76 Protože v této kapitole představím i jiné členy rodu Nakajama, budu kvůli přehlednosti v textu k zakladatelce odkazovat jako k Miki. Dalším důvodem také je, že takto o ní hovoří i členové hnutí.

77 Terminologie používaná v rámci Tenrikjó je téměř shodná s křesťanskou terminologií, nicméně je běžně používaná nejen v odborných publikacích, ale i na oficiálních internetových stránkách hnutí.

78 Některé zdroje, jako například Van Straelen, uvádí, že byla provdána ve třinácti letech.

bolestmi levé nohy. Všechna léčení, včetně očištění rituálu provedeného *jamabušim* (山伏)⁷⁹, byla pouze dočasná, a časem, když začal mít Mikin manžel Zenbei problémy s očima a Miki trpěla bolestmi zad, rozhodli se podstoupit zaříkávání znovu. Tento obřad naplánovali v jejich domě. *Miko* (巫女), médium, se nemohla dostavit, a tak ji zastoupila Miki. Krátce po začátku obřadu Miki posedlo Božstvo⁸⁰, které si říkalo Tenri ó no mikoto (天理大の命), a prohlásilo, že chce, aby se Miki stala jeho svatyní. Dále pravilo: „Zachráním celé lidstvo, jestliže mě poslechnete. Kdybyste však měli námítky, zbořím tento dům, že po něm nezůstane ani stopa.“ (Kontani 199-: 19) Rodina Nakajama v čele se Zenbeiem dlouho váhala, ale protože Miki byla celou dobu v transu a bylo vidět, že ji to velmi vyčerpává, navíc Božstvo stále důrazněji naléhalo, po třech dnech, 26. 10. 1838, Zenbei souhlasil a obětoval Miki Božstvu.⁸¹ A to je, dle dochované legendy, počátek hnutí Tenrikjó neboli Školy nebeské moudrosti.⁸² (Kontani 199-: 1-205)

Stabilní skupina následovníků se však kolem Miki utvořila až přibližně po dvaceti letech od prvního posednutí. Došlo k tomu poté, když se rozšířila zpráva, že rituál, který Miki provedla za snadný porod své dcery Oharu, byl účinný. Miki následně začalo vyhledávat mnoho žen, které žádaly o provedení téhož rituálu. (Hardacre 1997: 46-48)

Miki byla duchovně založená ještě předtím, než došlo k jejímu prvnímu posednutí Božstvem. Často je její výjimečnost a předurčenost dokládána množstvím zvláštních přírodních úkazů v den jejího narození, údajně se vyskytly například barevné mraky. (Van Straelen 1954: 15) Miki měla také již od raného dětství velkou důvěru v praxi invokace *nenbucu*⁸³, dokonce v dětství chtěla zůstat svobodná, aby se mohla plně věnovat duchovnímu rozvoji. (Kasahara 2001: 479) Před svým prvním posednutím

---

79 *Jamabuši*, též *šugendža* (修験者), je termín označující horského asketu, následovníka hnutí *šugendó* (修験道). Více o *šugendó* viz Jamnický 2011.

80 Přestože anglické a české publikace titulují Tenriho jako boha, rozhodla jsem se používat termín Božstvo. Hlavně proto, že Tenrikjó vychází především z šintoistické tradice, o čemž svědčí také přídomek *mikoto*. Japonský termín *kami* se používá jak pro označení božstev, tak křesťanského Boha. Velké *B* jsem se rozhodla používat pro zvýraznění monoteistického aspektu hnutí, stejně jako se používá pro označení křesťanského Boha.

81 Když se hnutí rozrostlo, Miki se začala na znamení toho, že se ona sama stala svatyní božstva, oblékat do červeného šatu. (Kontani 199-: 1-40)

82 Název hnutí by bylo možné přeložit také jednoduše jako Tenriho škola.

83 Nakajama Miki byla následovnicí školy Čisté země *Džódo šú* (浄土宗), ve které je *nenbucu* hlavní duchovní praxí.

také úzkostlivě dbala, aby každý den ráno a večer měla čas na svoji duchovní praxi, protože během rituálu v chrámu školy Čisté země slíbila, že *nenbucu* zopakuje minimálně 300krát denně (Van Straelen 1954: 17-19) Už jako vdaná se pak věnovala úvahám o pravé podstatě štěstí. Ještě před svým prvním posednutím Miki pozorováním chudých lidí došla k přesvědčení, že chudoba je nejlepší východisko pro dosažení štěstí. (Kasahara 2001: 479) Po setkání s božstvem Tenrim se proto vydala cestou chudoby a bohatství rodiny Nakajama rozdala potřebným. (Kontani 199-: 1-41)

Později věnovala Miki svou péči hlavně společensky a ekonomicky znevýhodněným lidem. Proto ji její následovníci oslovovali titulem *ojasama* (親様), v češtině vážený rodič. Miki tuto roli přijala a celý život zaníceně upozorňovala na to, že vládní autority utlačují prostý lid. Prohlašovala dokonce, že mocenské pozice a tituly knížat by měly být zrušeny. Tento přístup, kterým se na veřejnosti nikdy netajila, byl jedním z důvodů jejích mnoha zatčení; celkem jich bylo osmnáct. (Kasahara 2001: 482) Oficiální Mikin životopis, kterému učí hnutí Tenrikjó, uvádí, že byla během těchto zatčení velmi ponižována, například byla nucena spát nahá ve velké zimě. (Kontani 199-: 139–205)

Miki se během svého života často postila. V mnoha případech se jednalo o velmi dlouhé půsty, které chápala jako obětiny za uskutečnění přání svých následovníků. Např. v roce 1872 podstoupila 75 denní půst, během něhož jedla v malém množství pouze syrovou zeleninu a pila vodu a rýžové víno, a to vše kvůli záchraně daleké vesnice. I v současnosti vyznavači Tenrikjó praktikují několikadenní půsty, aby se skrze tuto zkušenost přiblížili Nakajamě Miki. (Kontani 199-: 139–205)

Nakajama Miki byla již za svého života vnímána jako vtělení bohyně Izanami,⁸⁴ která se vrátila na svět, aby pomohla lidstvu dosáhnout spásy a uniknout bezútěšnému stavu. Miki tak byla vnímána jako žijící božstvo, obdobně jako řada jiných zakladatelů nových náboženských hnutí. (Kontani 199-: 139-205)

Miki zemřela 18. února 1887.⁸⁵ Její úmrtí vyvolalo v hnutí velký údiv, jelikož

---

84 Izanami no mikoto je v *šintoistickém* panteonu důležitým božstvem. Společně se svým bratrem a manželem v jedné osobě, Izanagim no mikotem, dostali za úkol zpevnit Zemi, která byla ve formě olejovité kaše, aby ji mohli osídlit lidé. (Kodžiki 2007: 19-29) Více o šintoistickém panteonu viz Borgen 1990, Elisée 2005.

85 Jiný zdroj uvádí 26. 1. 1887. (Kontani 199-: 15-120)

Miki opakovaně učila, že věrní a upřímní vyznavači Tenriho se dožijí 115 let.⁸⁶ Je tedy pochopitelné, že hnutí se ocitlo ve velmi nestabilní situaci. Vůdci hnutí se ji snažili uklidnit vysvětlením, že Miki se rozhodla ukončit svůj život dříve, aby urychlila duchovní vývoj svých následovníků. Důležité také bylo, že přestože již Nakajama Miki nebyla ve světě fyzicky přítomná, vyznavači Tenrikjó věří, že její duše je nesmrtelná a stále přebývá v Džibě (磁場), což je posvátné území v hlavním sále uctívání, které bylo postaveno na původním pozemku rodiny Nakajama v současné městě Tenri. (Kasahara 2001: 486) Džiba je pro Tenrikjó důležitým místem, neboť podle tradičního učení je to takzvané Původní místo, kde byly počaty první lidské bytosti a kde kromě Miki přebývá také Izanami společně s předměty, které Tenri při výrobě prvních lidských bytostí použil. V tradici hnutí se tak jedná o *axis mundi*. Na tomto místě byl vybudován stolec *kanró dai* (甘露台), který je dokládá stvoření lidstva.⁸⁷ (Kontani 199-: 1–51).

3.2 Historie hnutí

Miki nejdříve začaly vyhledávat ženy, kvůli jejímu rituálu snadného porodu. Později ženám pomáhala také s otěhotněním a zanedlouho byla v celém regionu známou léčitelkou nejrůznějších nemocí. Počet uzdravených rychle rostl a kolem Miki se začal utvářet okruh následovníků, který se rychle rozrostl natolik, že je možné hovořit o náboženském hnutí. (Kasahara 2001: 481)

V 19. století neposkytovalo hnutí svým následovníkům pouze možnost uzdravení z rozličných neduhů, ale také sociální jistoty. Šlo především o solidárnost se zemědělskou sférou, která již v tomto období začala pociťovat velké ekonomické změny. Dále hnutí následovníkům zajišťovalo zachování kulturní identity, což je patrné například v učení, že střed celého vesmíru je v centrální japonské oblasti Jamato. (Kisala 2002: 120)

Jakmile se počet návštěvníků Miki začal zvětšovat, bylo potřebné najít způsob, jak skrýt činnost formující se náboženské skupiny před úřady, aby se Miki vyhnula vyšetřování. Nakonec jeden z následovníků Miki nechal na své jméno registrovat hotel a

⁸⁶ Podle učení věrní následovníci obdrží tzv. nebeskou rosu, v japonštině *kanro* (甘露), totiž dožijí se 115 let, a pak bude jen na jejich rozhodnutí, zda zemřou, či budou žít dál. (Kontani 199-: 41–51)

⁸⁷ Místo Původu a samotný stolec jsou místem, na kterém probíhá obřad *Kanró dai no cutome*, Obřad kolem Kanró dai. Při této příležitosti je vybráno 10 vyznavačů, kteří v maskách za doprovodu devíti hudebních nástrojů a zpěvu provádějí tanec, během něhož gesty rukou symbolizují milost a prozívatelnost božstva. (Kontani 199-: 41–51)

lázně, do kterých se oficiálně noví následovníci Miki jezdili rekreovat. Avšak toto krytí bylo brzy odhaleno. Aby Miki a její následovníci nebyli vystaveni pronásledování, rodící se Tenrikjó se nechalo zaregistrovat pod zenovým buddhistickým chrámem Džifukudži. Kvůli tomuto kroku se dokonce začalo Božstvo jinak titulovat, místo Tenri ó no mikoto se používalo Tenri no ngorai (天理の如来), kdy *ngorai* označuje buddhu.⁸⁸ (Van Straelen 1954: 41-43)

Většinu následovníků v té době tvořili chudí rolníci. Tito přívrženci nazývali svoje náboženství Omiči (御道) neboli Cesta, ve významu cesta k radostnému životu. (Kontani 199-: 205–227) Z počátku se hnutí nevěnovalo žádné oficiální propagandě, lidé se o něm nejčastěji dozvídali zprostředkovaně přes své známé, a přicházeli především tehdy, když hledali uzdravení. Tento přístup se změnilo až v pozdější době. (Kasahara 2001: 372) Už od začátku své činnosti ovšem Nakajama Miki hlásala, že konečným cílem jejího učení je rozšíření nauky do celého světa. (Cornille 2000: 12) V současnosti už se hnutí věnuje cílenému rozšiřování svého učení kázáním a jinými prostředky, a to nejen v Japonsku, ale i v zahraničí. (Kasahara 2001: 372)

V roce 1875 založili rolníci a následovníci Miki bratrstvo Tengenko (天眠弧), které se pravidelně jednou měsíčně scházelo a provádělo obřady. Na znamení své podpory jim Miki věnovala svůj červený šat. Ve stejném roce bylo také označeno místo Džiba, které si později získalo zvláštní postavení v tradici Tenrikjó. (Kontani 199: 139–205)

Důležitým milníkem v dějinách hnutí byla smrt Nakajamy Miki. Hlavní představitelé Tenrikjó se snažili zabránit rozpadu nebo rozštěpení hnutí, proto bylo rozhodnuto, že bude zvolen prostředník, který bude hnutí tlumočit vůli Miki, která i po své smrti přetrvává v Džibě. Na tuto pozici, v japonštině označovanou honseki (本籍), v češtině trvalý příbytek, byl vybrán jeden z prvních následovníků Miki Izó Iburi (1833–1907). Ten potom až do své smrti zvěstoval vůli Miki a jeho promluvy byly zaznamenány pod názvem Osašiza (長視座), Nejvyšší pohled.⁸⁹ Toto dílo získalo v tradici Tenrikjó důležité místo, bývá řazeno hned za dvě díla Nakajamy Miki. Po smrti

---

88 Mnozí následovníci Tenrikjó zdůrazňují, že s tímto postupem Miki Nakajama nesouhlasila a že se jednalo o samostatné rozhodnutí jednoho následovníka. (Van Straelen 1954: 44)

89 Tyto promluvy nebyly na první poslech příliš srozumitelné, většinou dostaly smysl až ve chvíli, kdy je představitelé Tenrikjó vysvětlili a poukázali na souvislost s tehdejší situací. (Van Straelen 1954: 44)

Izóa Iburiho byl zvolen druhý honseki, následovnice Naraito Ueda (1863-1937), avšak vůči tomuto uspořádání se postavil zástupce rodu Nakajama, který nakonec prohlásil Naraitu za psychicky nemocnou a pozici honsekiho úplně zrušil.⁹⁰ (Kasahara 2001: 486)

Velký úspěch a nárůst počtu následovníků zaznamenalo hnutí v 80. letech 19. století, což zřejmě souviselo s tím, že Tenrikjó bylo alternativou k pozápadněné společnosti. Růst počtu následovníků dosáhl svého vrcholu v 90. letech. (Kasahara 2001: 371) V 80. letech se učení Tenrikjó v dalších oblastech Japonska rozšiřovalo pod záštitou poutních společností nazývaných kó (講). Tento systém se změnil až rok po smrti Miki, tedy v roce 1888, kdy společenství praktikujících začalo být označován jako kjókai (協会), tedy společenství. To bylo důsledkem změny administrativního členění v té době již poměrně velkého hnutí. Dalšími obdobími, kdy se hnutí výrazně rozrostlo, byly roky 1896, 1909 a 1925; což jsou léta, která spojovala společenská nejistota způsobená přírodními katastrofami nebo válkou. (Kasahara 2001: 483)

Avšak rozvoj hnutí nebyl bezproblémový. Tenrikjó bylo napadáno hned z několika pozic, nejvýrazněji se vůči hnutí vymezovala již etablovaná náboženství, ale velký úspěch Tenrikjó se nelíbil ani politickým institucím. V roce 1896 dokonce ministr pro vnitřní záležitosti Jošikawa Akimasa (1842-1920) nechal tajně poslat do všech prefekturních měst směrnici, kterou zakazoval všechna nová náboženství; ve skutečnosti toto nařízení bylo motiváno snahou potřít Tenrikjó. Zákaz hnutí byl zdůvodněn tím, že rozšiřují nebezpečná učení jako například učení o rovnosti mužů a žen, dále pak hnutí mělo být nebezpečné kvůli pohrdání lékařskou vědou, poukazováno bylo také na povinné členské příspěvky. Z těchto důvodů byl přikázán přísnější dohled nad novými náboženstvími, hlavně nad Tenrikjó. V neposlední řadě pak proti hnutí vystupovali novináři a představitelé lokálních komunit. Tisk Tenrikjó nejvíce kritizoval v období jejího největšího rozvoje, tedy v 80. a 90. letech 19. století. Největší japonské noviny dokonce publikovaly několikaměsíční sérii článků proti Tenrikjó. V tomto období také vzniklo více než 30 knih, které útočily na hnutí z mnoha různých pozic. (Kasahara 2001: 483-484) To bylo způsobeno zřejmě tím, že Tenrikjó bylo největším novým náboženským hnutím tohoto období. (Bocking 1997: 150)

Aby se hnutí podobných útokům vyvarovalo, snažilo se zajistit si dobré vztahy

---

⁹⁰ V kontextu hnutí se tak hovoří pouze o jednom *honsekim*. Členové hnutí jej přijali za svůj vzor a jeho život podrobně studují.

s oficiálními orgány; to se projevilo například podporou japonské ekonomiky v období válek. Konkrétně se jednalo o vysoký příspěvek do válečného fondu během čínsko-japonské války 1894–1895), o několik let později, během rusko-japonské války (1904–1905), hnutí nakoupilo velký počet státních dluhopisů a také pomohlo mnoho nákupů zprostředkovat a přispělo státu i na válečné výdaje. Tenrikjó se rovněž snažilo navázat harmoničtější vztahy s lokálními komunitami, k čemuž využívalo veřejně prospěšné činnosti, například úklid ulic. (Kasahara 2001: 484)

Dalším krokem k všeobecnému přijetí Tenrikjó bylo uznání od státu. První oficiální žádost o uznání Tenrikjó jako náboženské školy hnutí podalo v roce 1899, tato žádost však byla zamítnuta s doporučením reformovat učení a organizaci hnutí. Tenrikjó ve snaze nepolevilo a pověřilo tímto úkolem vzdělance Macumuru Kičitaróa (1867–1952). Ten po dalším neúspěchu sestavil skupinu, která měla za úkol vytvořit tzv. Písma Meidži, která budou státem akceptovatelná. Skupina nesestávala z členů Tenrikjó, ale například z učenců *šintó* a novinářů. Dílo bylo hotovo v roce 1903 a skládalo se z deseti částí, mezi které patřila například i Úcta k císaři. V tomto díle byly zahrnuty všechny požadavky vlády, přesto Písma Meidži obsahovala hlavně učení předaná Nakajamou Miki. Nicméně příští rok byla žádost znovu zamítnuta se zdůvodněním, že forma a obsah jsou sice v pořádku, ale stále existují pochyby, zda předložená žádost odpovídá realitě. I další žádost byla zamítnuta, až konečně v roce 1908 bylo Tenrikjó oficiálně uznáno jako náboženství a bylo zařazeno mezi 13 škol *kjóha šintó*,⁹¹ do češtiny někdy překládáno jako škol *šintó*. Hnutí se tak muselo uchýlit k mnoha ústupkům, k původnímu učení byly přidány nové prvky, další učení dostala novou interpretaci a Tenrikjó dokonce na nátlak vlády změnilo jméno svého božstva na Tenri ógami (天理大神).⁹² (Kasahara 2001: 484–485)

Po úředním uznání Tenrikjó byl vybudován první oficiální samostatný kostel a

---

91 *Kjóha šintó* označuje třináct náboženských škol, které vycházejí z učení a tradice *šintó* (často lidového *šintó*) a kterým byl během období Meidži přiznán oficiální status. Většinou se jednalo o náboženské skupiny, které vznikly v období Edo, měly svého zakladatele, jasně formulovanou nauku a v mnoha případech i posvátné texty. Kromě Tenrikjó sem patřila hnutí Konkókjó, Kurozumikjó, Šintó taikjó (神道大教), Šinrikjó (神理教), Izumo ójaširokjó (出雲大社教), Šintó suseiha (神道趨勢派), Taiseikjó (大成教), Džikkjókjó (実行教), Fusókjó (扶桑教) a Mitakekjó (御岳教). (Picken 1994: 197–213)

92 Ostatní změny nebyly tak zásadní. Jednalo se například o zákaz participace žen na rituálech v hlavním sídle hnutí, uzdravování nesmělo probíhat bez přítomnosti lékaře a byl vydán zákaz používání hudebních nástrojů *šamisenu* a *kókjú* k doprovodu rituálů. (Van Straelen 1954: 48)

do čela hnutí se jako první patriarcha postavil vnuk Miki, Nakajama Šindžiró. V následujících letech získalo hnutí pevnější a organizovanější strukturu. Již v tomto období se hnutí více věnovalo také své propagaci, například začalo vydávat vlastní časopis s názvem *Miči no tomo* (道のとも), což by se dalo přeložit jako *Společník na cestě*.⁹³ (Van Straelen 1954: 46-47)

V tomto období již bylo běžné, že od následovníků Tenrikjó se očekávala snaha šířit učení hnutí dále. Pokud vyznavač již pro hnutí získal určitý počet nových následovníků a stal se knězem, *kjóši* (教師), mohl založit vlastní kostel, který řídil, a stal se tak jeho hlavou, tzv. hlavním ministrem, v japonštině *kjókaitó* (教会長).⁹⁴ Ten opustil svoje dosavadní živobytí a plně se věnoval rozvoji a prosperitě kostela a jeho komunity. Takto rozšiřovaná síť kostelů pak měla jasnou hierarchii a skládala se z hlavních kostelů a kostelů dceřiných, které byly vnímány také jako pobočky hlavních kostelů. (Šimazono 1991: 62-63)

V hnutí byly hned po smrti Miki citelné spory mezi potomky zakladatelky z rodu Nakajama a duchovní elitou hnutí. První známkou převahy rodové linie zakladatelky bylo zrušení pozice *honseki* (viz výše), následovalo převedení Džiby, která dříve patřila Tenrikjó, do vlastnictví rodu Nakajama. Nejvýznamnější událostí ovšem bylo, když po 2. světové válce bylo rodu Nakajama dědičně přiřknuto místo patriarchy hnutí. To znamenalo nárůst vlivu rodu Nakajama na budoucí směřování hnutí. (Kasahara 2001: 486–487)

Období sílícího nacionalismu od 30. let až do vstupu Japonska do 2. světové války bylo pro Tenrikjó obdobím zhoršení situace. Byla vydávána přísnější vládní nařízení v náboženské oblasti a hnutí se potýkalo s novými zákazy. Některé posvátné texty hnutí byly zakázány, například *Dómuri kóki* (viz výše) a *Ofudesaki* (お筆先), v češtině Špička štětce, jiné byly výrazně upraveny, jako například *Mikagura (no) uta* (身神楽の歌).⁹⁵ Obřad *kagura zutome* (神楽務め) byl zcela zakázán. Nejzásadnější změnou ovšem bylo sepsání nové nauky hnutí, které vyšlo v roce 1940 pod názvem

---

93 Kromě časopisu vydává hnutí také svůj týdeník, který nese název *Tenri džihó* (天理時報), v češtině *Noviny Tenri*. (Sugai 2013: 5)

94 Aby toho misionáři dosáhli, neváhali se často vydat na vzdálená a odlehlá místa, kam učení Tenrikjó ještě nepřišlo. (Šimazono 1991: 62-63)

95 Těmto dílům se budu věnovat v části 3.4 Učení hnutí.

Tenrikjó kjóten engi (天理教教典衍儀) neboli *Podrobný popis učení Tenrikjó*. V tomto díle je patrný vliv vládnoucí ideologie, které bylo učení Tenrikjó přizpůsobeno. Učení Nakajamy Miki bylo vykládáno novým způsobem tak, aby odpovídalo ideologii státního šintó.⁹⁶ To se projevilo například uvedením sluneční bohyně Amaterasu ómikami⁹⁷ do učení hnutí. Nakajama Miki byla představena jako vzor vlastenectví a oddanosti císaři, ale jinak je zakladatelka v díle zmíněna pouze okrajově. A právě toto dílo se stalo základním zdrojem, ze kterého měli vycházet všichni členové Tenrikjó. Všichni kněží hnutí museli absolvovat dvouletý kurz, aby si revidovanou nauku náležitě osvojili. (Van Straelen 1954: 52-54) Z tohoto důvodu po válce kritici Tenrikjó i ti, kdo kritizovali obecně japonský nacionalismus, začali toto náboženství označovat jako agresivní a ultranacionalistické. Téměř okamžitě po abdikaci Japonska ve 2. světové válce bylo od upraveného učení upuštěno a podoba hnutí a jeho učení se vrátila do původního stavu. V roce 1949 bylo vydáno *Učení Tenrikjó*, v originále *Tenrikjó kjóten* (天理教教典), které potvrzovalo oprostění od nacionalistické ideologie. (Van Straelen 1954: 54-55)

Po 2. světové válce hnutí zažilo velký rozkvět. Tenrikjó se v Japonsku dále rozšiřovalo a získalo pevnou hierarchickou strukturu. Hnutí v tomto období stavělo velké množství nových kostelů a věnovalo se také novým projektům, mezi které patřilo například vybudování vzdělávací struktury, která začínala od mateřské školky a končila univerzitou, konkrétně se jednalo o vysokou školu Tenri ve městě Tenri. Ale patřila sem i sociální činnost, například výstavba nemocnic a dětských domovů. Rozšíření města Tenri a vybudování všech potřebných institucí způsobilo, že do města se během krátkého období přistěhovalo mnoho následovníků hnutí, a tak bylo město 1. 4. 1954 oficiálně přejmenováno na město Tenri. (Van Straelen 1954: 54-55)

Oficiální oddělení Tenrikjó od směru *kjóha šintó* proběhlo v roce 1970. Došlo k tomu proto, že hnutí se chtělo osamostatnit od *šintó*, potažmo od přílišné propojenosti s japonským systémem. Tímto krokem se Tenrikjó vymezilo nejen jako samostatné hnutí, ale také jako náboženství se všeobecně platným učením, které není vázáno na

---

96 Samostatné kapitoly jsou věnovány úctě k císaři a a patriotismu.

97 Amaterasu ómikami patří k nejdůležitějším božstvům panteonu *šintó*. Důvodem je to, že od této bohyně odvozuje svůj původ japonská císařská rodina. (Matsumae 1978: 1-3) Podle tradice si prapravnuk Amaterasu Džinmu podmanil celé Japonsko a stal se prvním císařem. (Kodžiki 2007. 93-126) Více o Amaterasu viz např. Kirkland 1997.

hranice Japonska. (Bocking 1997: 150)

Od Tenrikjó se v průběhu dějin hnutí oddělily tři náboženské skupiny, ze kterých později vznikla samostatná hnutí. Jsou to Honmiči (本道), Tenrin ó kjókai (転輪王の教会) a Daidókjó (大同橋). Jako ilustraci procesu vzniku nové náboženské skupiny krátce představím vznik hnutí Honmiči, Hlavní cesty. Toto hnutí založil misionář Tenrikjó Óniši Aidžiró (1881–1958), který nebyl ve své misijní aktivitě příliš úspěšný. Po šestiměsíčním ústraní a reflexi zažil v roce 1913 zjevení od Božstva, během kterého dokonale pochopil univerzální pravdu. Po tomto zážitku nabytí přesvědčení, že on sám je božím médiem, v japonštině *tenkeiša* (天啓者), a proto by měl stát v čele Tenrikjó. 15. srpna společně s manželkou chodil několik hodin nazí po pokoji až do chvíle, kdy on sám nemohl v chůzi pokračovat, protože jeho nohy zůstaly přilepené k podlaze. V tomto okamžiku Óniši intuitivně pochopil, že on sám je lidský *kanró dai* (stolec symbolizující stvoření lidstva). 15. srpen si proto následovníci Honmiči každoročně připomínají jako den založení hnutí. Tenrikjó Ónišihovo nové učení nepřijalo. Óniši se na žádost vzdal své pozice v Tenrikjó, ale až do roku 1922 posílal vysvětlení svého učení představitelům Tenrikjó. Přestože jeho učení u představených hnutí nemělo úspěch, od roku 1920 začali za Ónišim přicházet členové Tenrikjó, kteří se doslechli o jeho nauce. Když Ónišihovo učení získalo několik stovek následovníků, začala se nová skupina označovat jako *Tenri kenkjúkai* (天理研究会), v češtině Studijní organizace Tenri, protože z pohledu vyznavačů se jednalo o skupinu v rámci Tenrikjó, která se zabývala studiem posvátných textů. Protože se ale Tenrikjó od této organizace opakovaně distancovalo, vzniklo hnutí, které se později přejmenovalo na Honmiči. (Shimazono 1991: 55-65)

3.3 Šíření hnutí do zahraničí

Na konci 19. století se poprvé Tenrikjó začalo rozšiřovat i za hranice Japonska. Spíše než o cílenou misijní činnost se však jednalo o reakci na tehdejší situaci. První misie hnutí směřovaly do Číny a na Tchaj-wan. Misionáři tak následovali po vypuknutí válečných konfliktů japonské vojáky. (Cornille 2000: 13-14) Nejednalo se však o politickou angažovanost, následovníci Tenrikjó ve válkou zbídačené zemi budovali sirotčince, útulky pro chudé a dalšími způsoby se snažili zlepšit situaci místních obyvatel. (Van Straelen 1954: 51) Brzy se hnutí rozšířilo i do jiných oblastí Asie,

například do Koreje, Mongolska a na Sibiř. Na tato místa se učení Tenrikjó dostalo společně se členy, kteří z Japonska utíkali před pronásledováním. Po nějakém čase ovšem hnutí začalo stále více podporovat organizovanou misijní aktivitu, která probíhala na několika kontinentech. Do Evropy se učení Tenrikjó poprvé dostalo v roce 1908, kdy byla zřízena misie v Londýně.⁹⁸ V následujícím desetiletí se misie rozšířily i do Jižní a Severní Ameriky. V roce 1918 byla v rámci hnutí vytvořena Asociace mladých mužů, jejímž cílem bylo donést učení Tenrikjó na místa, kde ještě nebylo rozšířeno. (Cornille 2000: 13-14)

Nakajama Šozen (1905-1967), prapranuk Nakajamy Miki, byl vzdělaný mladý muž. Když se dostal do čela Tenrikjó, uvědomoval si možnosti rozvoje hnutí.⁹⁹ V roce 1925 nechal zřídit tiskárnu hnutí a Tenrikjó tak začalo vytvářet propagační materiály. (Sugai 2013: 4) V roce 1927 bylo v centrále hnutí dokonce zřízeno Oddělení pro misijní aktivitu v zámoří a Škola cizích jazyků. Nicméně největší rozvoj misijní aktivity nastal až po 2. světové válce, kdy byla vnímána jako nejdůležitější činnost hnutí, což platí doposud. Byly zřizovány asociace, ve kterých se sdružovali členové, kteří se misiím oddali, a jejich počet prudce rostl.¹⁰⁰ V západních zemích však Tenrikjó nedosáhlo velkého úspěchu, většina následovníků byli a jsou japonští imigranti. Největší skupiny japonských následovníků Tenrikjó jsou v Brazílii a na Havaji. (Cornille 2000: 13-14)

V 60. letech začalo hnutí k šíření svého učení využívat i rozhlas. Na své frekvenci rádio Tenrikjó no džikan (天理教の時間), Čas Tenrikjó, šíří nauku hnutí v několika jazycích do celého světa. Ale tato metoda se doposud neprokázala jako příliš efektivní. (Van Straelen 1954: 56) V současnosti hnutí používá k šíření svého učení všechna dostupná média, včetně internetu, kde lze snadno nalézt i periodika hnutí.¹⁰¹ Tenrikjó má v současnosti misijní centra na všech kontinentech, konkrétně se jedná o šestnáct center ve čtrnácti zemích. Navzdory velké misijní aktivitě orientované do všech částí světa se hnutí stále těší největší popularitě především v Asii. Intelektuální elita hnutí často publikuje a účastní se konferencí o různých tématech souvisejících

---

98 Další misijní centra v Evropě vznikly postupně v Mnichově, Milánu, Římě, Haarlemu a hned ve třech francouzských městech – v Praříži, Bordeaux a v Perpignanu. Ve Francii mělo učení Tenrikjó největší úspěch a nachází se tam také jediný evropský kostel tohoto hnutí. (Cornille 2000: 13-14)

99 Nakajama Šozen velmi podporoval propagaci a misie hnutí, často navštěvoval centra Tenrikjó v zahraničí. Navazoval také styky s představiteli jiných náboženských hnutí a účastnil se mnoha konferencí. (Sugai 2013: 5)

100 V roce 2000 jich bylo více než 800 000. (Cornille 2000: 13-14)

101 http://doyusha.jp/doyu/top/?page_id=4617 [cit. 22. 4. 2014].

s Tenrikjó.¹⁰²

V posledních dvaceti letech Tenrikjó pravidelně pořádá misii v ulicích japonských měst. Skupinka členů hnutí si k tomuto účelu oblečou tmavé oblečení s nápisy odkazujícími k Tenrikjó a za doprovodu hudby a zpěvu procházejí městem. Až dorazí na předem vybrané místo, jeden nebo více členů přednese projev, ve kterém objasňuje nauku hnutí a často také svoje svědectví o pravosti učení. Po skončení této části se členové opět za doprovodu hudby vydají nazpět. Tento způsob propagace je v Japonsku již velmi známý hlavně díky lehce rozpoznatelné typické hudbě. Avšak lidé většinou kolem skupinky vyznavačů procházejí bez zájmu a jen málokdy se někdo zastaví, aby si svědectví poslechl, nebo se dozvěděl něco víc o učení hnutí.¹⁰³

3.4 Učení hnutí

Během prvního posednutí se Tenri ó no mikoto ústy Nakajamy Miki všem přítomným představil a sdělil jim, že může zachránit celý svět. Dle učení hnutí až do chvíle, kdy se toto Božstvo zjevilo, žilo lidstvo v temnotě a světu vládla sobeckost. Tenri se ale nad lidmi slitoval a rozhodl se jim sdělit svoji vůli prostřednictvím Miki, kterou si vybral za svou svatyni. Božstvo tak umožnilo, aby celé lidstvo dosáhlo trvalého štěstí. (Kontani 199-: 1 – 40)

Mezi léty 1866 –1882 Miki pod vedením Božstva sepsala dvě knihy. První nesla název *Mikagura (no) uta*, nebo-li *Písně kagura*¹⁰⁴. Jedná se o písně a tance, které Miki složila proto, aby byly prováděny jako součást uctívání Božstva. Důležitějším spisem bylo její druhé dílo, *Ofudesaki*. (Kasahara 2001: 481) Toto dílo je soupisem zjevení Božstva Tenriho, ve kterém například odhaluje, že samotný střed vesmíru leží v sídle rodiny Nakajama.¹⁰⁵ V díle jsou také obsažena všechna základní učení hnutí, jako například rovnost všech lidí. (Kisala 2002: 119–120) Nakajama Miki začala toto dílo psát, když jí bylo 72 let a podle tradice hnutí psala její ruka text samovolně. Ve chvíli, kdy její ruka strnula, Miki si text přečetla; pokud něčemu z napsaného textu

---

102 Oficiální stránky Tenrikyo International. Dostupné z: http://www.tenrikyo.or.jp/eng/?page_id=11 [cit. 22. 4. 2014].

103 Ibidem.

104 *Kagura* je termín označující tradiční rituální tance *šintó*. Je pravděpodobné, že tento tanec má svůj předobraz v kronice *Kodžiki*, kdy bohyně Ame no uzume tančila před jeskyní, ve které byla ukrytá Amaterasu, aby tak bohyni slunce vylákala ven.

105 V současnosti na tomto místě leží centrální budova vedení hnutí s nápisem „Vítej doma.“, v japonštině „*Okaerinasai*“ (「お帰りなさい。」). (Kisala 2002: 119-120)

nerozuměla, Božstvo jí to dovysvětlilo. (Kontani 199: 1–40)

Hnutí Tenrikjó se postupně stalo monoteistickým náboženstvím, přestože nezasvěceným se může jevit, že vyznavači hnutí uctívají božstev hned několik. Je to způsobeno tím, že existuje deset dalších jmen oslavujících Tenriho, mezi která patří například i Izanagi. Lze se domnívat, že původně se jednalo o samostatně uctívaná božstva, ale s vývojem vnímání Božstva se situace změnila. Nejprve byl totiž Tenri představen jako *kami*, které stvořilo lidstvo a celý vesmír a na kterém jsou závislé životy všech lidí. Postupně se stále častěji objevovalo označení *Cukihi* (月日)¹⁰⁶, doslovně přeloženo Měsíc a Slunce, což jsou zároveň viditelné projevy Božstva Tenriho. Poslední pojetí Božstva, které nakonec převládlo, je pojetí Božstva jako rodiče. Následovníci byli a jsou vyzýváni, aby Tenrimu projevovali úctu a lásku jako rodiči, který své děti miluje a pečlivě se o ně stará. Proto je Tenri věřícími titulován jako Bůh Rodič. Představitelé hnutí vysvětlovali tento posun jako vývoj založený na duševním vyspívání vyznavačů učením Tenrikjó. (Kontani 199-: 1–138)

Stejně jako většina nových náboženství je i nauka Tenrikjó rovnostářská, všichni následovníci jsou si tedy rovni bez ohledu na sociální nebo genderové rozdíly. (Kontani 199-: 307–332) Vůči majoritní společnosti se nauka vymezovala hlavně přístupem k ženám. Miki během svého života opakovaně hlásala, že ženy nejsou zdrojem znečištění ani během menstruačního cyklu¹⁰⁷, ani po porodu se nemusí po 75 dnů kvůli svému znečištění vyhýbat společnosti, jak je zvykem v tradici *šintó*. Dále se snažila vyvrátit všechny pověry, které byly spojeny s těhotenstvím a porodem. (Hardacre 1997: 46-50)

Od jiných nových hnutí se Tenrikjó odlišuje tím, že se v něm oddělila vrstva náboženských specialistů, kteří se svou činností velmi podobají křesťanským kněžím a pastorům. V čele celého hnutí stojí *šinbašira* (心柱)¹⁰⁸ neboli patriarcha, který má hlavní slovo v rozhodování o směřování Tenrikjó. Patriarcha má na starosti administrativní správu hnutí, zajišťuje ale také jeho duchovní vývoj. Jednou měsíčně jsou po shromáždění předčítána jeho slova členům ve všech kostelech hnutí. Tato sdělení obsahují instrukce povzbuzení pro členy. Jak již bylo zmíněno, tento post dědičně

106 Toto označení bylo použito také během prvního posednutí Nakajamy Miki.

107 Ten přirovnávala ke květu, který předchází plodu. (Hardacre 1997: 46-48)

108 Termín *šinbašira* v japonštině označuje hlavní sloup v pagodě.

zastávají muži z rodu Nakajama. (Cornille 2000: 13-14)

Základním cílem hnutí je získání štěstí během tohoto života. Miki učila, že je nutné vzdát se všeho materiálního vlastnictví a prožít život v chudobě. Snaha dosáhnout štěstí se v kontextu hnutí označuje termínem *hinokišin* (日の寄進). (Kasahara 2001: 481) *Hinokišin* je pocit vděčnosti za vše, co lidem Božstvo dává. Tuto radost mají členové hnutí šířit do svého okolí. Také činy, které člověk vykonává s vědomím radosti a vděčnosti jsou označovány jako *hinokišin*. (Kontani 199-: 307–332) S tímto učením úzce souvisí také výklad pocitu neštěstí. To je následkem špatné karmy z minulých životů, která zanáší lidské srdce prachem, *hokori* (埃), a právě tento nános znemožňuje lidem zažít štěstí. (Kasahara 2001: 481) Existuje osm hlavních příčin ke vzniku tohoto prachu. Jsou jimi lakota (*ošii*, 惜しい), žádostivost (*hošii*, 欲しい), nenávisť (*nikui*, 憎い), sebeláska (*kawaii*, 可愛い), zášť (*urami*, 恨み), hněv (*haradači*, 腹立ち), nenasytlost (*joku*, 慾) a arogance (*kjóman*, 驕慢). (Kisala 2002: 119–120) Ale pokud člověk důvěřuje Božstvu Tenri no mikoto, to milostivě smete prach ze srdce svého následovníka a umožní mu tak, aby byl v životě šťastný. (Kasahara 2001: 482)

V učení hnutí hraje karma, v japonštině *innen* (因縁), důležitou roli; hnutí přejalo tradiční názor, že současný stav je odrazem minulých činů a životů člověka. Každý by tedy měl ve své současné existenci napravit svůj život a zbavit se prachu, který jej tíží. Zároveň je v učení hnutí vylíčena přirozeně dobrá lidská podstata, kterou je pouze nutné neustálým sebezdokonalováním a aplikací učení hnutí podporovat. (Kisala 2002: 119–120) S učením o karmě také úzce souvisí chápání nemoci. Nemoc je označována termínem *midži* (身字), který doslova znamená znak na těle, a je pro věřícího impulsem k tomu, aby napravit své špatné smýšlení, vydal se cestou radostného života a nehromadil další prach ve svém srdci. (Kontani 199-: 30–40)

Protože uzdravování bylo, hlavně během prvního století své existence pro hnutí velmi důležité, učení hnutí o nemocech je velmi propracované. Obsahuje vysvětlení, čím byla jaká nemoc způsobena a jakým způsobem je potřeba ji očistit. Učení tedy například říká, že rakovina žaludku je způsobena dlouhodobou úzkostí a workoholismus způsobuje rakovinu jater. Učení o karmě pak také vysvětluje, že nemoc nemusí mít nutně původ v jednání v současném životě, ale může být následkem činů z minulých

životů. Dále pak Nakajama Miki o nemocech učila to, že nemoc dítěte do patnácti let je způsobena prachem jeho rodičů. Miki zároveň vždy zdůrazňovala, že štěstí není závislé na podmínkách, nýbrž nejdůležitější je postoj jednotlivce. Tímto způsobem pak člověk dosáhne stavu *tannó* (堪能), v češtině označovaném jako vyrovnaný stav štěstí, který se velmi podobá buddhistickému probuzení. (Kontani 199-: 227–320)

Učení o chudobě bylo zásadní pro rozvoj hnutí. Miki totiž radikálně změnila vnímání chudoby mezi svými následovníky. Zatímco v majoritní společnosti převládalo přesvědčení, že chudoba je překážkou šťastnému životu, hnutí zdůrazňovalo, že se jedná o nejlepší výchozí pozici k získání skutečného štěstí, které není podmíněno materiálním vlastnictvím. (Kasahara 2001: 482) Pro Tenrikjó bylo také typické, že hnutí bylo často přirovnáváno k rodině. To bylo obzvláště důležité vzhledem ke společenskému kontextu nejistoty a nestability, kde byla rodina symbolem bezpečí. V japonských dějinách hrál rodinný systém *ie* zvláště důležitou roli, proto toto připodobnění bylo velmi účinné. (Kontani 199-: 1-40)

Na sklonku svého života začala Miki Nakajama hlásat, že se blíží velká změna, ale už neupřesnila, o jakou změnu půjde. (Kontani 199-: 139–205) Tenrikjó neobsahuje apokalyptické učení, které je vlastní některým novým novým náboženstvím,¹⁰⁹ ale přesto vyznavači Tenrikjó věří, že v budoucnosti dojde k jistému předělu, který však nebude negativní, ale bude pozitivní. Podle tradice Tenrikjó nastane situace, ve které již nebude potřeba kostelů a modliteb, protože celá společnost se promění k lepšímu, lidé odhalí svou pravou podstatu a budou bezpodmínečně šťastní. Tento stav má, dle učení Tenrikjó, trvat navěky. (Van Straelen 1954: 35-36) Toto učení navazuje na představu o obnově světa (*jonaori* 世直り), která se vyskytovala v japonském folklóru a ve slabých náznamech se objevuje již v díle *Mikagura (no) uta*. Explicitněji je nauka o transformaci světa vyjádřena v *Ofudesaki*.¹¹⁰ (Shimazono 1991: 55-75)

Učení velmi výrazně vychází z tradice *šintó*, nápadná je například podobnost s šintoistickou mytologií a panteonem. Tenrikjó také klade velký důraz na čistotu, což přímo navazuje na tradici *šintó*. V neposlední řadě existuje také velká podobnost ve způsobu organizace hnutí,¹¹¹ nejlépe poukazuje na inspirační vliv *šintó* způsob uctívání

---

109 Příkladem může být například hnutí Óm šinrikjó.

110 Více o tomto učení viz Shimazono 1991.

111 Ovšem stejná podobnost by se dala vysledovat i s křesťanstvím.

Božstva a průběh náboženských obřadů. Důležitou symbolickou roli má rituální očista. Před vstupem do kostela a zahájením uctívání Božstva se musí věřící očistit, očista také úzce souvisí také s pohřebními rituály. A jak již bylo zmíněno, samotná cesta ke šťastnějšímu životu je úzce propojena s očištěním od prachu ulpělého na lidském srdci, což je přímo propojeno s představou dosažení spásy. Zároveň ale teprve stav očištěné mysli umožňuje dokonalé pochopení učení Miki. Aspekt očisty přímo navazuje na pojetí čistoty v *šintó*, některé prvky jsou dokonce velmi podobné. Je ovšem nutné zdůraznit, že Tenrikjó se, na rozdíl od *šintó*, zaměřuje spíše na vnitřní čistotu. (Yamanaka 2013: 153–161)

Mýtus o stvoření světa vychází částečně z mytologie *šintó*, ale obsahuje i buddhistické prvky. Podle tradice byl na počátku věků všude tmavý oceán. Božstvo stvořilo z velryby a ryby boha Izanagi, z hada a želvy bohyni Izanami. Během následujících 75 dní Izanami porodila 900 099 999 dětí. Izanami porodila tyto děti třikrát, než dosáhly obtojně velikosti. Potom se ještě 8008krát zrodily jako zvířata, až z opice se narodilo prvních 10 lidí. A jakmile lidé dorostli do dnešní velikosti, svět dostal svou konečnou podobu. Nauka také říká, že lidé žili po 9 090 000 let ve vodě, 6000 let se věnovali duševnímu tréninku a 3999 let se učili číst a psát.¹¹² Později Tenri daroval lidstvu Buddhu a Ježíše Krista, aby jim pomohl uskutečnit duševní růst a aby lidstvo bylo připravené na příchod Miki. (Kontani 199-: 62–205)

Lze také najít mnoho podobností mezi učením Tenrikjó a křesťanských učením. Jedním z příkladů může být existence nesmrtelné duše, která je v japonském kontextu, kromě křesťanství samotného, nezvyklá. Dalšími případy pak mohou být mnohé metafory a přirovnání. Například to, že cesta oddanosti k Tenrimu je strmá, ale ti, co vytrvají, dospějí na cestu plnou naděje. Nejvýraznější paralela je viditelná na prezentaci lidstva jako dětí Tenriho a v používání křesťanské terminologie, velmi běžné jsou například spása, kostel, odhánění ďábla a podobně. Učení Tenrikjó předané Nakajamou Miki je obecně charakteristické básnickým stylem a velmi častým užíváním metafor, čímž se hodně podobá Bibli. (Kontani 199-: 1–40)

Tenrikjó převzalo také některé prvky z buddhismu, a to hlavně ty, které byly

---

112 Tento stvořitelický mýtus bývá pravidelně jednou měsíčně rekonstruován během náboženského obřadu. Hnutí považuje připomínání tohoto mýtu za obzvláště důležité. Následovníci Tenrikjó jsou vyzýváni, aby se tohoto obřadu účastnili co nejčastěji, protože se jedná o bohubou činnost. (Cornille 2000: 13-14)

rozšířeny v povědomí lidových vrstev. Jednalo se tedy hlavně o srozumitelná učení, v nauce Tenrikjó se tak nevyskytují žádné složité filosofické koncepty. Podobnost můžeme vysledovat například mezi praxí škol Čisté země a praxí Tenrikjó, konkrétně jde např. o recitování *nenbucu*¹¹³ a odříkáváním krátkých formulí během denních obřadů *ocutome* (お務め, více viz níže). Učení Tenrikjó také převzalo některé základní prvky buddhistické nauky, jako víru v reinkarnaci a karmu. Stav probuzení je velmi podobný vyrovnaný stav štěstí, kterého se snaží dosáhnout vyznavači Tenrikjó.

3. 5 Náboženská praxe

Jedním z prvních obřadů, který Miki provedla a který se stal důležitou součástí praxe Tenrikjó, je obřad *sazuke* (授け) neboli svatá milost.¹¹⁴ Během *sazuke* se lidé obrací na Božstvo, které oplývá velkou mocí, s žádostí o pomoc. Nejčastěji se tímto způsobem Božstvo žádá o vyléčení psychických nebo jiných nemocí. Aby ovšem následovník mohl tento rituál vykonávat, musí se nejprve zúčastnit přednášek *besseki* (別席), během nichž očistí své srdce od prachu. Rituály Tenrikjó se obecně vyznačují jednoduchostí. Dobrým příkladem je rituál *obijajuruši* (帯や許し), v češtině označovaný milost šťastného narození dítěte.¹¹⁵ Ten Miki prováděla tak, že třikrát dýchla na břicho, třikrát ho pohladila a tím měla zajistit bezproblémový porod. (Kontani 199-: 1–205)

Duchovní praxe, kterou následovníci Tenrikjó provádějí dvakrát každý den, je nazývána jednoduše *ocutome*, obřady. Při pravidelném provádění těchto obřadů je vyznavačům přislíben spokojený a dlouhý život. Obřady se skládají ze tří písní doprovázených rituálními pohyby rukou. První píseň zní: „*Odezeň od nás d'ábla a zachraň nás, Tenri ó no mikoto.*“, a je opakována jednadvacetkrát. Následuje druhá část: „*Řeknu vám jedno: Poslechněte, co říká Božstvo. Nikdy vám neříkám nic špatného. Stvořil jsem manžela a manželku jakožto nebe a zemi. To je počátek světa.*“ A nakonec: „*Odezeň od nás d'ábla a zachraň nás. Očisti všechno lidstvo stejně, Kanródai.*“ (Kontani 199-: 41–61)

---

113 Viz 2.2 Učení Sóka gakkai.

114 Tento termín pochází ze slovesa *sazukeru* (授ける), které znamená vyhovět, vyjít vstříc, připustit, poskytnout, či udělit.

115 Termín v japonštině se vymezuje vůči japonským tradicím spojených s těhotenstvím, mezi které patří zákaz nošení kimonového pásu *obi* a dietická omezení.

Důležitou součástí duchovní praxe jsou tance uctívající Tenriho, které bývají označovány jako *kagura zutome*, překládáno jako tanec spasení. Každodenní praxí následovníků potom je *teodori* (手踊り), doslova tanec rukou. Název praxi velmi výstižně popisuje. Následovník ji provádí dvakrát denně, ideálně při východu a západu slunce. Prováděním těchto obřadů následovník naplní svůj život tancem a zpěvy, čímž zrealizuje ideál označovaný radostný život, v japonštině *joki guraši* (良き暮らし). (Kasahara 2001: 482)

Společenství věřících se schází pravidelně vždy 26. den každého měsíce, avšak mnohdy se během měsíce pořádají i jiná, neformálnější setkání. Během měsíčních shromáždění jsou prováděny společné obřady radosti, v japonštině *jóki zutome* (陽気務め), kdy si deset věřících nasadí masky a za doprovodu hudby a zpěvu gesty rukou symbolizují prozřetelnost Božstva. Tento obřad je symbolem harmonického spojení Božstva a lidí a zároveň je výzvou k radosti nad stvořením. Účast na těchto obřadech následovníkovi zajišťuje požehnání a ochranu od nemocí, beznaděje, slabosti, smrti a nebezpečí. Kromě toho je toto jedna z činností, která má zajistit dlouhověkost. (Van Straelen 1954: 47-60)

Noví následovníci na začátku své praxe v Japonsku absolvují tříměsíční kurz *šújóka* (収容課), na kterém absolvují přednášky o učení Tenrikjó a o životě Miki. Dále procvičují tance a obřady a učí se prožít každý den jako šťastný. V zahraničí je tento kurz kratší, trvá pouze měsíc. (Kontani 199-: 227–306) Samotný vstup do hnutí je velmi jednoduchý. Zájemce se zpravidla nejdřív seznámí s některým členem hnutí, který ho provádí procesem vstupu do hnutí. Kromě toho zájemce absolvuje několik různých přednášek a kurzů, které mají za úkol ho uvést do učení hnutí.¹¹⁶ Jakmile je absolvuje, je oprávněn vykonávat duchovní praxi hnutí.

Oddaní následovníci hnutí jsou označováni termínem *jóboku* (用木), což znamená stavební dřevo. Tento titul náleží hlavně těm vyznavačům, kteří se aktivně podílejí na rozšiřování hnutí, čímž dle oficiální doktríny Tenrikjó přispívají k záchraně ostatních lidí. Dále je nutné neustále následovat dokonalý vzor Nakajamy Miki a mít pevné odhodlání k vykonávání náboženské praxe, což se v japonštině označuje jako

---

116 Tyto kurzy a přednášky jsou zpravidla placené. Více viz http://www.tenrikyo.or.jp/eng/?page_id=11 [cit. 22. 4. 2014].

kokoro sadame (心定め). To se projevuje například prováděním rituálů pro spásu nemocného. (Kontani 199-: 227–306)

4 Analýza propagačních materiálů

4.1 Sóka gakkai

4.1.1 Sóka gakkai – oficiální internetové stránky¹¹⁷

Již z prvního pohledu na oficiální internetové stránky hnutí je zřejmé, že plní několik funkcí. Jsou nejenom zdrojem informací pro stávající členy hnutí, ale také jedním z prostředků, kterými se hnutí snaží oslovit nové následovníky; v neposlední řadě je pak jejich cílem představit aktivity hnutí široké veřejnosti.

Na hlavním panelu jsou přehledně rozděleny jednotlivé záložky. První z nich nese název „O Sóka gakkai“, druhá prezentuje klíčové hodnoty hnutí, tedy mír, kulturu a vzdělání, následuje záložka představující mezinárodní organizaci Soka Gakkai International. V pravé části stránky je obsah rozdělený podle příslušnosti a vztahu k hnutí. První, barevně odlišená, záložka je určena pro ty, kteří se s hnutím takto setkávají poprvé, následuje obsah určený pro nové členy hnutí, a nakonec informace a materiály pro členy hnutí.

Nejdříve se zaměřím na část určenou pro nové návštěvníky stránek a hnutí obecně. Sóka gakkai se odkazuje k buddhismu mnicha Ničirena jako k východisku svého učení. Jejím hlavním cílem je trvalé štěstí všech lidí. Angažovaný buddhismus podle stránek hnutí vede ke světovému míru, bohaté kultuře a rozvoji vzdělávání. Sóka gakkai je představeno jako globální hnutí, na stránkách jsou uvedeny počet členů a počet zemí, ve kterých je učení hnutí rozšířeno. Přehledná tabulka uvádí základní údaje o hnutí, například adresu ústředí, jméno současného prezidenta a základní demografické údaje o členské základně. Následují stručné dějiny hnutí zaměřující se hlavně na postavy prvních tří prezidentů. Na konci tohoto přehledu je obsáhlá tabulka, ve které jsou zaznamenány všechny podstatné události Sóka gakkai, například data založení periodik hnutí či data založení rozličných institucí majících přímou souvislost s hnutím. Uvedeny jsou také četné výstavy na různá témata, které hnutí v průběhu dějin připravilo.

Druhou částí připravenou pro nové zájemce jsou krátká videa označená jako

---

¹¹⁷ Následující podkapitola je analýzou oficiálních internetových stránek Sóka gakkai. <http://www.sokanet.jp/index.html> [cit. 25. 4. 2014].

virtuální prohlídka. První skupina videí se zabývá duchovní praxí členů, takže v krátkých spotech jsou představeny setkání *zadankai*, praxe *gongjó* a noviny *Seikjó šinbun*.¹¹⁸ Druhá skupina se týká důležitých bodů učení. Jako první je představen mnich Ničiren a jeho učení, druhý spot pojednává o důležitosti lidského života a míru a poslední video se zaměřuje na nejdůležitější hodnoty hnutí; mezi tyto hodnoty jsou zařazeny humanismus, důstojnost lidského života a proměna lidstva. Třetí sada spotů se zaměřuje na dějiny hnutí. Obsahuje tři videa o vzniku a dalším rozvoji hnutí, čtvrté hnutí představuje Soka Gakkai International. Všechna videa spojuje postava ženy, která vystupuje v roli zájemce a která výklad komentuje větami typu: „*To je skvělé!*“, nebo například během představení setkání *zadankai*: „*To bych chtěla vyzkoušet.*“

Poslední část určená pro nové návštěvníky a zájemce o Soka gakkai je komiks s názvem *Tonari no Hikaru-čan* (となりのひかるちゃん) neboli *Sousedka Hikaru*.¹¹⁹ Hlavními postavami jsou Megumi a Hikaru, dvě kamarádky z dětství, které se po deseti letech opět setkávají. Megumi ze začátku působí poměrně povrchním dojmem. Od své kamarádky Hikaru se dozvídá důležité informace o Soka gakkai, dějinách a duchovní praxi tohoto hnutí. Postupně se stále více zapojuje do aktivit hnutí, až v posledním dílu se k hnutí připojí i celá její rodina a život Megumi je spokojenější a vyrovnanější. Komiks má 27 krátkých dílů, barevně jsou v nich zvýrazněny informace týkající se hnutí. Přestože jsou hrdinkami komiksu dvě mladé dívky, komiks není určen výhradně mládeži.

Sekce „O Soka gakkai“ je hned po sekci určené pro členy hnutí nejrozsáhlejší. Obsahuje stejné údaje, jaké lze nalézt v sekci pro nové zájemce, některá témata jsou více rozvedena, například informace o mnichu Ničirenovi a prvních třech prezidentech hnutí. Detailně je představena struktura hnutí, u jednotlivých funkcí a orgánů je také vysvětlena jejich hlavní činnost. Činnost v průběhu roku se pak dělí do tří kategorií – téma roku,¹²⁰ akce spojené s mírovou, kulturní a vzdělávací aktivitou a nakonec důležitá administrativní setkání hnutí. Na tomto místě lze také nalézt seznam a kontakty jednotlivých náboženských skupin Soka gakkai v Japonsku. Poslední část se týká vstupu do hnutí. Zájemce o vstup do Soka gakkai musí začít pravidelně ráno a večer

---

118 U novin je dostatečně zdůrazněno, že šíření tohoto periodika je velmi prospěšná činnost.

119 *Hikaru* (光る) v japonštině znamená zářit, svítit, třpytit se.

120 Každý rok hnutí vyhláší téma roku. Letošním tématem je Rok nové éry světového *kósen rufu*, které má hnutí připravit na oslavy 90. let existence v roce 2020.

praktikovat *gongjó* a *daimoku*, alespoň tři měsíce odebírat noviny hnutí *Seikjó šinbun* a pravidelně se účastnit setkání.¹²¹ Poté, co tyto podmínky splní, sepíše svou vůli stát se členem Sóka gakkai a na základě tohoto dokumentu je přijat jako právoplatný člen hnutí.¹²²

4.1.2 SGI – oficiální internetové stránky¹²³

Z oficiálních internetových stránek Soka Gakkai International je patrné, že kromě poskytování informací svým členům, je hlavním cílem stránek oslovování nových následovníků a těch, kteří se s hnutím setkali poprvé. Stránky obsahují velké množství osobních příběhů vyznavačů z celého světa, každý zájemce si může prostudovat brožurku SGI a na stránkách jsou také odpovědi na nejčastější otázky o hnutí (FAQ). Velmi snadné je také nalézt nejbližší skupinu Sóka gakkai s odkazy na kontakty a jejich internetové stránky.¹²⁴

V krátkém úvodu se hnutí představuje jako buddhistická skupina následující učení mnicha Ničirena, který svou nauku založil na Lotosové sútře. Zmíněna je také buddhovská podstata všech bytostí, která je pravým a neomezeným potenciálem lidí. Zdůrazňováno je, že následovníci zapojují buddhistická učení do svých každodenních životů. Tento přístup je označován termínem angažovaný buddhismus. Skrze vlastní transformaci označovanou jako lidská revoluce, Sóka gakkai přispívá k blahu společnosti. Na závěr krátkého článku jsou představeny esenciální aktivity hnutí, kterými jsou hlásání světového míru, kultury a vzdělávání.¹²⁵

Všechna tato témata se objevují i v brožurce, kde jsou detailněji rozvedena. Odkazy k buddhistické tradici podtrhují citáty Buddha Šákjamuniho a Ničirena, které text doprovází. V brožurce Soka Gakkai International zdůrazňuje svoji humanitární a humanistickou činnost. Hnutí se zaměřuje hlavně na mír a odzbrojení¹²⁶ a na udržitelný

---

121 Na stránkách je uvedeno, že se zájemce o vstup musí zúčastnit alespoň dvou setkání.

122 Pokud zájemce žije v domácnosti s rodinou, je důležité jim vysvětlit situaci a poprosit je o pochopení. Pokud je zájemce ještě nezletilý, musí s jeho vstupem do hnutí souhlasit jeho zákonní zástupci, kteří za něj podepíší i prohlášení.

123 Tato podkapitola je analýzou oficiálních stránek Soka Gakkai International. <http://www.sgi.org> [cit. 26. 12. 2013].

124 Jaká témata jsou v hnutí velmi častá, dokládá hlavní panel na oficiálních stránkách Soka Gakkai International. Po jeho otevření se hned třikrát objevují pojmy mír a odzbrojení, udržitelný rozvoj a lidská práva. Dvakrát se potom objevují humanitární činnost, mezináboženský dialog, kultura a vzdělávání.

125 Více viz 2.2 Učení Sóka gakkai.

126 Prvořadě se jedná o atomové zbraně.

rozvoj a lidská práva. Tuto činnost pak hnutí zaštiťuje svojí spoluprací s Organizací spojených národů. Svoji otevřenost Soka Gakkai International dokládá mnohými mezináboženskými dialogy a projekty, kterých se v minulosti zúčastnila. Mezinárodní organizace se prezentuje jako světové hnutí, které se aktivně zapojuje do dialogů a projektů týkajících se budoucího vývoje společnosti. Tento přístup také potvrzuje fakt, že v brožurce se několikrát objevuje představa globálního občanství a mezikulturní výměny.

Pro nové zájemce je připravena sekce „Úvodní materiály“, kde lze nalézt krátké dějiny buddhismu a Soka gakkai, následuje vysvětlení praxe *daimoku* a *gongjó* doplněná krátkými videi. V úvodu prvního videa je představeno buddhovství jako nejvyšší stav, kterého se členové Soka gakkai snaží dosáhnout. Buddhovství se projevuje moudrostí, soucitem a odvahou. Zajímavá je část, kde je vysvětlen význam *daimoku*. Ve videu tento význam vysvětlují frází „*Zasvěcuji svůj život úžasnému zákonu příčiny a následku*.“. Následuje vysvětlení jednotlivých znaků, kdy například u slova *rengé* (蓮華), lotos, není uvedena souvislost s Lotosovou sůtrou, ale představen je lotosový květ jako symbol simultánnosti příčiny a následku, neboť lotos zároveň kvete a dává semena. Další dvě videa představují správnou výslovnost a rytmizaci *daimoku* a *gongjó*.

Následuje vysvětlení základních buddhistických konceptů, mezi které patří například moudrost a soucit, ale jsou zde zařazeny také koncepty, které jsou specifické pro Soka gakkai, jako například proměna lidstva, vytváření hodnot a propojenost všech jevů.¹²⁷ Ve stejné sekci lze nalézt také články o podstatě dobra a zla, či vztahu víry a rozumu, což jsou témata určená primárně pro nové zájemce. Všechny tyto články jsou převzaty z různých vydání časopisu *SGI Quarterly*, *SGI Čtvrtletně*.¹²⁸ Představa jednoduchosti a srozumitelnosti učení je podpořena videi, na kterých věřící z různých částí světa jednoduchými slovy srozumitelně vysvětlují základní buddhistická učení.

V další části jsou studijní materiály, mezi něž patří především díla Ničirena a doporučená četba od oficiálních autorů Soka gakkai. Spisy Ničirena jsou přehledně

---

127 Tento princip nalezneme u mnoha japonských nových náboženských hnutí. Více viz 1.3 Charakteristika.

128 Vydání časopisu je přístupné ke stažení na adrese: <http://www.sgiquarterly.org/feature2014apr-1.html> [cit. 27. 4. 2014].

k dispozici i v anglickém překladu na speciálních stránkách.¹²⁹

Mezi další propagační materiály patří brožurka *The Winning Life*, v češtině *Vítězný život*, z produkce SGI USA. Hned v úvodním odstavci se můžeme dočíst, že každá lidská bytost má schopnost dosáhnout vítězného života, který se projevuje například hodnotnými vztahy, pevným zdravím, prosperitou a schopností překonat osobní problémy. Aby člověk dosáhl plného rozvoje svého potenciálu, musí projít lidskou revolucí. Podle brožurky jen takto člověk dosáhne neochvějného štěstí a absolutní svobody. Tyto kvality se pak v běžném životě projeví například zlepšením situace v práci. Člověka je neoddělitelnou součástí svého okolí, skrze kultivaci vlastní osobnosti tak příznivě ovlivňuje svoji rodinu, přátele i ostatní lidi okolo sebe. V další kapitole se objevuje tvrzení, že učení Soka gakkai je pravdivé, protože činí své následovníky šťastnými. V této brožurce je v souvislosti s *daimoku* poprvé v propagačních materiálech zmíněno, že se vlastně jedná o invokaci japonského názvu Lotosové sútry. V následujících částech jsou vysvětleny základy duchovní praxe, základní buddhistické koncepty a dějiny buddhismu a Soka gakkai.¹³⁰ Dále následuje již zmíněná propagační brožurka *The Winning Life* a charta Soka Gakkai International. Přiložen je i letáček o Ikedovi Daisakuovi se základními údaji o jeho životě a aktivitách, který dokládá jeho význam a výsadní postavení v mezinárodním hnutí.

Poslední částí jsou audio a video materiály. Zájemci si mohou poslechnout *daimoku* a *gongjó*, nebo shlédnout propagační film *Our shared humanity* neboli *Naše sdílené lidství*. V úvodní části se krátký film z produkce SGI USA věnuje sdílenému lidství vlastnímu celé populaci a jedinečnosti každého člověka, ještě důležitější je ovšem sdělení, že lidský život je naplněný utrpením. Jediným řešením je právě buddhismus, který, v podání členů Soka gakkai, je zakořeněný v realitě každodenního života. Následuje krátké představení života a učení Buddhy Šákjamuniho a mnicha Ničirena. Dále je stručně představena historie hnutí. U mezinárodní organizace je kladen důraz na samostatnost a svobodu jednotlivých národních skupin, což umožňuje vyjádření kulturní jedinečnosti jednotlivých národností. Představena je také duchovní praxe a několik svědectví členů. Hlavním poselstvím tohoto filmu je sdělení, že cílem Soka gakkai je trvalé štěstí všech jejích členů, potažmo celého světa, protože Soka

---

129 <http://www.nichirenlibrary.org/en/wnd-1/toc/> [cit. 27. 4. 2014].

130 Blíže viz kapitola 2.2 Učení Soka gakkai.

gakkai se snaží aktivně přispívat lidské společnosti hlavně v oblasti odzbrojení, udržitelného rozvoje a lidských práv. Ve filmu se Soka gakkai zaštiťuje svou spoluprací s Organizací spojených národů, na důvěryhodnosti má organizaci dodat také projev emeritního profesora religionistiky Howarda Huntera.

Jaká témata jsou v hnutí velmi častá, dokládá hlavní panel na oficiálních stránkách Soka Gakkai International. Po jeho otevření se hned třikrát objevují pojmy mír a odzbrojení, udržitelný rozvoj a lidská práva. Dvakrát se potom objevují humanitární činnost, mezináboženský dialog, kultura a vzdělávání.

4.1.3 SGI Česká republika – oficiální internetové stránky¹³¹

SGI Česká republika představuje své učení jako dynamickou filozofii, která je propojená s každodenním životem věřících. Následování této nauky vede k vnitřní proměně označované jako lidská revoluce. Individuální proměna má příznivý vliv na společnost, protože přímo napomáhá budování tolerantní společnosti. Dále je stručně představeno Ničirenovo učení o buddhovské podstatě všech bytostí.¹³²

V sekci „Co děláme“ je Soka Gakkai International představena jako hnutí bojující za kulturu, mír a častější dialog mezi lidmi. Dále je hnutí prezentováno jako organizace spolupracující s Organizací spojených národů; následuje výčet aktivit v mnoha výborech a organizacích spadajících pod OSN. I zde jsou zdůrazněny snahy této organizace o odzbrojení a nastolení míru, boj za lidská práva a prosazování udržitelného rozvoje. Nejdůležitější rozměr sociální činnosti ale spočívá v individuální aktivitě jednotlivých členů, která má příznivý vliv i na jejich nejbližší okolí.

Ostatní části stránek české organizace se překrývají s oficiálními stránkami Soka Gakkai International, je zde tedy krátce představena historie, duchovní praxe a učení hnutí, nechybí ani vysvětlení základních pojmů. Ve srovnání s anglickými stránkami je na české verzi mnohem méně informací o aktivitách hnutí, také obsahuje méně informací o učení hnutí. Zájemce zde nenalezne ani tolik studijních materiálů. Na stránkách nejsou explicitní odkazy ani na žádné propagační materiály hnutí, jsou zde

---

131 Následující podkapitola je analýzou oficiálních internetových stránek české frakce Soka Gakkai International. <http://www.sokagakkai.cz/> [cit. 28. 4. 2014].

132 Není bez zajímavosti, že o Soka Gakkai International se hovoří ve 3. osobě jednotného čísla, což v čitateli může budít dojem, že se SGI Česká republika se do této činnosti sama nezahrnuje, dokonce možná, že se od ní určitým způsobem distancuje.

pouze odkazy na oficiální stránky hnutí a e-mailová adresa na českou skupinu. Obecně lze tedy říct, že stránky SGI Česká republika se na šíření učení zaměřují velmi málo.

4.1.4 YouTube kanál Soka Gakkai International (SGI)¹³³

Soka Gakkai International zřídilo oficiální kanál na YouTube v květnu 2011.¹³⁴ Na fotografii jezera s lotosovým květem v záhlaví kanálu stojí: „*Angažovaný buddhismus pro měnící se svět.*“¹³⁵ Kromě odkazu na oficiální internetové stránky mezinárodní organizace se hnutí prezentuje jako sociálně angažované buddhistické hnutí, jehož hlavní duchovní praxí je invokace názvu Lotosové sútry v japonštině. Členové hnutí se snaží skrze vnitřní přeměnu naplnit svůj potencionál a prospět tak sobě i celé společnosti. Toto je pak podpořeno výrokem prezidenta hnutí Ikedy Daisakua. Na závěr je představena činnost jednotlivých národních organizací zaměřující se na podporu míru, kultury, vzdělávání, lidských práv a udržitelnosti rozvoje. Mezi doporučené kanály patří kanály dvou národních organizací, konkrétně indické a americké, kanál vysoké školy Sóka a dvou projektů hnutí, jmenovitě *Seeds of Hope*,¹³⁶ tedy *Semena naděje* a *Senzatomica*, což je italská slovní hříčka, která se dá přeložit jako *Bezatomové*.¹³⁷

Na kanálu jsou videa hnutí rozřazena do několika kategorií. Jsou jimi: Videá z jiných zdrojů, Přeživší z Hirošimy a Nagasaki, Příběhy členů SGI, Buddhistická praxe pro začátečníky, Studijní materiály o lidských právech, Vysvětlení buddhistických konceptů, Buddhistické hnutí SGI, Aktivity SGI ve světě, Studijní materiály o míru a nakonec Studijní materiály o prostředí. Zvláštní skupina je vyčleněna nejvýznamnější videím. V této skupině nalezneme různá videa z ostatních kategorií, ať už svědectví členů, vysvětlení základních konceptů, ale také video vysvětlující praxi *daimoku* a přednášku o buddhismu a Sóka gakkai, která se konala na Harvardské univerzitě. Nechybí ani video o projektech a kulturních akcích hnutí.

Soka Gakkai International má na svém profilu 83 videí, ale tento počet není přesný, protože v některých případech jsou z delších videí sestříhány kratší klipy.¹³⁸

133 YouTube kanál Soka Gakkai International je dohledatelný na adrese: <https://www.youtube.com/user/SGIVideosOnline> [cit. 28. 4. 2014].

134 Oficiální kanál má zřízený také politická strana New Komeito, ale jelikož ten není pro šíření učení Sóka gakkai relevantní, nebudu se mu zde věnovat.

135 V anglickém originále: „*Engaged Buddhism for Changing World*“.

136 Tento projekt se zabývá zlepšením situace dětí, rodin a potažmo celých komunit na Středním Východě. Více viz seedsofhope.org [cit. 29. 4. 2014].

137 Projekt italské organizace Soka Gakkai International, který se zaměřuje na zákaz atomových zbraní. Oficiální stránky projektu: www.seznatomica.it [cit. 29. 4. 2014].

138 Toto je příklad videa *A Path to Dignity: The Power of Human Rights Education*, které je jednou

Navíc tím, že některá videa jsou zařazena do více seznamů, lze nabýt dojem, že hnutí uveřejnilo opravdu velký počet videí. Videa můžeme rozdělit do dvou velkých skupin. První tvoří videa pojednávající o učení a Sóna gakkai obecně, druhou potom videa týkající se projektů a hlavních hodnot hnutí. Pro druhou skupinu je charakteristické, že představuje filozofii a aktivity hnutí, ale primárně se Sóna gakkai netýká, v některých případech ani hnutí ve videu není zmíněno.

V první skupině je nejpočetnějším seznamem Vysvětlení buddhistických konceptů s devatenácti videi, ve kterých vystupují členové Sóna gakkai z celého světa, následuje seznam představující Aktivity SGI ve světě se sedmnácti videi. Dalším důležitým tématem jsou osobní svědectví členů hnutí a vlivu jejich duchovní praxe na jejich život. Také sem patří seznamy videí nazvané Buddhistické hnutí SGI a Buddhistická praxe pro začátečníky. Tato skupina, jak je z výčtu patrné, je přímou formou propagace hnutí. V propagačních videích je často zmiňováno, že Sóna gakkai je hnutím angažovaného buddhismu a že se její členové aktivně zapojují do prospěšné činnosti. Zároveň jsou jako hlavní hodnoty hnutí představeny mír, kultura a vzdělání. Druhá skupina pak představuje konkrétní projevy filozofie a učení hnutí, proto je i tato skupina důležitým doplněním přímé formy propagace. U YouTube kanálu do této skupiny patří seznamy Přeživší z Hirošimy a Nagasaki s jedenácti videi, Studijní materiály o prostředí s osmi videi, Studijní materiály o míru se šesti videi a Studijní materiály o lidských právech.

4.1.5 Facebookový profil Soka Gakkai International¹³⁹

Facebookový profil Soka Gakkai International byl vytvořen v roce 2012, a od té doby je velice aktivně spravován.¹⁴⁰ Zajímavé je, že Soka Gakkai International je zaregistrována jako Komunita, nikoliv jako Církev/Náboženská organizace. Sekce Informace je zcela totožná s Informacemi uvedenými na oficiálním kanálu hnutí na YouTube (viz výše). Profil hnutí jinak z velké části kopíruje strukturu oficiálních internetových stránek (nejčastější otázky, videa, odkazy), proto se zaměřím spíše na

---

nahráno ve své dlouhé verzi, ale zároveň je možné samostatně shlédnout jednu ze tří částí tohoto filmu. Nejčastěji se ale jedná o různé části propagačního filmu *Our shared humanity* (viz výše).
139 Následující odstavce vychází z analýzy oficiálního facebookového profilu Soka Gakkai International. <https://www.facebook.com/sgi.info?fref=ts> [cit. 29. 4. 2014].

140 K 30. 4. 2014 tento profil sledovalo 80 671 uživatelů. Japonská organizace ani česká organizace Sóna gakkai vlastní facebookový profil nemají.

publikované příspěvky.

Za první čtyři měsíce roku 2014 bylo na facebookovém profilu zveřejněno 87 příspěvků. Převážně se jedná o krátké příspěvky, nejčastěji o odkazy na internetové stránky hnutí. Nejčastějšími příspěvky jsou videa se svědectvími členů hnutí, jak Soka gakkai ovlivnilo jejich život, nebo také s vysvětlením konceptů a učení hnutí. Takovýchto videí bylo přidáno šestnáct. Druhou, jen o něco menší, skupinou byly příspěvky s citáty a úryvky děl, nejčastěji se jednalo o díla Ničirena či Ikedy Daisakua. Pro obě tyto tematické skupiny platí, že nejsou výhradně propagační, ale je zřejmé, že oslovení nových zájemců je jejich hlavní účel. Třináct příspěvků pak bylo věnováno kulturním akcím a přednáškám pořádaných hnutím. Kromě těchto témat se objevovala i další. Na profilu nalezneme například informace týkající se mírových a humanitárních aktivit hnutí. Poměrně velkou skupinu tvořily upoutávky na časopis *SGI Quartely* a informace o setkáních národních organizací nebo vedení hnutí. Malý prostor byl věnován také otázkám lidských práv, udržitelného rozvoje, mezináboženského dialogu a duchovním aktivitám hnutí.

Dosahu a ohlas těchto příspěvků nelze exaktně zjistit, ale určitou představu lze získat z průměrného počtu „*To se mi líbí*“ a sdílení těchto příspěvků. Z údajů platných k 30. 4. 2014 měly příspěvky za rok 2014 průměrný počet 2159 „*To se mi líbí*“ a 296 sdílení.

Jistou výpovědní hodnotu mají také stránky, které organizace skrze svůj profil veřejně podporuje. Většinu z nich tvoří jednotlivé profily národních organizací Soka Gakkai International. Dále sem patří IPS New Agency, Mezinárodní kampaň za zrušení atomových zbraní (ICAN) a na závěr stránka s citáty Ikedy Daisakua nesoucí název Slova moudrosti, v originále *Words of Wisdom*.

Je zřejmé, že facebookový profil hnutí je primárně určen k propagaci, nikoliv k informovanosti členů o aktivitách hnutí, i když i tento rozměr je na profilu patrný. Obecně lze říct, že facebookový profil především přebírá propagační materiály z oficiálních stránek hnutí a z YouTube kanálu Soka Gakkai International. -Všechny uvedené propagační kanály jsou však poměrně výrazně propojeny.

4.2 Tenrikjó

4.2.1 Tenrikjó – oficiální internetové stránky

Po zadání adresy internetových stránek hnutí¹⁴¹ vyjede rozcestník, který směřuje jednotlivé návštěvníky k informacím, které hledají. První možností je „Pro prvně příchozí“ s podtitulem „Návrat do domova lidstva“, následuje „Pro lidi s vírou“, s dodatkem „Studovat a kráčet společně po cestě“. Poslední možností je „Číst, sledovat, poslouchat“, s dodatkem „Hledání dokumentů a médií“.

Já se nyní zaměřím na stránku určenou pro nové zájemce o hnutí. Prvním, co návštěvník pod prezentací obrázků uvidí, je nápis: „*Pro lidi, kteří se poprvé setkali s Tenrikjó. Tyto stránky vám představí víru Tenrikjó a posvátnou zemi Ojasato.*“¹⁴²

První záložka návštěvníkům představuje rodiště lidstva, Džibu.¹⁴³ Kromě toho, že je město popsáno jako místo stvoření lidského rodu, také je popisováno krásné okolí a historie města. Zároveň se zde dozvídáme, že na tomto místě bylo na konci období Edo založeno Tenrikjó, když se Nakajamě Miki zjevilo Božstvo Tenri ó no mikoto. Právě na tomto místě v současnosti stojí hlavní svatyně hnutí. Nakajama Miki je představena jako model dobrého života, který následovníkům přinese očištění duše a radostný život. Život Miki je zde poměrně podrobně popsán a zdůrazněna je trvalá přítomnost Miki v tomto světě i po její smrti. Na závěr je zde zmíněno, že Tenrikjó není pouze japonským náboženstvím, ale že je rozšířené i za hranicemi Japonska.

Následuje „Návrat do místa stvoření“. Tato část detailně popisuje hlavní svatyni a její historii. Hlavní svatyně Tenrikjó je vždy otevřena návštěvníkům, nezavírá se ani noc. Na stránkách jsou uvedeny také časy, kdy se konají ranní a večerní obřady. Protože ideálně by měly být prováděny za rozbřesku a za setmění, tyto časy se každých 14 dní mění. Nechybí zde ani instrukce pro ty, kteří do svatyně přijdou poprvé. Nejen, že na stránkách naleznou pokyny k tomu, jak provádět uctívání, ale dokonce je v hlavní svatyni vždy přítomen někdo, kdo je tam bezplatně provede, poskytne jim informace a

---

141 Následující podkapitola vychází z analýzy těchto stránek: www.tenrikyo.or.jp [cit. 28. 4. 2014].

142 V originálním znění: はじめて天理教にふれる方へ。このホームページでは、天理教の信仰と聖地「親里（おやさと）」についてご紹介します。

143 Na jiném místě stránek je uvedeno, že Božstvo Rodič si přeje, aby toto místo bylo nazýváno Ojasato.

zodpoví jejich otázky. V této části nalezneme také data a krátká vysvětlení jednotlivých obřadů, které se v hlavní svatyni během roku pořádají. Často je zdůrazňováno, že obřadů se může účastnit kdokoliv, většina prostorů je bezbariérová. Kromě hlavní svatyně jsou představeny i ostatní budovy areálu a jejich využití.

Další záložka je určena pro ty, kteří se snaží zjistit, jak se na místo nejsnáze dostat. A to jak do města Tenri, tak přímo ke svatyni. Uvedeny jsou trasy pro všechny dopravní prostředky a dokonce jsou ke stažení i přehledné mapy. Navíc každý zájemce získá základní informace o dostupných službách ve městě, jako jsou parkovací místa, nákupní centra, knihkupectví a mnoho dalších, návštěvníkům užitečných informací a odkazů.

Jedna záložka je věnována také umění, konkrétně malbě převislé sakury Nišizona Izumiho a eseji Katajamy Kjóičiho o procházce v okolí města Tenri, která je doplněná fotografiemi Kohiry Naonoriho. Na toto přímo navazuje záložka označená jako „Fotogalerie“, kde si lze prohlédnout fotografie přírody a města Tenri a některé si lze dokonce stáhnout a nastavit jako tapety na počítači či telefonu.¹⁴⁴

Pokud tato stránka nenaplní návštěvníkovu zvědavost a očekávání, může se skrze ikonku v levém horním rohu „Detailnější informace o víře“ dostat na stránky určené pro vyznavače Tenrikjó. Tam pod záložkou „Shrnutí“ nalezne základní údaje o Božstvu Tenrim, zakladatelce Nakajamě Miki a místu Džiba. U Tenriho je zdůrazňována jeho role jakožto rodiče všech lidí, u Miki zase to, že i přes náročné podmínky dokázala být vždy laskavá a milosrdná, čímž dala dokonalý příklad radostného života všem svým následovníkům.

Záložka „Učení“ je velmi obsáhlá a obsahuje všechny důležité koncepty jako například *hinokišin*, radostný život, *kagura zutome* a tak dále.¹⁴⁵ Každé z těchto učení doprovází výstižný krátký článek převzatý z knihy *Jóboku handobukku*. V této sekci také zájemce nalezne rozličné kurzy pořádané hnutím, jako například uvedení do učení Tenrikjó, přednášky *besseki*, tříměsíční kurz *šujóka* a další. I na tomto místě je opakovaně zdůrazňováno, že účastnit se těchto akcí mohou všichni bez rozdílu věku¹⁴⁶, pohlaví, finanční či životní situace.

---

144 Nechybí ani podrobný návod, jak to udělat.

145 Více viz 3.4 Učení hnutí.

146 Tedy starší 17 let.

Aktivity hnutí jsou rozdělené do dvou skupin. První je označena jako sociální pomoc a záchrana, do druhé skupiny patří kulturní aktivity. Do první skupiny patří hlavně činnost Sboru pro pomoc při katastrofách *hinokišin*. Tento sbor pod Tenrikjó funguje již dlouho, nejstarší jeho doložený zásah je z roku 1891 při zemětřesení. V současnosti takovýto sbor funguje v každé diecézi, pravidelně se účastní výcviku, aby pak v případě potřeby byl schopný zasáhnout. Kromě toho se Tenrikjó účastní mnoha sociálních aktivit. Od provozování sanatoria, podpory zrakově a sluchově postižených, po rozličné programy pro děti a seniory. Avšak Tenrikjó tyto své aktivity neomezuje pouze na Japonsko, ale ve spolupráci s dalšími organizacemi se snaží zlepšit situaci i jinde ve světě, hlavně v Africe. Kulturní činnost hnutí pak vychází především ze studia lidových písní, které jsou úzce propojeny i s obřady Tenrikjó¹⁴⁷ a s představou, že studiem této hudby následovník může prohloubit svou víru. Byl tedy založen sbor, který se zabýval právě reprodukcí těchto skladeb, ale postupně se činnost sboru rozrostla a v současnosti již čítá několik sekcí.¹⁴⁸

I na těchto stránkách jsou sekce věnované akcím hnutí a způsobu dopravy do města. Kromě těchto informací na stránce lze nalézt odkazy na vysílání rádia Čas Tenrikjó, odkaz na živou kameru před Džibou, aktuality a různé materiály určené pro následovníky.

Zajímavý je vizuální rozdíl mezi oběma stránkami. Zatímco stránka určená pro nováčky je na první pohled velmi přehledná a doplněná velkým počtem fotografií, stránka určená pro vyznavače učení obsahuje mnohem více textu a téměř žádné obrázky.

4.2.2 Tenrikjó – oficiální internetové stránky – anglická verze¹⁴⁹

Přestože Tenrikjó nemá žádné oficiální stránky pro zahraniční organizaci, jakmile je jazykem zvolena angličtina, ukáží se nové stránky, nikoliv pouze překlad japonských stránek, jak by se dalo očekávat. Z tohoto důvodu se jim zde budu věnovat.

Po otevření stránky návštěvníkovi nejdříve padnou oči na úvodní panel, na kterém stojí: „*Vděčnost, střídmost, vzájemná pomoc – klíč k radostnému životu.*“¹⁵⁰ Na

---

147 Více viz 3.4 Učení hnutí.

148 Více viz <http://onken.tenrikyo.or.jp/>[cit. 30. 4. 2014].

149 Následující text odkazuje k anglické verzi oficiálních stránek Tenrikjó:

<http://www.tenrikyo.or.jp/eng/>[cit. 30. 4. 2014].

150 V anglickém originále: *Gratitude, moderation, mutualhelp: thekey tothejyouslife.*

úvodní stránce jsou dále k vidění aktuality z dění hnutí¹⁵¹, ale já se nyní zaměřím na sekci „Informace“. Kromě dat o konání jednotlivých akcí jsou představeny základní informace o Tenrikjó. Božstvo Tenri stvořilo lidstvo, aby žilo radostným životem, ale kvůli špatnému pochopení podstaty života místo toho trpí nemocemi. Opětovně je zde zdůrazňovaná role Tenriho jako rodiče lidstva. Kromě základů učení je zde i zmínka o rozšíření Tenrikjó za hranice Japonska a snaze hnutí docílit světového míru. Na závěr jsou zmíněny také sociální aktivity hnutí.

Samostatná část je věnována také vysvětlení klíčových pojmů užívaných výhradně v kontextu Tenrikjó. Tyto pojmy jsou zpracovány jako obsáhlá hesla, a i tomu, kdo do té doby neměl o učení hnutí velké znalosti, budou srozumitelná a získá díky nim dobrou představu o učení hnutí. Vše je ještě na závěr shrnuto v krátkém přehledu učení. Opět je zde zdůrazněno rodičovství Tenriho a možnost, že každý je schopný v současnosti zakoušet radostný život. Pro rozšíření znalostí je nabízen Základní kurz Tenrikjó,¹⁵² který trvá 90 minut. Ve městě Tenri se odehrává každý den v japonštině, ale příležitostně bývá vyučován v dalších 11 jazycích. Tento kurz se skládá ze dvou přednášek a dvou krátkých videí. První video se týká cesty k radostnému životu, následující video pak pojednává o radosti z víry. Obsahem přednášek je pak představit učení, které praví, že naše těla nám Božstvo pouze propůjčilo, ale i tak stále patří Tenrimu. Téma druhé přednášky pak zní Božstvo rodič, Ojasama a Džiba.

Stejně jako na japonských stránkách je poměrně velký prostor věnován způsobu, jak se do města Tenri dostat. Pro tuto práci je ale důležitější další záložka, která představuje misijní centra, která jsou v současnosti k nalezení na všech kontinentech. Poslední část anglických stránek poskytuje základní kontaktní informace na zahraniční oddělení Tenrikjó.

Jedním z odkazů, které jsou na stránkách návštěvníkovi nabízeny, je „Tenrikjó online“. Po jeho otevření se čtenář dostane na stránku plnou aktualit a materiálů určených pro vyznavače Tenrikjó. Tato stránka je pravidelně spravována, a oproti výchozí stránce působí živým dojmem. O tom nakonec svědčí i fakt, že ke dni 30. dubna 2014 byl nejnovější příspěvek pouze dva dny starý. Jelikož se ale již na první pohled jedná o stránky určené následovníkům učení Tenrikjó, nebudu se jimi zde

---

151 Ovšem nejnovější aktualita je z prosince 2013.

152 Na rozdíl od ostatních kurzů hnutí je tento přístupný již od 15 let.

podrobněji zabývat.

Ve srovnání s japonskými stránkami je anglická verze stručnější a není na nich tolik informací určených pro nové návštěvníky. Avšak diecéze hnutí v zahraničí mají většinou svoje vlastní internetové stránky.¹⁵³

4.2.3 YouTube – kanál DOYUSHAVIDEO¹⁵⁴

V současnosti nemá Tenrikjó na YouTube vlastní kanál a přestože někteří členové hnutí přidávají videa týkající se hnutí, není možné je považovat za oficiální sebe prezentaci hnutí. Stejně tak i po zadání názvu hnutí do vyhledavače vyjede poměrně velký počet videí, avšak vzhledem k tomu, že u naprosté většiny těchto videí nejsou známy potřebné informace, jsou pro tuto analýzu irelevantní. Zvláštní případ je kanál *Tenrikyo–topic*¹⁵⁵, který obsahuje celkem více než 200 videí. Avšak v informacích u tohoto kanálu je uvedeno, že byl vygenerován automaticky systémem vyhledávání. To znamená, že shromažďuje videa týkající se Tenrikjó, aby tak usnadnil svým uživatelům vyhledávání.¹⁵⁶

Avšak existuje kanál divize Tenrikjó, které má na starosti média¹⁵⁷ a PR hnutí. Jedná se o tu divizi hnutí, která připravuje sekci oficiálních internetových stránek s názvem „Číst, sledovat, poslouchat: Hledání dokumentů a médií“.¹⁵⁸ Kanál nese název DOYUSHAVIDEO, byl založen v červnu roku 2010 a je celý v japonštině. K 30. 4. 2014 obsahoval 429 videí, rozřazených podle obsahu do velkého počtu seznamů. Velkou skupinu tvoří seznamy zaměřené na výuku hry na tradiční japonské nástroje typické pro *gagaku*. Jedná se celkem o sedm seznamů s celkovým počtem 52 videí. Na ty navazují další videa představující *gagaku*. Ovšem největší skupinu tvoří video zprávy o aktivitách hnutí, kde je celkem 127 videí. Překvapivě velká, 67 videí, je skupina krátkých klipů zachycující město Tenri v průběhu celého roku. Zvláštní rozsáhlá sekce

---

153 Příkladem může být Tenrikjó Amerika a Kanada, které má internetové stránky poměrně rozsáhlé. Viz www.tenrikyo.com[cit. 30. 4. 2014].

154 <https://www.youtube.com/user/DOYUSHAVIDEO>[cit. 1. 5. 2014].

155 <https://www.youtube.com/channel/UCPSKxz0Y3Ire5EAbZqDd68g/featured>[cit. 1. 5. 2014]. Nicméně existence tohoto kanálu dokazuje, že téma Tenrikjó je poměrně často vyhledáváno.

156 Stejná situace se opakuje i u Facebooku.

157 Tato divize spravuje rádio, televizní vysílání, ale zároveň má na starosti vydávání periodik a publikací hnutí.

158 <http://doyusha.jp/doyu/top/>[cit. 30. 4. 2014]. Obsah těchto dvou informačních kanálů se tedy částečně překrývá.

také představuje muzeum a jeho obsah, což pokrývá celkově 84 videí. Představeny jsou také různé akce a zařízení, které jsou určeny pro děti a jejich vyžití, avšak zdůrazněna je také výchova dětí k *hinokišin*, a to například tím, že děti jsou vedeny k pomoci při úklidu svatyně a okolních prostor. Součástí je také seriál *Haró! Honwakamura* (八口一! ほんわか村)¹⁵⁹ o skupině zvířecích kamarádů, kteří se společně učí radostnému životu¹⁶⁰ a také úctě k Božstvu, kterému mají být vděčné za jeho dary. Jedná se tedy o výchovný pořad s náboženským obsahem. Tento důraz na děti naznačuje, že právě děti následovníků jsou skupina, na kterou se hnutí nejvíce zaměřuje.

Na tomto kanálu nejsou žádná videa, která by byla možná označit jako primárně propagační. Samozřejmě jistý propagační vliv by bylo možné tušit i o videích pojednávajících o kulturních akcích a o novinkách v hnutí obecně, ale také vzhledem k názvům jednotlivých videí a celkového dělení kanálu je nepravděpodobné, že by videa byla nahrávána s takovouto motivací. Vzhledem k tomu, že Doyusha video se podle vlastních stránek má zaměřovat i na vztahy s veřejností, je tato absence propagačních materiálů překvapivá.

4.2.4 Facebookový profil - Tenrikjó Dojuša (天理教道友社).¹⁶¹

Na Facebooku se opakuje situace podobná, jak je výše popsána u YouTube. Kromě vygenerovaných stránek s obsahem z Wikipedie, bylo založeno několik stránek s názvem Tenrikjó, které ale zpravidla nebyly vůbec spravovány a není na nich jediný příspěvek. Dále existují dvě skupiny, které mají ve svém názvu Tenrikjó. První je uzavřená skupina určená výhradně pro portugalské vyznavače hnutí. Druhá skupina nese název Tenrikyo Resource¹⁶² a podle popisu je jejím cílem informovat o aktuálních událostech souvisejících s Tenrikjó jak následovníky hnutí, tak také nové zájemce. Avšak protože za celý rok 2014 přibylo ve skupině pouze osm příspěvků, do své analýzy tuto skupinu nezahrnu.

Stejně jako tomu bylo u YouTube, jediným aktivním profilem, který prokazatelně odráží politiku hnutí, je profil Tenrikjó Dojuša. Ten je navíc zaregistrovaný

159 *Honwaka* by se dalo přeložit jako teplý, pohodlný.

160 Například tím, že se mají pořad usmívat a mít radost i ze začátku nového školního roku.

161 <https://www.facebook.com/doyusha> [cit. 25. 4. 2014]. Avšak tento profil není příliš sledovaný, k 30. 4. 2014 měl 1906 fanoušků (vznikl v prosinci 2012).

162 Existuje i blog se stejným názvem a zaměřením. <http://tenrikyo-resource.com/> [cit. 25. 4. 2014].

jako Církev/Náboženská organizace, což je důležité hlavně z hlediska sebevnímání. Profil neobsahuje žádné další informace, proto přejdu k analýze příspěvků. Od 1. ledna do 30. dubna bylo na stránkách publikováno 66 příspěvků. Naprostá většina z nich byla v japonštině, pouze dva byly v angličtině.¹⁶³ Velká část z příspěvků jsou odkazy ze stránek Dojušy, nejčastěji se jednalo o krátká zpravodajská videa, těch bylo publikováno 19. Dále byly uveřejněny příspěvky týkající se publikací hnutí (10 příspěvků), upoutávky rádia Čas Tenrikjó (6 příspěvků) a novin hnutí (5 příspěvků). Několik příspěvků bylo také věnováno aktivitám studentů univerzity Tenri a sportovním zápasům. Všechny příspěvky ale nebyly jen informativní, objevilo se 7 příspěvků, které zobrazovaly fotografie uveřejněné zároveň i na stránkách hnutí. Pokud se zaměříme na statistické údaje, jeden příspěvek v roce 2014 měl průměrně 120 „*To se mi líbí*“ a byl pětkrát sdílen.¹⁶⁴

Z výše uvedeného výčtu vyplývá, že ani o jednom příspěvku nelze říct, že by byl primárně propagační. Na facebookovém profilu se žádný příspěvek netýkal přímo učení hnutí, podle povahy příspěvků se jednalo spíše o informace pro stávající členy hnutí. Tedy, v případě Tenrikjó nelze tvrdit, že využívá Facebook k propagaci svého náboženství.

4.3 Shrnutí

Z výše uvedeného textu jsou patrné základní propagační témata a strategie obou hnutí, co mají tedy společné a v čem se liší? Přestože obě hnutí kladou poměrně velký důraz na šíření učení hnutí skrze životní svědectví svých stávajících následovníků, Sóna gakkai má, kromě tohoto rozměru šíření učení, poměrně rozvinuté propagační témata a kanály.¹⁶⁵ Na druhou stranu, z výše uvedené analýzy Tenrikjó vzniká dojem, jako by se hnutí opravdu spoléhalo pouze na misijní činnost svých členů a vlastní iniciativu potenciálních zájemců. O tom svědčí také absence jakékoliv snahy o propagaci hnutí na v současnosti zásadních informačních kanálech, jakými je YouTube a sociální síť Facebook.

---

163 To se jednalo o informace týkající se anglické publikace a v obou případech byla kromě anglické verze publikována i japonská.

164 Největší úspěch u čtenářů sklídili sportovní zápasy a informace o aktivitách studentů z univerzity Tenri.

165 Avšak jak bylo uvedeno výše, v SGI Česká republika je osobní svědectví stále převládajícím způsobem propagace.

Dalším společným rysem obou hnutí je propagace příznivého vlivu na společnost. Obě hnutí jako jeden ze svých cílů uvádějí světový mír. Jako další důležité hodnoty Sóka gakkai jsou prezentovány kultura, vzdělání a udržitelný rozvoj. I v případě Tenrikjó je často zmiňována rozličná sociální činnost hnutí a pomoc potřebným.

Historie hnutí je téma, které sice není primárně propagační, avšak ve správném kontextu se jím může lehce stát. Obě hnutí prošla na počátku svých dějin obdobím persekuce a rozličných překážek. Ale právě fakt, že tyto nástrahy bylo hnutí schopné překonat, může být vnímáno jako potvrzení pravosti učení tohoto hnutí. To stejné potom platí pro rozvoj hnutí, zvláště ve světovém měřítku.

U nových náboženských hnutí je velmi častý příslib štěstí v současném životě.¹⁶⁶ Tento prvek je přítomný jako cíl u obou představených náboženství. V Tenrikjó se hovoří přímo o radostném životě (*jokiguraši*), což se stalo také jedním z nejdůležitějších konceptů hnutí. Cíl Sóka gakkai je pak trvalé nepodmíněné štěstí pro všechny bytosti. V obou případech se také nejedná pouze o duchovní štěstí, ale toto je propojeno také se zdravím, úspěchem a bohatstvím. Sóka gakkai pak ve své propagaci tento cíl často používá a jeho účinnost dokládá videi s příběhy členů hnutí.

Mezi tématy, které Sóka gakkai používá ke své sebe prezentaci, tedy potažmo i své propagaci, bývá na prvním místě zmíněn buddhismus. Takzvaný angažovaný buddhismus je pak vymezením vůči tradičnímu chápání buddhismu jako meditativního a pasivního náboženství. Právě naopak, Sóka gakkai se aktivně podílí na životě ve společnosti a skrze svoji činnost se snaží zlepšit aktuální situaci. Následovníkům je pak přislíben život v dokonalé společnosti oplývající harmonií, bohatstvím a vzdělaností. Tento angažovaný buddhismus pak vychází z učení mnicha Ničirena, který prostudoval všechny zachovalé sútry, až našel nejvyšší učení obsažené v Lotosové sútře. Právě prvek nadřazenosti učení hnutí je pro propagaci velmi důležitý a ve studijních materiálech Sóka gakkai je velmi často zmiňován. Dalším, v propagačních materiálech často zmiňovaným, konceptem je buddhovská podstata všech bytostí. Navzdory zdůrazňované individualitě každého člověka, je buddhovská podstata pravou podstatou každého člověka. Stačí vzpomenout na název propagačního filmu SGI USA – *Naš*

---

166 Více viz 1.3 Charakteristika.

sdílené lidství. S tím pak souvisí fakt, že každý člověk, pokud na sobě bude pracovat, uskuteční proměnu člověka a dosáhne tak šťastného a naplněného života. Tato učení mají společné to, že vždy částečně vycházejí z tradice, avšak prošly nějakou aktualizací. To znamená, že zatímco pojem buddhismus odkazuje k již dlouho etablovanému náboženství, nově je k němu přidán prvek angažovanosti. Ten samý princip je možné nalézt na několika místech i v učení Tenrikjó, například u modifikovaného šintoistického učení o čistotě.¹⁶⁷

Tenrikjó se prezentuje novým zájemcům pomocí základních bodů učení. Představuje Džibu jako místo stvoření všeho lidstva, Božstvo Tenri jako rodiče a stvořitele lidstva a Nakajamu Miki jako zakladatelku hnutí, která svým životem dala všem následovníkům dokonalý vzor radostného života. Aby ale člověk mohl zažívat radostný život, je potřebné, aby očistil svou duši a uctíval Božstvo. Překvapivý prostor je věnován hlavní svatyni hnutí a posvátnému místu, Džibě. Nejčastěji se opakující sdělení na stránkách Tenrikjó bylo, že toto hnutí je otevřeno všem lidem bez jakýchkoliv rozdílů.

Sóka gakkai využívá k propagaci rozličné způsoby. Od osobních svědectví, přes tradiční média, jakými jsou noviny a rádio, až po nejnovější média, jakými jsou internet a sociální sítě. Propagační síť hnutí je poměrně propracovaná a propojená takovým způsobem, že nového zájemce nenásilně přivede k dalšímu propagačnímu médiu. Tenrikjó nová média tak často nepoužívá, lze dokonce tvrdit, že jediným propagačním médiem přístupným z internetu jsou oficiální internetové stránky hnutí. Kromě toho jsou členové hnutí v Japonsku známí tím, že na ulicích hrají, prozpěvují a přednáší propagační projevy.¹⁶⁸ Nicméně například z YouTube kanálu je patrné zaměření na dětské diváky. Je jim určen seriál, který je od malička vede k učení hnutí, hnutí pro ně také chystá bohatý a zajímavý program. Proto se lze domnívat, že Tenrikjó se zaměřuje právě na potomky současných následovníků a vychovává z nich další generaci vyznavačů Tenrikjó.

Z předchozího výčtu je tedy patrné, že přestože jsou Tenrikjó a Sóka gakkai jedny z nejuspěšnějších japonských nových náboženských hnutí, od ostatních nových

---

167 Více viz 2.3 Učení hnutí.

168 O tom, že by tuto formu propagace praktikovaly i zahraniční skupiny Tenrikjó, jsem nenašla žádný doklad.

náboženství, jak byla popsána v 1. kapitole, se jejich učení a témata užívaná k propagaci hnutí nijak výrazně neodlišují.

Pro propagační materiály obou hnutí obecně platí, že jsou velmi propracované a vizuálně líbivé. Většinou jsou pro ně typické teplé barvy a harmonické fotografie přírody, areálu nebo fotografie z akcí jednotlivých hnutí.

Závěr

Japonsko je v odborném světě známé vysokým počtem nových náboženských hnutí, které mají u japonských obyvatel velkou úspěšnost. Přestože většina z nich krátce po svém vzniku zanikla, bezesporu se jedná o zajímavý jev. Vznik tohoto fenoménu úzce souvisí s modernizací a industrializací japonské společnosti, ta byla doprovázena sociální, ekonomickou a kulturní nejistotou. I ostatní období, s výjimkou 70. – 80. let 20. století, kdy vznikl vysoký počet nových náboženských hnutí, se vyznačoval podobnou situací. Proto se o japonských nových náboženstvích někdy hovoří jako o náboženstvích krize.

Ovšem, toto není jediný společný prvek nových hnutí. Přestože se jedná o hnutí, která převzala část svého učení z rozličných náboženských tradic, mají mnoho společného. Základní podobnost je například právě synkretické učení, které se dále vyznačuje jednoduchostí. To ho zpřístupňuje všem lidem bez ohledu na sociální postavení a vzdělání. Novým prvkem, který tato hnutí zavádějí, je rovnostářské učení, které se vztahuje i na ženy. Tato učení oslovovala hlavně následovníky z nižších společenských vrstev a jednalo se hlavně o ženy. Situace se změnila až s příchodem nových nových náboženství, kdy většinu členské základny tvořili mladí vzdělaní muži.

Je možné nalézt také mnoho společných rysů vlastních zakladatelům nových náboženských hnutí. Jednalo se převážně o lidi, kteří pocházeli z velmi chudých poměrů, nebo v dětství prožili nějaké těžkosti, například nemoc, což se jim ale podařilo překonat a naopak v sobě objevili velkou sílu. Často vystupovali jako pověřenci nějakého božstva, které jim předalo pravé učení. Svými následovníky byli vnímáni jako proroci, někdy dokonce jako spasitelé nebo vtělená božstva.

Sóka gakkai je nejrozšířenějším japonským novým náboženským hnutím, které má velký počet následovníků i v zahraničí. Toto hnutí vzniklo v období vládou prosazované militantní ideologie. Zaměřovalo se hlavně na vzdělávání, druhý prezident Toda Džósei, začal klást velký důraz na buddhismus mnicha Ničirena. Přes prvotní perzekuci ze strany vlády se hnutí rozšiřovalo a v poválečném období byla zřízena mezinárodní organizace Soka Gakkai International. Následovníci hnutí věří, že nejvyšší Buddhovo učení obsahuje Lotosová sůtra, kterou také pravidelně vzývají. Konkrétně se

jedná o invokaci Lotosové sútry neboli *daimoku* a odříkávání určitých pasáží z této sútry, což je praxe *gongjó*. V hnutí je důležitý prvek společenství.

Na druhou stranu Tenrikjó patří k nejstarším japonským novým náboženstvím. Bylo založeno Nakajamou Miki, kteou v roce 1838 posedlo Božstvo Tenri ó no mikoto. V učení tohoto hnutí je patrný velký vliv *šintó* a křesťanství. Tenri je Božstvo, které stvořilo veškeré lidstvo, aby žilo radostným životem, ale když Tenri viděl situaci na světě, promluvil skrze Miki, aby jeho následovníci našli pravou cestu. Miki učila, že chudoba je cestou ke šťastnému životu. Zvláště v prvním období hnutí hrálo uzdravování důležitou roli. Následovníci se svou duchovní praxí zbavují prachu, který jim leží na srdci kvůli jejich špatnému jednání a vnímání světa. Tenri se postupně stal jediným Božstvem uctívaným v hnutí a vystupuje v roli Božstva Rodiče. Stejně jako u Sóka gakkai, následovníci provádějí dvakrát denně obřady, které je zbavují prachu a důležitá je synovská úcta prokazovaná Božstvu. Miki se po své smrti stala modelem radostného života, který se všichni následovníci snaží následovat.

Z teoretické části práce vyplynulo, že obě hnutí se soustředí na propagaci svého učení hlavně skrze osobní svědectví následovníků. Analýza ukázala, že propagační taktiky obou hnutí v nových médiích se velmi liší. Zatímco Sóka gakkai využívá všechny analyzované propagační kanály, které jsou dokonce umně provázané, takže zájemce s největší pravděpodobností navštíví všechny tři, Tenrikjó se novým zájemcům představuje pouze na vlastních oficiálních internetových stránkách, a to ještě velmi stručně. Přestože po projevení jistého úsilí je možné nalézt zástupce hnutí i na YouTube a Facebooku, člověk, který s hnutím není příliš seznámený, si z těchto zdrojů příliš neodnese. Nicméně hlavně z obsahu kanálu na YouTube se i tak dá vyzorovat cílové publikum. Jsou jím děti, hlavně tedy děti následovníků. Tenrikjó se je skrze rozličné zábavní akce, atrakce a pořady snaží vychovat v učení hnutí do další generace následovníků. Lze tedy říct, že Sóka gakkai se propagací svého hnutí v nových médiích zabývá mnohem více, než je tomu u Tenrikjó, pro které je tento způsob pouze dodatečným prostředkem.

Pokud se zaměříme na jednotlivá témata, v obou případech je důraz kladen na základní nauku hnutí, která, jak vyplývá z teoretických částí o jednotlivých hnutích, se vyznačuje značným synkretismem. Avšak nejedná se o synkretismus nahodilý, nýbrž je

pozorovatelné schéma obohacení či upravení nauky převzaté od některého již etablovaného náboženství. Dále analýza odhalila shodný princip pozorovatelný u obou hnutí. Je to téma provázanosti celého světa, jak bylo vysvětleno v první kapitole. Shodně Tenrikjó i Sóka gakkai hlásají, že skrze duchovní praxi následovník nejen, že zlepší svoji situaci, ale příznivě ovlivní celý svět. Další témata se už liší podle kontextu jednotlivých hnutí.

V této práci jsem se zaměřila na úzký výsek týkající se propagace japonských nových náboženských hnutí. Provedená analýza nastínila tendence, které lze u nových náboženství pozorovat. Nicméně téma způsobů šíření a propagace nových náboženských hnutí skýtá pro badatele ještě mnoho možností dalšího výzkumu. Sama bych se tématu japonských nových náboženských hnutí v budoucnu dále věnovala.

Summary

This thesis deals with new religious movements of Japan in general and the means of their spreading in particular.

Firstly new religious movements of Japan are described in relevant historical and socio-cultural context. The question whether new religious movements show similarities despite being based on different religious traditions is asked here.

Then two of these movements - Soka Gakkai and Tenrikyo - are focused. The main goal of this thesis is to analyse the means of self-presentation and the issues presented by these religious movements with a purpose of attracting new members. Because of their significance, new media and social networks are taken into account.

Bibliografie

- ATONE, Jóji; HAYASHI, Yóko. *The Promise of Amida Buddha: Honen's path to bliss*. Somerville: Wisdom Publications, 2011. ISBN: 978-0-86171-693-7.
- AZUMI, Koya. Political Functions of Soka Gakkai Membership. *Asian Survey* [online databáze]. 1971, 11 (9), 930 [cit. 12. 7. 2013]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2642781>.
- BAKER, Sharon. The Three Minds and Faith, Hope, and Love in Pure Land Buddhism. *Buddhist-Christian Studies* [online databáze]. 2005, 25, 49 – 65 [cit. 31. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4139149>.
- BOCKING, Brian. *A Popular Dictionary of Shinto*. Richmond: Curzon Press, 1997. ISBN: 0-7007-1051-5.
- BORGES, Robert; URY, Marian. Readable Japanese Mythology: Selections from Nihon shoki and Kojiki. In *The Journal of the Association of Teachers of Japanese* [online databáze]. 1990, 24 (1), 69 – 97 [cit. 16. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/489230>.
- CORNILLE, Catherine. New Japanese Religions in West: Between Nationalism and Universalism. In *Japanese New Religions in Global Perspective*. Richmond: Curzon Press, 2000. ISBN: 0-7007-1185-6.
- DOHNÁLKOVÁ, Barbora. *Instituce císaře v dějinách Japonska*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. [bakalářská práce]
- ELISÉEV, Serge. The Mythology of Japan. In *Asiatic Mythology*. 1932. USA: Kessinger Publishing 2005, str. 385 - 447. ISBN: 9781417976959.
- FISHER-NIELSEN, Anne Mette. Religion and Politics in Contemporary Japan: Soka Gakkai Youth and Komeito. Oxon: Routledge, 2012, 6. ISBN: 978-0-415-69424-7.
- GALL, Robert S. Kami and Daimon: A Cross-Cultural Reflection on What Is Divine. *Philosophy East and West* [online databáze]. 1999, 49 (1), 63 – 74 [cit.

25. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1400117>.

- GALTUNG, Johan; IKEDA, Daisaku. *Choose peace*. USA: Pluto Press, 1995. ISBN: 978-0-7453-1039-8.
- HALL, John Whitney. Introduction. In *Cambridge History of Japan, Volume IV, Early Modern Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 1 – 39. ISBN: 978-0-521-22355-3.
- HARDACRE, Helen. *Kurozumikyō and the New Religions of Japan*. Princeton: Princeton University Press, 1986. ISBN: 0-691-02048-5.
- HARDACRE, Helen. *Marketing the Menacing Fetus in Japan*. Berkeley/Los Angeles: University of California Press, 1997. ISBN: 0-520-21654-7.
- HARDACRE, Helen. *Shinto and the State: 1868 – 1988*. Princeton: Princeton University Press, 1989. ISBN: 0-691-07348-1.
- HARUHIRO, Fukui. Postwar politics, 1945 – 1973. In *The Cambridge History of Japan, Volume 6, The Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. ISBN: 978-0521223577.
- HAVLÍČEK, Jakub. Nová náboženská hnutí v Japonsku. In *Náboženství Číny a Japonska – sborník statí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 317 – 332. ISBN: 978-80-210-5456-1.
- HELTON, William. Political Prospects of Soka Gakkai. *Pacific Affairs* [online databáze]. 1965-1966, 38 (3/4), 241 [cit. 4. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2754029>.
- CHRYSSIDES, George D. *Historical Dictionary of New Religious Movements*. Lanham, Scarecrow Press, Inc., 2012. ISBN: 978-0-8108-6194-7.
- IKEDA, Daisaku. *The Human Revolution*. New York: Weatherhill, 1972. ISBN: 0-8348-0074-8.
- JAMNICKÝ, Ladislav. *Hory a jamabuši: náboženské hnutie šugendó*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. [bakalářská práce]

- JANSEN, Marius B. *The making of Modern Japan*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2002, 359. ISBN: 0674009916.
- KABASHIMA, Ikuo; STEEL, Gill. *Changing Politics in Japan*. New York: Cornell University Press, 2010. ISBN: 978-0-8014-7600-6.
- KASAHARA, Kazuo (ed.). *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Co., 2001. ISBN: 4-333-01917-6.
- KASAHARA, Kazuo, OGURI, Junko. Sectarian Shintō: Tenrikyō, Konkōkyō. In *A History of Japanese Religion*. Tokyo: Kosei Publishing Co., 2001. ISBN: 4-333-01917-6.
- KAZUO, Ósumi. Buddhism in Kamakura Period. In *Cambridge History of Japan, Volume III, Medieval Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 544 – 582. ISBN: 978-0-521-22354-6.
- KIRKLAND, Russell. The Sun and the Throne. The Origins of the Royal Descent Myth in Ancient Japan. In *Numen* [online databáze]. 1997, 44 (2), 109 – 152 [cit. 6. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3270296>.
- KISALA, Robert J. Japanese Religions. In *Religions in the Modern World: Traditions and Transformations*. London: Routledge, 2002. ISBN: 0-415-21783-0.
- *Kodžiki: japonské mýty*. Bratislava: CAD Press, 2007. ISBN: 80-85349-97-3.
- KONTANI, Hisanori. *Moje přednáška o učení Tenrikjó: pro váš šťastný a zdravý manželský život*. Hyogo-ken, 199-. (Další bibliografické údaje neuvedeny)
- KUBOVČÁKOVÁ, Zuzana. Japonský buddhismus. In *Náboženství Číny a Japonska – sborník statí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 234 – 281. ISBN: 978-80-210-5456-1.
- *Lexikon východní moudrosti*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN: 80-7198-168-0.
- LOPEZ, Donald S., Jr. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho*

učením. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN: 8086598-543.

- LUŽNÝ, Dušan. Globalizace a sociologie náboženství. In *Individualizace náboženství a identita: Poznámky k současné sociologii náboženství*. Praha: Malvern, 2010. ISBN: 978-80-86702-69-8.
- LUŽNÝ, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN: 80-210-1645-0.
- MASAKO, Watanabe. New Religions – A Sociological Approach. In: *Establishing the Revolutionary: An Introduction to New Religions in Japan*. Zürich: Lit Verlag GmbH & Co. KG Wien, 2011. ISBN: 978-3-643-90152-1.
- MATSUMAE, Takeshi. Origin and Growth of the Worship of Amaterasu. In *Asian Folklore Studies* [online databáze]. 1978, 37 (1), 1 - 11 [cit. 6. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177580>.
- MATSUNAGA, Kazuto. The left hand in ritual activity. In *Interpreting Japanese Society: Anthropological Approaches*. London: Routledge, 1998, 179 - 198. ISBN: 0-415-17267-5.
- MATSUOKA, Hideaki. *Japanese Prayer Below the Equator: How Brazilians Believe in the Church of World Messianity*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2007. ISBN: 0-7391-1379-8.
- MCFARLAND, H. Neill. The Present Status of Religions in Japan. In *Journal of Bible and Religion* [online databáze]. 1958, 26 (3), 227 [cit. 12. 7. 2013]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/1459518.
- MCLAUGHLIN, Levi. Sōka Gakkai In Japan. In *Handbook of Contemporary Japanese Religions*. Leiden: Brill, 2012, 269. ISBN: 978-90-04-23435-2.
- MOOS, Felix. Religion and Politics in Japan: The Case of the Sōka Gakkai. *Asian Survey* [online databáze]. 1963, 3 (3), 139 [cit. 3. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3023621>.
- PICKEN, Stuart D. B. *Essentials of Shinto: an analytic guide to principal teachings*. Westport: Greenwood Press, 1994. ISBN: 0-313-26431-7.

- REISCHAUER, Edwin O.; CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN: 978-80-7106-843-3.
- SEAGER, Richard H. Soka Gakkai International – USA. In: *Religion and American Cultures: An Encyclopedia of Traditions, Diversity and Popular Expressions. Volume I*. USA: 2003, 61. ISBN: 1-57607-854-X.
- SHIMAZONO, Susumu. The Development of Millennialistic Thought in Japan's New Religions: from Tenrikyō to Honmichi. In *New Religious Movements and Rapid Social Change*. London: Sage Publications Ltd, 1991. ISBN: 0-8039-8591-6.
- SHIMODE, Sekiyo. Heian-Period Religion: Popular Religion. In *A History of Japanese Religions*. Tokio: Kosei Publishing Co., 2001, 141 – 145. ISBN: 4-333-01917-6.
- STAEMMLER, Birgit. New Religions – The History. In: *Establishing the Revolutionary: An Introduction to New Religions in Japan*. Zürich: Lit Verlag GmbH & Co. KG Wien, 2011. ISBN: 978-3-643-90152-1.
- STRAUSS, Virginia. Mission and Dialogue in the Soka Gakkai International. *Buddhist-Christian Studies* [online databáze]. 1997, 17, 111 [cit. 5. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1390404>.
- SUGAI, Hiroshi. Academic and Cultural Exchanges between Tenri University and Marburg University: Retrospect and Prospect. In *Purification*. London: Bloomsbury T&T Clark, 2013. ISBN: 978-0-567-37683-1.
- TOYNBEE, Arnold J.; IKEDA, Daisaku. *Choose Life*. Oxford: Oxford University Press, 1976. ISBN: 978-0192830654.
- VÁCLAVÍK, David. *Sociologie nových náboženských hnutí*. Praha: Malvern, 2007. ISBN: 978-808670-222-3.
- VAN STRAELEN, H. The Japanese New Religions. In *Numen* [online databáze]. 1962, 9 (3), 229 - 230 [cit. 30. 7. 2013]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3269287> .

- VAN STRAELEN, Henry. The Religion of Divine Wisdom: Japan's Most Powerful Religious Movement. In *Folklore Studies* [online databáze]. 1954, 13, 1 – 166 [cit. 17. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1177321>.
- WILLIAMS, George. *Religions of the world: Shinto*. USA: Chelsea House Publishers, 2005. ISBN: 0-7910-8097-8.
- YAMANAKA, Shugo. From 'Purifying' to 'Having Been Purified': The Tenrikyo Practice of Purification, In *Purification*. London: Bloomsbury T&T Clark, 2013. ISBN: 978-0-567-37683-1.

Internetové zdroje

- *The Latter Day of the Law* [online]. Dostupné z: http://www.sgi-usa.org/memberresources/resources/buddhist_concepts/bc8_latter_day_of_law.php [cit. 6. 12. 2013].
- <http://www.ikedacenter.org/> [cit. 3. 5. 2014].
- <http://www.youtube.com/watch?v=gJGNz9g78Y4> [cit. 12. 2. 2014].
- <http://www.sgi.org> [cit. 26. 12. 2013].
- http://www.sokagakkai.cz/soka_gakkai/co_je_soka_gakkai.html [cit. 26. 12. 2013].
- <http://www.toda.org> [cit. 3. 5. 2014].
- Japonská ústava [online]. Dostupné z: http://www.soumu.go.jp/senkyo/kokumin_touhyou/common/pdf/kenpou.pdf [cit. 9. 4. 2014].
- <http://www.shinshuren.or.jp/orglist.php> [staženo 8. 4. 2014].
- http://doyusha.jp/doyu/top/?page_id=4617 [cit. 22. 4. 2014].
- http://www.tenrikyo.or.jp/eng/?page_id=11 [cit. 22. 4. 2014].
- <http://www.sokanet.jp/index.html> [cit. 25. 4. 2014].

- <http://www.sgiquarterly.org/feature2014apr-1.html> [cit. 27. 4. 2014].
- <http://www.nichirenlibrary.org/en/wnd-1/toc/> [cit. 27. 4. 2014].
- <http://www.sokagakkai.cz/> [cit. 28. 4. 2014].
- <https://www.youtube.com/user/SGIVideosOnline> [cit. 28. 4. 2014].
- <http://seedsofhope.org> [cit. 29. 4. 2014].
- <http://www.seznatomica.it> [cit. 29. 4. 2014].
- <https://www.facebook.com/sgi.info?fref=ts> [cit. 29. 4. 2014].
- <http://www.tenrikyo.or.jp>[cit. 28. 4. 2014].
- <http://onken.tenrikyo.or.jp/>[cit. 30. 4. 2014].
- <http://www.tenrikyo.or.jp/eng/>[cit. 30. 4. 2014].
- <http://www.tenrikyo.com>[cit. 30. 4. 2014].
- <https://www.youtube.com/user/DOYUSHAVIDEO>[cit. 1. 5. 2014].
- <https://www.youtube.com/channel/UCPSKxz0Y3Ire5EAbZqDd68g/featured>[cit. 1. 5. 2014].
- <http://doyusha.jp/doyu/top/>[cit. 30. 4. 2014].
- <https://www.facebook.com/doyusha> [cit. 25. 4. 2014]
- <http://tenrikyo-resource.com/>[cit. 25. 4. 2014].

